

Vladica Ilić
Luka Mihajlović
Sanja Radivojević

ZABRANA MUČENJA I DRUGIH OBLIKA ZLOSTAVLJANJA U SRBIJI 2018–2020

Biblioteka
Ljudska prava

30

Izdavač

Beogradski centar za ljudska prava
Kneza Miloša 4, Beograd
Telefon/faks: +381 011 308 5328
e-mail: bgcentar@bgcentar.org.rs
www.bgcentar.org.rs

Za izdavača

Sonja Tošković

Autori

Vladica Ilić
Luka Mihajlović
Sanja Radivojević

Urednik

Vladica Ilić

Recenzenti

dr Vesna Petrović
Miloš Janković

Dizajn korice

Ivana Zoranović

ISBN 978-86-7202-220-9

Tiraž

300 primeraka

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

Vladica Ilić
Luka Mihajlović
Sanja Radivojević

ZABRANA MUČENJA I DRUGIH
OBLIKA ZLOSTAVLJANJA
U SRBIJI 2018–2020

PRAVNI OKVIR, ISTRAGE
I KAZNENA POLITIKA

Beograd • 2021

European Center for
Not-for-Profit Law

Ova analiza pripremljena je uz finansijsku podršku Evropskog centra za neprofitno pravo (www.ecnl.org). Stavovi i zaključci izneti u njoj ne predstavljaju nužno zvanične stavove i zaključke Evropskog centra za neprofitno pravo.

SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA	7
1. Prvi deo: KRIVIČNOPRAVNI OKVIR ZABRANE MUČENJA I DRUGIH OBLIKA ZLOSTAVLJANJA U SRBIJI.....	9
1.1. Relevantne norme krivičnog materijalnog zakonodavstva	9
1.2. Najvažnije norme procesnog zakonodavstva relevantne za istrage navoda o zlostavljanju	13
1.3. Analiza važećih rešenja	27
1.3.1. Analiza pojedinih normi krivičnog materijalnog zakonodavstva	27
1.3.2. Analiza pojedinih normi procesnog zakonodavstva relevantnih za istrage navoda o zlostavljanju	32
2. Drugi deo: POSTUPANJE JAVNIH TUŽILAŠTAVA PO KRIVIČNIM PRIJAVAMA ZA IZNUĐIVANJE ISKAZA I ZLOSTAVLJANJE I MUČENJE	39
2.1. Statistički pregled i osnovni nalazi	39
2.2. Relevantni međunarodni standardi o istragama navoda o zlostavljanju	42
2.3. Delotvornost istraga navoda o zlostavljanju u analiziranim javnotužilačkim predmetima	46
2.3.1. Hitnost istraga	46
2.3.2. Nezavisnost istraga	49
2.3.3. Temeljnost istraga	52
2.3.4. Drugi nedostaci istraga navoda o zlostavljanju koji doprinose nekažnjivosti službenika	58
3. Treći deo: SUDSKI POSTUPCI ZA KRIVIČNA DELA IZNUĐIVANJA ISKAZA I ZLOSTAVLJANJA I MUČENJA.....	61
3.1. Statistički pregled i osnovni nalazi	61

3.2. Relevantni međunarodni standardi o sankcionisanju dela zlostavljanja	63
3.3. Sankcionisanje učinilaca krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja u analiziranim sudskim predmetima	67
3.3.1. Kvalifikacija krivičnog dela	67
3.3.2. Uslovne osude	68
3.3.3. Ublažavanje kazni	70
3.3.4. Zastarelost i trajanje sudskih postupaka	72
3.3.5. Zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti	73
3.3.6. Privremeno udaljenje s rada i prestanak radnog odnosa okrivljenim i osuđenim službenim licima za dela zlostavljanja	74
3.3.6.1. Privremeno udaljenje s rada okrivljenih službenih lica za dela zlostavljanja	74
3.3.6.2. Prestanak radnog odnosa osuđenim službenim licima za dela zlostavljanja	76
4. Četvrti deo: ISTRAGE SLUČAJEVA POLICIJSKOG ZLOSTAVLJANJA NA JULSKIM GRAĐANSKIM PROTESTIMA 2020. GODINE	81
4.1. Hronologija događaja	81
4.2. Postupanje javnih tužilaštava i Sektora unutrašnje kontrole po krivičnim prijavama zbog zlostavljanja građana na juslim građanskim protestima	84
4.3. Postupanje Zaštitnika građana u predmetima zlostavljanja građana na juslim građanskim protestima	96
5. Peti deo: ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA O INFORMISANOSTI GRAĐANA O NJIHOVIM PRAVIMA NAKON HAPŠENJA I STAVOVIMA O UPOTREBI SILE OD STRANE POLICIJE TOKOM JULSKIH GRAĐANSKIH PROTESTA 2020. GODINE	101
PRILOG: Tabela pravosnažno okončanih sudskih postupaka u Srbiji za krivična dela iznuđivanja iskaza (član 136 KZ) i zlostavljanja i mučenja izvršena od strane službenih lica u vršenju službe (član 137, stav 3) od 1. januara 2018. do 30. juna 2020. godine . . .	107

LISTA SKRAĆENICA

AS	Apelacioni sud
CAT	Komitet protiv mučenja
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
CPT	Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka
ECHR	Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
ECtHR	Evropski sud za ljudska prava
HRC	Komitet za ljudska prava
KPZ	Kazneno-popravni zavod
KZ	Krivični zakonik Republike Srbije
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
OJT	Osnovno javno tužilaštvo
OS	Osnovni sud
PS	Policijska stanica
PU	Policijska uprava
SUK	Sektor unutrašnje kontrole Ministarstva unutrašnjih poslova
UIKS	Uprava za izvršenje krivičnih sankcija
UNCAT	Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni i postupaka
VS	Viši sud
VJT	Više javno tužilaštvo
ZBPP	Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći
ZDS	Zakon o državnim službenicima
ZIKS	Zakon o izvršenju krivičnih sankcija
ZJT	Zakon o javnom tužilaštvu
ZZAPJLS	Zakon o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku
ZP	Zakon o policiji

Prvi deo

KRIVIČNOPRAVNI OKVIR ZABRANE MUČENJA I DRUGIH OBLIKA ZLOSTAVLJANJA U SRBIJI

1.1. Relevantne norme krivičnog materijalnog zakonodavstva

Krivični zakonik¹ (KZ), u okviru krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina (Glava XIV), predviđa krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja kojima se inkriminišu radnje mučenja i drugih oblika zlostavljanja.

Krivično delo iznuđivanja iskaza (član 136 KZ) ima osnovni i kvalifikovani oblik. Osnovni oblik ovog krivičnog dela (stav 1) vrši službeno lice koje u vršenju službe upotrebi silu ili pretnju ili drugo nedopušteno sredstvo ili nedopušten način u nameri da iznudi iskaz ili neku drugu izjavu od okrivljenog, svedoka, veštaka ili drugog lica. Službenim licem, u smislu odredaba KZ, smatra se: 1) lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti; 2) izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima; 3) javni beležnik, javni izvršitelj i arbitar, kao i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu; 4) lice kojem je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova; 5) vojno lice (član 112, stav 3). Kvalifikovani oblik (stav 2) će postojati ako je iznuđivanje iskaza ili izjave praćeno teškim nasiljem, ili ako su usled iznuđenog iskaza nastupile naročito teške posledice za okrivljenog u krivičnom postupku. Za osnovni oblik iznuđivanja iskaza je predviđena kazna zatvora od tri meseca do pet godina, a za kvalifikovani od dve do deset godina.

Krivično delo zlostavljanja i mučenja (član 137 KZ) ima nekoliko oblika. Osnovni oblik (stav 1), za koji je propisana kazna zatvora do jedne godine, vrši svako ko zlostavlja drugog ili prema njemu postupa na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. Delo dobija kvalifikovani oblik (stav 2) ako izvršilac primenom sile, pretnje, ili na drugi nedozvoljeni način drugome nanese veliki bol

¹ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

ili teške patnje s ciljem da od njega ili od trećeg lica dobije priznanje, iskaz ili drugo obaveštenje, ili s ciljem da se on ili neko treće lice zastraši ili nezakonito kazni, ili ako je neka od navedenih radnji učinjena iz druge pobude zasnovane na bilo kakvom obliku diskriminacije. Za ovaj oblik krivičnog dela predviđena je kazna zatvora od šest meseci do pet godina. Strože kažnjavanje je predviđeno i u slučaju da su osnovni (iz stava 1) ili kvalifikovani oblik (iz stava 2) dela učinjeni od strane službenog lica u vršenju službe – zatvorom od tri meseca do tri godine (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 1), odnosno zatvorom od dve do deset godina (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 2).

Krivično gonjenje i izvršenje kazne za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja zastareva u skladu sa opštim pravilima iz članova 103 i 105 KZ. Shodno tim pravilima, krivično gonjenje se ne može preduzeti kad protekne deset godina od izvršenja težeg oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza (član 136, stav 2) ili težeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja izvršenog od strane službenog lica u vršenju službe (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 2), pet godina od izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza (član 136, stav 1) ili kvalifikovanog oblika zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 2), tri godine od izvršenja osnovnog oblika zlostavljanja od strane službenog lica u vršenju službe (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 1), odnosno dve godine od izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 1). Imajući u vidu propisane kaznene raspone za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja, izvršenje kazni će zastareti protekom deset godina od osude na kaznu zatvora preko pet godina, protekom pet godina od osude na kaznu zatvora preko tri godine, protekom tri godine od osude na kaznu zatvora preko jedne godine i protekom dve godine od osude na kaznu zatvora do jedne godine.

Zakon o pomilovanju Republike Srbije² i KZ (članovi 109 i 110) dopuštaju mogućnost davanja amnestije i pomilovanja svim, pa i službenim licima okrivljenim ili osuđenim za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja.

Učinocima gorenavedenih krivičnih dela moguće je, pod uslovima propisanim KZ, osim kazne zatvora, izreći rad u javnom interesu, uslovnu osudu, kao i zabranu vršenja poziva, delatnosti i dužnosti uz krivičnu sankciju.

Prema KZ, rad u javnom interesu se može izreći samo za krivična dela za koja je zaprećena kazna do tri godine (član 52, stav 1), te je primena ove kazne moguća samo kod osnovnog oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja izvršenog od lica bez (član 137, stav 1) ili sa službenim svojstvom (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 1).

Uslovna osuda u Srbiji se može izreći za krivična dela za koja je, kao najstroža kazna, propisana kazna zatvora u trajanju kraćem od osam godina, ako

---

2   *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 49/1995 i 50/1995.

je utvrđeni raspon te kazne u konkretnom slučaju kraći od dve godine (član 66 KZ).³ Prema tome, izricanje ove sankcije moguće je kod osude za osnovni oblik iznuđivanja iskaza iz člana 136, stava 1 KZ, kao i kod osude za zlostavljanje i mučenje iz člana 137, stava 1, stava 2 ili stava 3 u vezi sa stavom 1.⁴ Prema važećem KZ, uslovna osuda se ne može izreći ako nije proteklo više od pet godina od pravnosnažnosti osude kojom je učiniocu izrečena kazna zatvora ili uslovna osuda za umišljajno krivično delo,⁵ a pri odlučivanju da li će izreći uslovnu osudu sud će, vodeći računa o svrsi uslovne osude, posebno uzeti u obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje posle izvršenog krivičnog dela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je delo učinjeno (član 66).

KZ predviđa da se zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti može izreći učiniocu krivičnog dela ako se opravdano može smatrati da bi njegovo dalje vršenje određenog poziva, određene delatnosti ili svih ili nekih dužnosti vezanih za raspolaganje, korišćenje, upravljanje ili rukovanje tuđom imovinom ili za čuvanje te imovine bilo opasno (član 85). Sud određuje trajanje ove mere koje ne može biti kraće od jedne niti duže od deset godina, računajući od dana pravnosnažnosti odluke, s tim da se vreme provedeno u zatvoru, odnosno u zdravstvenoj ustanovi u kojoj je izvršena mera bezbednosti ne uračunava u trajanje mere. Ako izrekne uslovnu osudu, sud može odrediti da će se ta osuda opozvati ako učinilac prekrši zabranu vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti (član 85). Prema tome, ovu meru bezbednosti moguće je izreći službenim licima za koja se utvrdi da su izvršila ili saučestvovala u izvršenju krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja.

U pogledu pravila za odmeravanje kazne, KZ propisuje da će sud učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, uzimajući u obzir svrhu kažnjavanja i sve okolnosti koje utiču na to da

- 3 Iako je u članu 64 KZ određeno da je svrha uslovne osude da se njome prema učiniocu *lakšeg krivičnog dela* ne primeni kazna kad se može očekivati da će upozorenje uz pretnju kazne dovoljno uticati na učinioca da više ne vrši krivična dela, prema važećim rešenjima uslovna osuda se može izreći i u odnosu na krivična dela koja se, s obzirom na visine propisanih kazni, ne mogu smatrati lakšim krivičnim delima. Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2012, str. 287.
- 4 Do stupanja na snagu poslednjih izmena KZ decembra 2019, izricanje uslovne osude je prema kriterijumu visine propisane kazne bilo dopušteno i za najteži oblik zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ, s obzirom da je propisana kazna za ovaj oblik krivičnog dela bila od jedne do osam godina, a uslovna osuda se mogla izricati za sva dela za koja je, kao najstroža mera kazne, bila propisana kazna zatvora u trajanju kraćem od deset godina.
- 5 Zabrana izricanja uslovne osude prema licima kojima je prethodno izricana uslovna osuda je predviđena poslednjim izmenama KZ (član 12 Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 35/2019).

kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinio- ca. Pri odmeravanju novčane kazne, sud će posebno uzeti u obzir i imovno stanje učinioca (član 54). Okolnost da je krivično delo učinjeno iz mržnje prema drugom licu zbog njegove nacionalne, etničke ili rasne pripadnosti, veroispovesti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta sud je dužan da ceni kao otežavajuću, osim ako je ta okolnost propisana kao obeležje krivičnog dela.

Poslednjim izmenama KZ je određeno da će sud, ako je učinilac krivičnog dela učinjenog sa umišljajem ranije osuđen za umišljajno krivično delo, tu okolnost uzeti kao otežavajuću ako od ranije osude ili izdržane kazne nije proteklo pet godina. U tom slučaju, sud ne može izreći kaznu ispod granice propisane zakonom ili blažu vrstu kazne, izuzev ako zakon predviđa da se učinilac može osloboditi od kazne, a sud ga ne oslobodi od kazne. Istim izmenama KZ uveden je institut višestrukog povrata, te su za krivična dela učinjena sa umišljajem, za koja je propisana kazna zatvora, sudovi dužni da izreknu kaznu iznad polovine raspona propisane kazne ako je učinilac ranije dva puta osuđen za krivična dela učinjena sa umišljajem na zatvor od najmanje jednu godinu, i ako (kumulativno) od dana otpuštanja učinioca sa izdržavanja izrečene kazne do izvršenja novog krivičnog dela nije proteklo pet godina (članovi 55 i 55a KZ).

Prema pravilima o ublažavanju kazne, sud može učiniocu krivičnog dela izreći kaznu ispod granice propisane zakonom ili blažu vrstu kazne kad zakon predviđa da se učinilac može blaže kazniti ili da se može osloboditi od kazne, a sud ga ne oslobodi od kazne, kao i u slučaju kad utvrdi da postoje naročito olakšavajuće okolnosti i oceni da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja (član 56 KZ). Kad postoje uslovi za ublažavanje kazne, sud može ublažiti kaznu do određenih granica: 1) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od deset ili više godina, kazna se može ublažiti do sedam godina zatvora; 2) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet godina, kazna se može ublažiti do tri godine zatvora; 3) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od tri godine, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora; 4) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od dve godine, kazna se može ublažiti do šest meseci zatvora; 5) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od jedne godine, kazna se može ublažiti do tri meseca zatvora; 6) ako je za krivično delo kao najmanja kazna propisan zatvor ispod jedne godine, kazna se može ublažiti do trideset dana zatvora; 7) ako je za krivično delo propisana kazna zatvora bez naznačenja najmanje mere, umesto zatvora

može se izreći novčana kazna ili rad u javnom interesu; 8) ako je za krivično delo propisana novčana kazna, kazna se može ublažiti do jedne polovine najmanje mere propisane kazne. Kad je sud ovlašćen da učinioca krivičnog dela oslobodi od kazne, on mu može kaznu ublažiti i ispod navedenih ograničenja (član 57 KZ). Konačno, KZ zabranjuje ublažavanje kazne za taksativno određena krivična dela, među kojima nisu iznuđivanje iskaza i zlostavljanje i mučenje.

Sud može osloboditi od kazne učinioca krivičnog dela samo kad to zakon izričito predviđa, a učinioca krivičnog dela učinjenog iz nehata i onda kad ga posledice dela tako teško pogađaju da izricanje kazne očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja. Sud, takođe, može osloboditi od kazne i učinioca krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina, ako pre nego što je saznao da je otkriven otkloni posledice dela ili nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim delom (član 58 KZ), ili ako, nakon izvršenja krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do tri godine, ispuni sve obaveze iz postignutog sporazuma sa oštećenim (član 59 KZ).

1.2. Najvažnije norme procesnog zakonodavstva relevantne za istrage navoda o zlostavljanju

U Zakoniku o krivičnom postupku⁶ (ZKP) ne postoje odredbe kojima se na specifičan način uređuje gonjenje i suđenje za krivična dela kojima su inkriminisane radnje mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Drugim rečima, gonjenje i suđenje za ova dela sprovodi se u skladu sa pravilima ZKP koja važe i za druga krivična dela. Međutim, u zavisnosti od visine zaprećene kazne, gonjenje i suđenje za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanje i mučenje se mogu odvijati u tzv. redovnom (potpunom) ili skraćenom postupku. U postupcima za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora preko osam godina (kao što su teži oblik iznuđivanja iskaza iz člana 136, stava 2 i najteži oblik zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ), javno tužilaštvo i sud postupaće po odredbama ZKP-a koje uređuju „redovan” krivični postupak, dok će se skraćeni postupak voditi ako je reč o krivičnim delima za koja je kao glavna kazna propisana novčana kazna ili kazna zatvora do osam godina (u ovu kategoriju spadaju ostali oblici krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja iz članova 136 i 137 KZ).

Predistražni postupak predstavlja početnu fazu koja prethodi krivičnom postupku, u kojoj javni tužilac, sâm ili preko drugih državnih organa – prevašhodno policije, i pravnih lica, prikuplja podatke ako iz same krivične prijave ne

---

⁶ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – odluka US i 62/2021 – odluka US.

može oceniti da li su verovatni navodi prijave ili ako podaci u prijavi ne pružaju dovoljno osnova da može odlučiti da li će sprovesti istragu ili ako je na drugi način saznao da je izvršeno krivično delo (član 282 ZKP).

Istraga, kao zasebna faza gonjenja u okviru „redovnog” krivičnog postupka, pokreće se protiv određenog lica za koje postoje osnovi sumnje da je učinilo krivično delo ili protiv nepoznatog učinioca kada postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo, u cilju prikupljanja dokaza i podataka koji su potrebni da bi se moglo odlučiti da li će se podići optužnica ili obustaviti postupak, dokaza koji su potrebni da se utvrdi identitet učinioca, dokaza za koje postoji opasnost da se neće moći ponoviti na glavnom pretresu ili bi njihovo izvođenje bilo otežano, kao i drugih dokaza koji mogu biti od koristi za postupak, a čije se izvođenje, s obzirom na okolnosti slučaja, pokazuje celishodnim (član 295 ZKP). Tokom istrage, osumnjičeni i njegov branilac mogu samostalno prikupljati dokaze i materijale u korist odbrane (član 301 ZKP). Ako osumnjičeni i njegov branilac smatraju da je potrebno preduzeti određenu dokaznu radnju, predložiće javnom tužiocu da je preduzme, a ako on to odbije ili o predlogu osumnjičenog i njegovog branioca ne odluči u roku od osam dana od dana podnošenja predloga, osumnjičeni i njegov branilac mogu podneti predlog sudiji za prethodni postupak koji odluku o tome donosi u roku od osam dana. Ako sudija za prethodni postupak usvoji predlog osumnjičenog i njegovog branioca, naložiće javnom tužiocu da u određenom roku preduzme dokaznu radnju (član 302 ZKP). Takođe, osumnjičeni i njegov branilac mogu – odmah po saznanju a najkasnije do završetka istrage – podneti prigovor neposredno višem javnom tužiocu zbog odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u toku istrage, o kojem se odluka mora doneti u roku od osam dana. Ukoliko usvoji prigovor, neposredno viši javni tužilac će izdati obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu o tome kako da otkloni utvrđene nepravilnosti u toku istrage, a u slučaju odbijanja prigovora osumnjičeni i njegov branilac mogu u roku od osam dana po prijemu rešenja podneti pritužbu sudiji za prethodni postupak koji će – u slučaju da oceni da je pritužba osnovana – naložiti preduzimanje mera za otklanjanje nepravilnosti (član 312 ZKP). Pravo da ukaže na činjenice i da predloži dokaze koji su od važnosti za predmet dokazivanja ima i oštećeni (član 50 ZKP), ali za razliku od osumnjičenog i njegovog branioca on nije snabdeven pravom podnošenja predloga sudiji za prethodni postupak u slučaju ignorisanja ili odbijanja dokaznog predloga od strane tužioca, niti pravom na podnošenje prigovora neposredno višem javnom tužiocu i pritužbe sudiji za prethodni postupak zbog odugovlačenja istrage i drugih nepravilnosti tokom njenog trajanja.

Javni tužilac je rukovodilac obe faze postupka – predistražnog i istražnog (članovi 285 i 298 ZKP). Iako obavljanje određenih radnji javni tužilac može naložiti ili poveriti policiji (članovi 285 i 298 ZKP), ili od drugih organa može

zahtevati da mu pruže potrebna obaveštenja (član 282), što se u praksi često dešava, to ne utiče na činjenicu da je javno tužilaštvo (nadležni javni tužilac) odgovorno za rukovođenje predistražnim postupkom i sprovođenje istrage, odnosno za osmišljavanje (planiranje), neposredno realizovanje i po potrebi predlaganje, nalaganje i poveravanje drugim organima prikupljanja informacija i dokaza važnih za otkrivanje krivičnih dela i gonjenje njihovih učinilaca. Ova obaveza tužilaštva (tužilaca) po svojoj prirodi predstavlja *obavezu sredstava*, pa se smatra ispunjenom kad su u skladu sa zakonom, blagovremeno, temeljno i nepristrasno preduzete sve razumne mere da se sporan krivičnopravni događaj rasvetli i da se prikupe svi dokazi potrebni za uspešno gonjenje njegovih učinilaca.⁷

Kao što je već ranije navedeno, za razliku od „redovnog”, u skraćenom postupku ne postoji istraga kao zasebna faza gonjenja koja prethodi suđenju. To, ipak, ne znači da pre podnošenja optužnog akta (optužnog predloga) sudu kod krivičnih dela za koja se vodi skraćeni postupak javni tužilac ne prikuplja potrebna obaveštenja i ne sprovodi dokazne radnje. Prema ZKP, pre nego što odluči da li će podneti optužni predlog ili odbaciti krivičnu prijavu, javni tužilac može u najkraćem mogućem roku preduzeti određene dokazne radnje (član 499, stav 2). Za razliku od istrage, tokom koje okrivljeni može biti držan u pritvoru najduže šest meseci – tri meseca na osnovu rešenja sudije za prethodni postupak

---

7 U domaćoj stručnoj javnosti se u poslednjih nekoliko godina sve češće iznosi tvrdnja da javno tužilaštvo „nije organ otkrivanja krivičnih dela i učinilaca, nego organ krivičnog gonjenja”. Tako, među mnogim javnim izjavama, pročitati na: www.danas.rs/drustvo/slucaj-savamala-prati-svojevrna-zavera-cutanja/ i rs.n1info.com/vesti/komlen-nikolic-o-predlogu-norme-o-skaju-moze-izuzetno-da-ugrozi-privatnost/. Ova tvrdnja, iz koje implicitno proizlazi da sadržina pojma „gonjenje učinilaca krivičnih dela” ne obuhvata njihovo otkrivanje (identifikovanje) kao ni otkrivanje samih krivičnih dela, može se dovesti u sumnju. Najpre, ZKP propisuje da *javni tužilac sprovodi istragu* (član 298), da se istraga može voditi i *protiv nepoznatog učinioca*, kako bi se – između ostalog – *prikupili dokazi i podaci koji su potrebni da se utvrdi identitet učinioca* (član 295 ZKP). Dalje, mnogobrojne dokazne radnje čije je sprovođenje, nalaganje ili predlaganje u nadležnosti javnog tužioca (saslušanje i suočenje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, uviđaj, rekonstrukcija, uzimanje uzoraka, pretresanje, tajni nadzor komunikacije itd.), mogu se preduzimati i radi otkrivanja krivičnih dela i otkrivanja (identifikovanja) njihovih učinilaca. I treće, ako bi policija obavestila tužioca o identitetu osumnjičenog u odnosu na kojeg tužilaštvo oceni da nema dokaza potrebnih za gonjenje, ili ako dokazi govore u prilog tome da je drugo lice potencijalni izvršilac krivičnog dela a ne ono na koje je ukazala policija, sigurno da tužilaštvo ne bi bilo obavezno da, kao „organ gonjenja”, automatski inicira i vodi postupke protiv lica na koje joj ukažu „organi otkrivanja” (npr. policija i službe bezbednosti). Pitanja da li su javna tužilaštva snabdevena kadrovskim i drugim kapacitetima i pravnim mehanizmima da obezbede sprovođenje radnji za koje u nekom slučaju ocene da mogu dovesti do otkrivanja krivičnih dela i njihovih učinilaca, kao i da li su organi poput policije i BIA, koji bi trebalo da budu „servis” tužilaštva, voljni za postupanje po njegovim nalogima, odlučna su za delotvornu primenu koncepta tužilačke istrage, ali ne utiču obavezu tužilaštva da preduzme sve raspoložive mere radi sprovođenja delotvorne istrage.

i još najduže tri meseca na osnovu rešenja vanraspravnog veća neposredno višeg suda (član 215 ZKP), pritvor u skraćenom postupku može trajati najduže 30 dana, a ako se postupak vodi za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, pritvor se iz opravdanih razloga može produžiti najviše za još 30 dana (član 498 ZKP).

Vidljiva je intencija zakonodavca da se postupanje tužilaca u istragama kod krivičnih dela za koja se sprovodi „redovni” postupak, kao i pre podnošenja optužnih predloga kod dela za koja se vodi skraćeni postupak, okonča u roku od šest meseci. Prema ZKP, ako javni tužilac ne završi istragu protiv osumnjičenog u roku od šest meseci, a kada je reč o krivičnom delu za koje je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti u roku od jedne godine, dužan je da obavesti neposredno višeg javnog tužioca o razlozima zbog kojih istraga nije okončana, a neposredno viši javni tužilac je dužan da preduzme mere da se istraga okonča (član 310, stavovi 2 i 3). Za razliku od ovog automatskog obaveštavanja neposredno višeg javnog tužioca o nezavršetku istrage u zakonom ostavljenom roku, kod krivičnih dela za koja se vodi skraćeni postupak do toga može doći samo na inicijativu oštećenog koji je podneo krivičnu prijavu. Pod predašnjim uslovom, oštećeni ima pravo da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu u slučaju da nadležni javni tužilac u roku od šest meseci po prijemu prijave ne podnese optužni predlog niti ga obavesti o njenom odbacivanju (član 499, stav 3).

Ovlašćenje javnih tužilaca da, po potrebi, uz pomoć državnih organa – prevažodno policije, drugih organa i pravnih lica, prikupljaju potrebna obaveštenja i nalažu im preduzimanje drugih mera i radnji radi otkrivanja krivičnih dela i njihovih učinilaca tokom predistražnog postupka (član 282 ZKP) i istrage (član 298, stav 4) delikatno je kod slučajeva mučenja i drugih oblika zlostavljanja u kojima učestvuju službenici iz tih organa (npr. policijski službenici). Prikupljanje potrebnih obaveštenja, nalaganje ili poveravanje preduzimanja određenih radnji službenicima koji su institucionalno i/ili faktički povezani ili bliski službenicima koji su osumnjičeni vodilo bi kršenju načela nezavisnosti istrage⁸ i celokupnu istragu bi učinilo nedelotvornom. Preporuka međunarodnih tela koja nadgledaju poštovanje zabrane zlostavljanja kao imperativne norme međunarodnog prava je da javni tužioci u gonjenju ovih dela treba samostalno da preduzimaju što veći broj radnji, a naročito da uzimaju izjave od svedoka, oštećenih i osumnjičenih službenika, da uvek donose naredbe o sudskomedicinskom veštačenju.⁹

---

8 Načelo nezavisnosti istrage definisano je u brojnim odlukama Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) i Komiteta protiv mučenja (CAT), i njime se zahteva da lica koja istražuju navode o mučenju ili drugim oblicima zlostavljanja budu institucionalno (organizaciono, hijerarhijski) i faktički nezavisna od lica koja su učestvovala u spornim događajima. Videti, *infra*, odeljak 2.2.

9 Tako u: Izveštaj Vladi Republike Srbije o poseti Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), CPT/Inf (2018) 21, § 26.

Zakonom o policiji¹⁰ (ZP) propisano je da mere i radnje u skladu sa zakonom kojim se uređuje krivični postupak na otkrivanju i suzbijanju krivičnih dela policijskih službenika i drugih zaposlenih u MUP-u, izvršenih na radu ili u vezi sa radom, preduzima Sektor unutrašnje kontrole (SUK), čiji pripadnici imaju sva policijska ovlašćenja i izjednačeni su sa drugim policijskim službenicima u statusu ovlašćenih službenih lica (članovi 225 i 226).¹¹ Ovo pravilo trebalo bi da se odnosi i na tzv. hitne mere i radnje policije iz člana 286 ZKP.¹² Prema tome, javni tužioci bi saradnju u otkrivanju i rasvetljavanju dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja izvršenih od strane policijskih službenika trebalo da ostvaruju isključivo sa SUK-om. Ovakvih odredaba nema u Zakonu o Bezbednosno-informativnoj agenciji¹³ i Zakonu o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji,¹⁴ u delu koji uređuje nadležnost unutrašnje kontrole ovih tajnih službi.

Iako su javni tužioci i njihovi zamenici institucionalno nezavisni od policijskih i drugih državnih službenika kojima mogu poveriti preduzimanje određenih radnji, njihova faktička nezavisnost može se dovesti u pitanje u slučajevima kada rukovode predistražnim postupcima i istragama protiv državnih – naročito policijskih – službenika sa kojima imaju redovnu saradnju u otkrivanju i rasvetljavanju drugih krivičnih dela. To se posebno odnosi na sredine u kojima broj javnih tužilaca, njihovih zamenika i policijskih službenika nije veliki. Institut supstitucije, predviđen Zakonom o javnom tužilaštvu

---

10 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018.

11 Prema ZP, u slučaju da se radom SUK-a utvrdi da je prilikom postupanja policijskog službenika došlo do prekoračenja policijskih ovlašćenja koja su povređena ljudska prava, o tome se obaveštavaju ministar unutrašnjih poslova, javni tužilac i Zaštitnik građana (član 227, stav 2). Sve organizacione jedinice MUP-a, ako tokom svog rada dođu do saznanja i podataka da je zaposleni u MUP-u izvršio krivično delo, na radu ili u vezi sa radom, dužne su da bez odlaganja obaveste nadležnog javnog tužioca i SUK, a najkasnije u roku od 24 sata od saznanja (član 227, stav 3).

12 Ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, policija je dužna da preduzme potrebne mere da se pronađe učinilac krivičnog dela, da se učinilac ili saučesnik ne sakrije ili ne pobegne, da se otkriju i obezbede tragovi krivičnog dela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obaveštenja koja bi mogla biti od koristi za uspešno vođenje krivičnog postupka. U cilju ispunjenja navedenih dužnosti, policija može: da traži potrebna obaveštenja od građana; da izvrši potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga; da za neophodno potrebno vreme, a najduže do osam časova, ograniči kretanje na određenom prostoru; da preduzme potrebne mere u vezi sa utvrđivanjem istovetnosti lica i predmeta; da raspiše potragu za licem i predmetima za kojima se traga; da u prisustvu odgovornog lica pregleda određene objekte i prostorije državnih organa, preduzeća, radnji i drugih pravnih lica, ostvari uvid u njihovu dokumentaciju i da je po potrebi oduzme; da preduzme druge potrebne mere i radnje (član 286, stavovi 1 i 2 ZKP).

13 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 42/2002, 111/2009, 65/2014, 66/2014 i 36/2018.

14 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 88/2009, 55/2012 i 17/2013.

(ZJT),¹⁵ predstavlja pravni mehanizam za rešavanje ovog problema. Prema članu 20 ovog zakona, neposredno viši javni tužilac može rešenjem ovlastiti nižeg javnog tužioca da postupa u stvari iz nadležnosti drugog nižeg javnog tužioca kada je nadležni javni tužilac sprečen da postupa u pojedinom predmetu iz pravnih ili stvarnih razloga.

Prema važećim odredbama ZKP, oštećeni ima pravo da preuzme krivično gonjenje ako je nakon potvrđivanja optužnice, odnosno nakon određivanja glavnog pretresa u skraćenom postupku, javni tužilac izjavio da odustaje od optužbe (članovi 52 i 497 ZKP). Pored prava da zastupa optužbu, da podnese predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva, da predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje, da angažuje i zahteva postavljanje punomoćnika, oštećeni kao supsidijarni tužilac ima prava koja pripadaju javnom tužiocu, osim onih koja javni tužilac ima kao državni organ (član 58 ZKP). Ukoliko javni tužilac odbaci krivičnu prijavu, obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja do potvrđivanja optužnice, odnosno do određivanja glavnog pretresa u skraćenom postupku, oštećeni ima pravo da, u roku od osam dana od dana obaveštavanja o tome ili – ukoliko nije obavešten – u roku od tri meseca od dana kada je javni tužilac doneo spornu odluku, podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu, koji ima obavezu da u roku od 15 dana donese odluku o prigovoru. Rešenjem kojim usvaja prigovor javni tužilac će izdati obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje (član 51 ZKP). Protiv negativne odluke neposredno višeg javnog tužioca o prigovoru oštećenog nije predviđeno nijedno pravno sredstvo pred sudom ili hijerarhijski višim javnim tužilaštvom, pa treba smatrati da se u tom slučaju može podneti ustavna žalba ako su odlukom tužilaštva prekršena prava oštećenog zajemčena Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima.¹⁶

Hijerarhijski viši javni tužilac može izdati obavezno uputstvo hijerarhijski nižem javnom tužiocu (npr. da nastavi krivično gonjenje nakon odbacivanja krivične prijave) i bez podnošenja pomenutog prigovora oštećenog. Naime, ZJT predviđa ovlašćenje hijerarhijski višem javnom tužiocu da nižem javnom tužiocu

---

15 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – dr. zakon, 101/2011, 38/2012 – odluka US, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – odluka US, 117/2014, 106/2015 i 63/2016 – odluka US.

16 Važno je napomenuti da je u nekoliko skorašnjih odluka Ustavni sud Srbije izneo stanovište da rešenja neposredno viših javnih tužilaca kojima se odlučuje o prigovoru izjavljenom protiv odluke nižeg javnog tužilaštva o odbacivanju krivične prijave i sl. ne predstavljaju akte protiv kojih se može izjaviti ustavna žalba (tako, npr.: odluka u predmetu br. UŽ. 205/2015, od 9. juna 2017, str. 2). Ovaj generalni stav Ustavnog suda autori ovog rada smatraju pogrešnim i on „otvara vrata” oštećenima da direktno podnose predstavke ECtHR i CAT, bez prethodnog obraćanja ili pre donošenja odluke Ustavnog suda o predmetu predstavke.

izda obavezno uputstvo za postupanje u pojedinim predmetima kada postoji sumnja u efikasnost i zakonitost njegovog postupanja (član 18).

Kod krivičnih dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina (u ovu grupu spadaju osnovni i kvalifikovani oblik zlostavljanja i mučenja iz član 137, stavova 1 i 2 KZ, osnovni oblik iznuđivanja iskaza iz člana 136, stava 1 i osnovni oblik zlostavljanja i mučenja kada ga učini službeno lice u vršenju službe iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1) javnim tužiocima je ostavljena mogućnost da osumnjičenima predlože primenu instituta odlaganja krivičnog gonjenja (tzv. oportunitet krivičnog gonjenja). Ukoliko osumnjičeni prihvati da izvrši jednu ili više naloženih obaveza (da otkloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela ili da naknadi pričinjenu štetu; da na račun propisan za uplatu javnih prihoda uplati određeni novčani iznos, koji se koristi za humanitarne ili druge javne svrhe; da obavi određeni društvenokorisni ili humanitarni rad; da ispuni dospеле obaveze izdržavanja; da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga; da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja; da izvrši obavezu ustanovljenu pravnosnažnom odlukom suda, odnosno poštuje ograničenje utvrđeno pravnosnažnom sudskom odlukom) i izvrši ih u roku koji je javni tužilac odredio u naredbi o odlaganju krivičnog gonjenja – koji ne može biti duži od godinu dana, javni tužilac će rešenjem odbaciti krivičnu prijavu i u tom slučaju oštećeni nema pravo da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu (član 283 ZKP).

Veliki značaj za prevenciju i stvaranje uslova za kvalitetno procesuiranje slučajeva zlostavljanja imaju advokati i lekari, pogotovo u kontekstu lišenja slobode od strane policije, stupanja na izdržavanje mere pritvora ili kazne zatvora.

Osim prava okrivljenog da angažuje branioca po svom izboru (izabrani branilac), ZKP predviđa slučajeve u kojima okrivljeni mora imati branioca (obavezna odbrana). To je, npr., slučaj ako se postupak vodi zbog krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora od osam godina ili teža kazna – tada okrivljeni mora imati branioca od prvog saslušanja pa do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, a ako je zadržan ili mu je zabranjeno da napušta stan ili je pritvoren – on mora imati branioca od lišenja slobode, pa do pravnosnažnosti rešenja o ukidanju mere (član 74). Međutim, članom 294 ZKP je propisano da osumnjičeni koji je zadržan mora imati branioca čim organ postupka donese rešenje o zadržavanju (što se može desiti do dva sata nakon određivanja ove mere i saopštavanja osumnjičenom da je zadržan). Ako osumnjičeni sâm, u roku od četiri časa, ne obezbedi branioca, javni tužilac će mu ga obezbediti po službenoj dužnosti, po redosledu sa spiska advokata koji dostavlja nadležna advokatska komora.

U zadnjih nekoliko godina iznošene su kritike na način postavljanja branilaca po službenoj dužnosti, koji je ocenjen kao netransparentan i pogodan za zloupotrebe, odnosno da je omogućavao postavljanje branilaca koji nisu bili

dovoljno zainteresovani za borbu protiv zlostavljanja već su više nego je to potrebno bili „saradljivi” s policijskim službenicima.¹⁷ Zbog toga je februara 2019. godine izmenjen sistem kontaktiranja i postavljanja branilaca po službenoj dužnosti.¹⁸ Uspostavljen je kol-centar, kao i softver putem kojeg se dodeljuju advokati sa spiskova advokatskih komora. Na osnovu podataka koji se unose u aplikaciju moguće je pregledati statističke izveštaje po svakom advokatu – braniocu ponaosob, organu koji je postavio branioca (sud, javno tužilaštvo ili nadležni organ unutrašnjih poslova), kao i dobiti podatke o svim postavljenim braniocima na dnevnom, mesečnom ili godišnjem nivou. Spiskovi advokata kojima su dodeljeni predmeti nalaze se u izveštajima koji se objavljuju na internet stranici Advokatske komore Srbije.¹⁹ Ovakav sistem trebalo bi da smanji (ili eliminiše) mogućnost favorizovanja određenih advokata u odnosu na druge prilikom postavljanja branilaca po službenoj dužnosti, ali i da doprinese prevenciji zlostavljanja kroz savestan i profesionalan rad branilaca po službenoj dužnosti.²⁰

Novinu u domaćem zakonodavstvu doneo je i Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći²¹ (ZBPP), garantujući besplatnu pravnu pomoć – koja obuhvata i zastupanje u odgovarajućim postupcima pred nadležnim organima, „građanima koji ostvaruju pravnu zaštitu od torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja”, bez obzira na njihovo imovno stanje (član 4, stav 3). Za ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć u ovom slučaju potrebno je da se podnese zahtev za odobravanje besplatne pravne pomoći organu opštinske ili gradske uprave, nadležnom prema mestu prebivališta ili boravišta podnosioca zahteva ili mestu pružanja besplatne pravne pomoći (član 27). Rok za odlučivanje po ovom zahtevu je osam dana od dana prijema zahteva, odnosno od dana dostavljanja dopunske dokumentacije koja je zatražena od podnosioca zahteva. U slučaju opasnosti od nastanka nenadoknadive štete po podnosioca zahteva ili ako bi istekao rok u kome podnosilac zahteva ima pravo na preduzimanje određene

---

17 Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *Zabrana zlostavljanja*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2017, str. 107–115. Nedostatke ranijeg sistema su uočavala i međunarodna nadzorna tela. Videti, npr.: Izveštaj Vladi Republike Srbije o poseti CPT, CPT/Inf (2018) 21, 21. jun 2018, § 36; Izveštaj Specijalnog izvestioca za mučenje i drugo surovo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, Savet za ljudska prava UN, A/HRC/40/59/Add.1, 25. januar 2019, § 14; Zaključna zapažanja o Drugom periodičnom izveštaju Srbije CAT, CAT/C/SRB/CO/2*, 3. jun 2015, § 9.

18 Videti na: aks.org.rs/aks/wp-content/uploads/2019/02/SAJT-POČETAK-RADA-KOL-CENTRA-AKS.pdf.

19 Dostupno na: https://aks.org.rs/sr_lat/obavestenja/.

20 „Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2020. godinu”, Dušan Protić, Katarina Grga, Centar za evropske politike – CEP, Beograd, 2021, str. 121 i 122. Dostupno na: <http://otvorenarapratpravosudja.rs/media/ovppolazni-zvestaj-o-pracenju-stanja-u-pravosudju-za-2020-godinu.pdf>.

21 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 87/2018.

radnje u postupku, organ uprave je dužan da reši o zahtevu u roku od tri dana nakon njegovog prijema. Ako organ uprave ne donese rešenje u ovim rokovima, smatraće se da je zahtev odbijen (član 32). U slučaju negativne odluke organa opštinske, odnosno gradske uprave, može se podneti žalba Ministarstvu pravde, u roku od osam dana od dana prijema rešenja, odnosno u roku od osam odnosno tri dana od isteka roka posle koga se smatra da je zahtev odbijen. Ministarstvo je dužno da o žalbi odluči u roku od 15 dana od dana prijema žalbe, a protiv odluke Ministarstva – koja se smatra konačnom u upravnom postupku – može se voditi upravni spor (član 34).

ZKP propisuje da uhapšeni ima pravo da zahteva da ga bez odlaganja pregleda lekar koga slobodno izabere, a ako on nije dostupan – lekar koga odredi javni tužilac, odnosno sud (član 69), da pregled uhapšenog može zahtevati i njegov branilac, član porodice ili lice sa kojim živi u vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života, kao i da javni tužilac može naložiti vršenje ovog pregleda po službenoj dužnosti (član 293). Po odobrenju sudije za prethodni postupak i pod njegovim nadzorom ili nadzorom lica koje on odredi, u granicama kućnog reda, pritvorenika može, pored ostalih, po njegovom zahtevu posećivati lekar. Pojedine posete se mogu zabraniti ako je verovatno da bi one mogle dovesti do ometanja istrage, a protiv rešenja sudije za prethodni postupak o zabrani pojedinih poseta pritvorenik može izjaviti žalbu vanpretresnom veću suda (član 219 ZKP).

ZP propisuje da će policijski službenici, na zahtev lica prema kome se primenjuju policijska ovlašćenja, omogućiti pružanje medicinske pomoći od strane zdravstvene ustanove (član 67). Pravilnikom o policijskim ovlašćenjima²² je određeno da će policijski službenik koji vrši dovođenje lica omogućiti ukazivanje stručne medicinske pomoći tom licu ako lice ima vidljive povrede ili se žali na bolove (član 22), a da će policijski službenik koji vrši zadržavanje lica, pre semeštaja lica u prostoriju za zadržavanje pitati to lice da li ima bolove i zdravstvene probleme, da li prima medicinsku terapiju i da li ima potrebu za određenom vrstom lekova ili medicinske pomoći, organizovati pružanje lekarske pomoći ako lice ima vidljivih povreda ili drugih zdravstvenih problema, kao i da će podatke o vidljivim telesnim povredama, kao i povredama ili promenama zdravstvenog stanja koje su nastale u toku zadržavanja i pruženoj lekarskoj pomoći, uneti u zapisnik o zadržavanju lica (član 33). Ovim pravilnikom je propisano i da policijski službenici mogu prisustvovati zdravstvenom pregledu lica samo po zahtevu medicinskog osoblja, iz razloga bezbednosti medicinskog osoblja, i da u tom slučaju pregledu prisustvuje policijski službenik istog pola kao i lice koje se pregleda (član 36).

Prema Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija²³ (ZIKS), prilikom stupanja pritvorenih i osuđenih lica u zavod za izvršenje krivičnih sankcija obavlja

---

22 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 41/2019.

23 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2014 i 35/2019.

se njihov lekarski pregled (članovi 71 i 238). Osuđeni se pregledaju i po povratku u zavod sa privremenog otpusta (član 115). Isto važi i prilikom otpusta sa mere pritvora, odnosno po okončanju izdržavanja kazne zatvora (članovi 179 i 246). Zdravstveni pregledi osuđenih vrše se samo u prisustvu zdravstvenih radnika, osim ako zdravstveni radnici drugačije ne zatraže (član 114). Zavodski lekari su dužni da vode posebne evidencije o povredama osuđenih i obaveštavaju upravnika zavoda o bilo kom znaku ili indikaciji da je prema osuđenom primenjeno nasilje. Lekari su dužni da u lekarske izveštaje unesu navode osuđenih o načinu nastanka povreda, kao i da iznesu svoje mišljenje o povezanosti navoda osuđenog i nastalih povreda (član 115). Lekarski pregled je obavezan neposredno nakon što nad osuđenim ili pritvorenim budu primenjene mere prinude, izuzev vezivanja, a ponovni pregled se vrši između dvanaestog i dvadeset četvrtog časa od primene mere. Pisani izveštaj službe za obezbeđenje, medicinska dokumentacija i izveštaji o obavljenim lekarskim pregledima dostavljaju se upravniku bez odlaganja. Izveštaj lekara treba da sadrži navode lica prema kome je mera prinude primenjena o načinu nastanka povreda, kao i mišljenje lekara o povezanosti primenjene mere i nastalih povreda. Upravnik zavoda obaveštava direktora Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (UIKS) o upotrebi mera prinude i prosleđuje izveštaje u roku od 24 časa od časa upotrebe mera prinude (član 144). Na zahtev osuđenog, upravnik zavoda mu može odobriti specijalistički pregled, ako takav pregled nije odredio lekar, uz prethodno pribavljeno mišljenje lekara o razlozima odbijanja. Troškove ovog pregleda snosi osuđeni, ako upravnik zavoda drugačije ne odredi (član 117).

Uspešnost istrage navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja u velikoj meri zavisi od toga u kom roku će nadležni javni tužilac biti obavešten o slučaju. Česta je pojava da građani koji pretrpe zlostavljanje državnih službenika ova dela – umesto u vidu krivične prijave podnete nadležnom javnom tužiocu – prijavljuju rukovodiocima državnih organa u kojima rade službenici koji su ih zlostavljali, u formi pritužbe na njihov rad. Ispitivanje tvrdnji o zlostavljanju u pritužbenim postupcima redovno ne ispunjava zahtev nezavisnosti istrage o kome je bilo reči, s obzirom da pritužbene postupke vode neposredni rukovodioci državnih službenika koji su osumnjičeni za zlostavljanje. Ovi postupci, po pravilu, ne mogu obezbediti ni potrebnu temeljnost i sveobuhvatnost ispitivanja navoda o zlostavljanju, budući da organi ili lica nadležna za vođenje ovih postupaka nemaju sva ovlašćenja koja stoje na raspolaganju javnim tužiocima kada razmatraju sumnje o učinjenom krivičnom delu. Pored svega toga, neretko se događalo, a i dalje se događa, da pritužbe koje sadrže navode o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja – koje bi trebalo da budu ispitane u postupcima pred nadležnim javnim tužilaštvom i krivičnim sudom – nikada ne budu dostavljene javnom tužilaštvu, ili to bude učinjeno sa velikim kašnjenjem kada mnogi dokazi zlostavljanja nestanu (video-snimci, telesne povrede itd.).

U tom pogledu, ZP propisuje da se o pritužbi građana, ukoliko ona sadrži elemente krivičnog dela, bez odlaganja obaveštava nadležni javni tužilac, SUK i rukovodilac organizacione jedinice u kojoj radi policijski službenik protiv kojeg je podneta pritužba (član 234). Pravilnikom o pritužbenom postupku u Ministarstvu unutrašnjih poslova²⁴ je takođe propisano da se o pritužbi koja sadrži navode o izvršenom krivičnom delu za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti tužilac mora obavestiti bez odlaganja – *a najkasnije u roku od 24 časa*, da se o pritužbi koja sadrži navode o mučenju, nečovečnim, ponižavajućim postupcima, telesnim povredama ili pretnjama mučenjem, osim SUK-a, obavestavaju direktor policije i telo nadležno za sprovođenje standarda policijskog postupanja u oblasti prevencije torture, kao i da se pritužbeni postupak sprovodi u delu pritužbe koji ne sadrži navode o krivičnom delu (član 5). Zakon o komunalnoj miliciji²⁵ takođe predviđa da će lice ovlašćeno za vođenje pritužbenog postupka obavestiti nadležnog javnog tužioca ako iz pritužbe ili podataka prikupljenih u postupku po pritužbi na rad komunalnog milicionara proizlazi sumnja da je on primenom ovlašćenja učinio krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, da će u tom slučaju načelnik komunalne milicije spise predmeta ustupiti komisiji za rešavanje pritužbi koja će nastaviti postupak rešavanja pritužbe (član 32, stav 4).

Za razliku od prethodno pomenutih zakona, ZIKS ne uređuje situaciju u kojoj pritužba osuđenog lica sadrži navode o učinjenom krivičnom delu, kakvi mogu biti navodi o mučenju ili drugom obliku zlostavljanja. O pritužbi osuđenog odlučuje upravnik zavoda ili lice koje on ovlasti, a protiv odluke upravnika se može podneti žalba direktoru Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Ako se pritužba odnosi na ugrožavanje ili povredu tela ili zdravlja osuđenog, upravnik zavoda će odmah narediti njegov lekarski pregled (član 126). Pritužbe podnete zbog mučenja i drugih oblika zlostavljanja pomenute su u Pravilniku o nadzoru nad radom zavoda za izvršenje krivičnih sankcija,²⁶ samo u okviru spiska pitanja koje nadzire Odeljenje za inspekciju UIKS (član 17, stav 6, tačka 7).

ZKP, kao ni ZP, nemaju odredbe o audio-vizuelnom snimanju uzimajući izjava od osumnjičenih u prostorijama koje su namenjene isključivo za tu svrhu,²⁷ što bi predstavljalo značajnu meru zaštite lica lišenih slobode od eventualnog nedozvoljenog postupanja policijskih službenika.

---

24 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 90/2019.

25 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 49/2019.

26 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2015.

27 Sredinom 2016. godine, Zaštitnik građana je Narodnoj skupštini i Vladi Republike Srbije podneo inicijativu za izmene zakona radi propisivanja obaveznog audio-vizuelnog saslušanja osumnjičenih u predistražnom postupku, upotrebe sredstava prinude od strane policijskih službenika, komunalnih policajaca i zaposlenih u službama za obezbeđenje u zavodima za izvršenje krivičnih sankcija i primene ovlašćenja kojima se građani

Na kraju je važno pomenuti i da je 2017. godine, u vidu podzakonskog akta u MUP-u²⁸ i opšteg obaveznog uputstva Republičkog javnog tužioca²⁹ u pravni poredak Srbije „na mala vrata” uvedena posebna metodologija za sprovođenje istraga u slučajevima zlostavljanja od strane policije.³⁰ Metodologija predviđa niz dobrih rešenja za istrage slučajeva policijskog zlostavljanja od kojih će biti pomenuta najvažnija:

- (1) istrage navoda o policijskom zlostavljanju sprovode javni tužioci koji, samo izuzetno, izvršenje pojedinih dokaznih radnji mogu poveriti SUK-u, a u tom slučaju su takođe dužni da efektivno preduzimaju radnje na koje su ovlašćeni, u cilju blagovremenog i efikasnog postupanja SUK-a;
- (2) javni tužilac i službenici SUK-a koji učestvuju u istrazi treba da budu nezavisni, ne samo formalno već i faktički, u odnosu na lica čiji postupci su predmet istrage;
- (3) policijskom službeniku čiji su postupci predmet istrage mora biti onemogućeno da na nedozvoljen način utiče na njen tok;
- (4) javni tužilac, preko SUK-a, može da inicira postupak u kojem okrivljeni policijski službenik može biti suspendovan do okončanja istrage;
- (5) ispitivanju svedoka, uključujući i oštećenog, ne mogu prisustvovati policijski službenici, a da samo izuzetno – ukoliko to nalažu razlozi bezbednosti – ispitivanju svedoka mogu prisustvovati policijski službenici koji nisu učestvovali u događaju koji je predmet istrage;
- (6) oštećeni ili svedoci koji su lišeni slobode treba da budu premešteni u ustanovu u kojoj policijski službenik okrivljen za zlostavljanje na njih ne može vršiti uticaj; ukoliko se radi o zadržanom licu, nalog za premeštanje će dati javni tužilac, a ako je reč o licu kome je određen pritvor javni tužilac će od sudije za prethodni postupak zahtevati da izda nalog za premeštanje u drugi zavod za izvršenje krivičnih sankcija;

---

lišavaju slobode, ali se organi kojima je inicijativa upućena nikad nisu izjasnili o tome. Inicijativa je dostupna na: www.ombudsman.rs/index.php/zakonske-i-druge-inicijative/4831-2016-07-26-10-07-36.

- 28 Uputstvo o Metodologiji za sprovođenje istrage u slučajevima zlostavljanja od strane policije, 01 br. 7209/17-6, od 18. oktobra 2017. godine (ovo uputstvo nije objavljeno u *Službenom glasniku Republike Srbije*).
- 29 Opšte obavezno uputstvo o primeni metodologije za istragu u slučajevima zlostavljanja, Republičko javno tužilaštvo, O. br. 3/17, od 26. septembra 2017. godine.
- 30 Metodologija je javno dostupna na Internet stranici Pravosudne akademije: www.pars.rs/images/biblioteka/metodologija-za-sprovođenje-istrage-u-slučajevima-zlostavljanja-od-strane-policije.pdf.

- (7) svaki zdravstveni pregled oštećenog koji je lišen slobode treba da bude obavljen van slušnog, a po mogućnosti i vidnog dometa policijskih službenika ili pripadnika službe obezbeđenja zavoda za izvršenje krivičnih sankcija; izuzetno, ukoliko to nalažu razlozi bezbednosti ili lekar tako zahteva, lekarskom pregledu mogu prisustvovati policijski službenici koji nisu učestvovali u događaju koji je predmet istrage; razlozi bezbednosti ili zahtev lekara treba da budu navedeni u službenoj belešci prisutnog policijskog službenika;
- (8) u istragama slučajeva policijskog zlostavljanja treba hitno preduzeti sve dokazne mere i radnje, naročito one čije bi preduzimanje kasnije bilo onemogućeno ili otežano (fotografisanje povreda, prikupljanje medicinske dokumentacije, sredstava koja su korišćena prilikom zlostavljanja, fotografija i tragova iz prostora u kojem se desio događaj, izjava okrivljenog, svedoka i oštećenog itd.);
- (9) odluku o tome koje dokazne mere i radnje treba preduzeti donosi isključivo javni tužilac;
- (10) ukoliko je zlostavljanje prijavljeno policiji ili policija na drugi način dođe do informacije koja ukazuje na to da se zlostavljanje desilo (npr. dobije obaveštenje od zdravstvene ustanove), policijski službenik će o tome bez odlaganja obavestiti dežurnog javnog tužioca koji donosi odluku o daljem toku postupka; nakon obaveštavanja javnog tužioca o navodima ili indikacijama koje ukazuju na zlostavljanje, policijski službenik će dokazne mere i radnje preduzimati samo po nalogu javnog tužioca, osim onih radnji koje ne trpe odlaganje, shodno članu 286 ZKP;
- (11) oštećenog ispituje isključivo javni tužilac, a uvek kada za to postoje tehničke mogućnosti treba sačiniti tonski ili video zapis ispitivanja oštećenog;
- (12) ukoliko su za to ispunjeni zakonski uslovi, javni tužilac treba oštećenom da odredi status posebno osetljivog svedoka ili da to zahteva od suda;
- (13) u slučajevima zlostavljanja javni tužilac treba hitno da izvrši uviđaj, i može zatražiti pomoć stručnog lica forenzičke, medicinske ili druge struke radi pronalaženja, obezbeđivanja ili opisivanja tragova; tokom preduzimanja uviđaja potrebno je sačiniti fotodokumentaciju i – uvek kada je to moguće – video zapis, koji čine sastavni deo zapišnika o uviđaju.
- (14) ukoliko se na telu okrivljenog ili oštećenog nalaze određeni tragovi ili posledice krivičnog dela, javni tužilac treba hitno da preduzme

uviđaj lica, za koji nije potreban njegov pristanak, ili da naredi veštačenje, ukoliko telesni pregled lica zahteva stručna znanja kojima javni tužilac ne raspolaže; prilikom uviđaja oštećenog, kriminalistički tehničar treba da fotografiše povrede na njegovom licu i telu, a fotografije povreda treba da budu u boji; pomoću lenjira i skale boja treba prikazati veličinu i izgled povreda; u zavisnosti od načina na koji je do navodnog zlostavljanja došlo, treba uzeti uzorke biološkog porekla, odeću i obuću oštećenog i okrivljenog, kako bi se obezbedili svi potrebni dokazi;

- (15) lekarski izveštaj treba da sadrži detaljan opis svih povreda, njihov položaj u odnosu na anatomske tačke, prema standardima sudske medicine, kao što su: oblik (veličina i boja), promene i pravac pružanja povrede, starost i mogući mehanizam nastanka povrede, vreme kada su povrede nastale, kao i psihičko stanje oštećenog (npr. uznemirenost, strah, plač); uz lekarski izveštaj treba da budu priložene fotografije telesnih povreda, koje po pravilu sačinjava kriminalistički tehničar, a ako to nije moguće, lekar ili javni tužilac treba sam da fotografiše uočene povrede (npr. mobilnim telefonom); lekar u svom izveštaju treba da navede način i vreme nastanka povreda, prema kazivanju oštećenog; nakon pregleda i sačinjavanja izveštaja, lekar će o tome odmah obavestiti nadležnog javnog tužioca;
- (16) u slučajevima navodnog zlostavljanja, javni tužilac treba da, ukoliko je to potrebno, u što ranijoj fazi postupka naloži sudskomedicinsko veštačenje;
- (17) u slučaju da je oštećenog pregledao lekar ili drugi medicinski radnik, potrebno je utvrditi da li je bilo uticaja na medicinsko osoblje da prikrije ili izmeni svoje nalaze;
- (18) po naredbi suda, treba obraditi zadržane podatke (listing telefonskog saobraćaja, korišćenih baznih stanica, GPS na tetra sistemu) u cilju utvrđivanja prisustva policijskog službenika i oštećenog na lokaciji na kojoj se navodno zlostavljanje dogodilo;
- (19) policijskog službenika okrivljenog za zlostavljanje saslušava isključivo javni tužilac; ukoliko je za zlostavljanje okrivljeno više policijskih službenika, njih uvek treba saslušavati odvojeno;
- (20) javni tužilac treba da preduzme odgovarajuće mere (npr. donošenje rešenja o zadržavanju ili predlaganje pritvora) kako bi bila onemogućena međusobna komunikacija okrivljenih i usaglašavanje iskaza.

1.3. Analiza važećih rešenja

1.3.1. Analiza pojedinih normi krivičnog materijalnog zakonodavstva

Zakonski opisi krivičnih dela iz članova 136 i 137 KZ na nesistematičan i nepotpun način određuju krivičnopravne pojmove mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Srbiji.

Prvi načelni problem jeste taj što inkriminacija zlostavljanja i mučenja (član 137 KZ) nije „rezervisana” samo za službena lica. Naprotiv, izvršenje osnovnog i kvalifikovanog oblika ovog krivičnog dela je moguće bez ikakvog učešća službenika.³¹

Drugi nedostatak važećih rešenja odnosi se na značajno preklapanje težeg oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza (član 136, stav 2 KZ) i najtežeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 2 KZ). Izvršilac oba navedena krivična dela može biti samo službeno lice u vršenju službe. Sličnosti postoje i kod radnje izvršenja: kod iznuđivanja iskaza radnja je praćena „teškim nasiljem” prema drugome, što može podrazumevati upotrebu ozbiljnije sile, pretnje ili drugog nedopuštenog sredstva ili nedopuštenog načina, dok se kod najtežeg oblika zlostavljanja i mučenja radnja sastoji u nanošenju drugome velikog bola ili teških patnji, primenom sile, pretnje ili drugog nedozvoljenog načina.³² Oba krivična dela se mogu izvršiti samo sa direktnim umišljajem, a namera da se od drugog iznudi iskaz, priznanje ili neka druga izjava predstavlja važan element zakonskog opisa oba dela. Ova situacija pogoduje neujednačenom postupanju javnih tužilaštava i sudova pri kvalifikaciji krivičnih dela, koje je do poslednjih izmena KZ decembra 2019. godine imalo osetne posledice na krivičnoprocesnom terenu (za kvalifikovani oblik iznuđivanja iskaza se vodila istraga, a za najteži oblik zlostavljanja i mučenja skraćeni postupak), kao i na planu odmeravanja kazne (zbog različitih raspona propisanih kazni).³³ Na problem preklapanja ovih inkriminacija u krivičnom zakonodavstvu Srbije

---

31 O razlozima zbog kojih je u krivičnopravnom zakonodavstvu preporučljivo razdvojiti inkriminacije mučenja i drugih oblika zlostavljanja – kao dela koja podrazumevaju uključenost javnih službenika, od dela nasilja učinjenih od nedržavnih subjekata bez ikakvog učešća javnih službenika, pročitati više u: Vladica Ilić, Aleksandar Trešnjev, Tea Gorjanc Prelević, *Kaznena politika u oblasti zabrane zlostavljanja u Crnoj Gori*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2021, str. 15–17 (dostupno na: www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/04/Analiza-kaznene-politike-u-oblasti-zabrane-zlostavljanja-u-CG.pdf); Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 60 i dalje.

32 Upporediti: Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, str. 457.

33 Isto: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 66–67.

ukazao je CAT u izveštaju iz 2015. godine,³⁴ pa bi trebalo pristupiti formulisanju jedinstvenog zakonskog opisa dela koji je trenutno obuhvaćen u navedenim odredbama članova 136 i 137 KZ.

Dotadni nedostatak inkriminacije iz člana 137, stava 2 KZ predstavlja i nepredviđanje toga da se delo može vršiti u cilju vršenja pritiska na žrtvu ili treće lice, kako je to predviđeno članom 1 Konvencije protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni i postupaka (UNCAT).³⁵

Radnja osnovnog oblika krivičnog dela iz člana 137 KZ je određena na opšti način – kao zlostavljanje drugoga ili postupanje prema njemu na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. Osim što pruža mogućnost da veliki broj raznovrsnih radnji bude podveden pod ovo krivično delo, ova okolnost može stvoriti i probleme na planu razgraničenja.³⁶ U domaćoj krivičnopravnoj teoriji se smatra da radnja osnovnog oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 1 KZ) podrazumeva preduzimanje određenih radnji koje kod pasivnog subjekta prouzrokuju određene telesne ili duševne patnje slabijeg intenziteta, a koje ne predstavljaju laku telesnu povredu, te da je moguć sticaj ovog oblika dela (*kao i dela iz stava 3 u vezi sa stavom 1 istog člana – napomena autora*) sa krivičnim delom lake telesne povrede iz člana 122 KZ.³⁷ Imajući u vidu kvalifikovani oblik krivičnog dela iz člana 137, stava 2 KZ, moglo bi se zaključiti da je sticaj navedenih krivičnih dela moguć samo pod uslovom da celokupan način zlostavljanja oštećenog – koji može podrazumevati i nanošenje telesnih povreda – ne doseže do nivoa koji se može smatrati nanošenjem „velikog bola” ili „teških patnji”. Treba, međutim, primetiti da bi se u slučaju opisanog sticaja krivičnih dela problematičnim ispostavilo i to što se gonjenje za osnovni oblik lake telesne povrede preduzima po privatnoj tužbi (član 122, stav 4 KZ), jer se na taj način jedan deo međunarodnopravne obaveze države da sprovede zvaničnu istragu navoda o zlostavljanju koje potiče od javnih službenika prenosi u obavezu oštećenom.

Takođe je upadljiv nedostatak kvalifikatornih okolnosti i kvalifikovanih oblika ovih krivičnih dela, što na prvom mestu vodi tome da se, kako je već ukazano, za ova krivična dela ponekad sudi u sticaju sa drugim krivičnim delima. To ima negativne strane jer stvara rizik od neujednačenog postupanja sudova i otvara pitanje postojanja sticaja ili prividnog sticaja krivičnih dela, koje nije uređeno u KZ nego se u praksi rešava u skladu sa određenim teorijskim, logičkim i dr. pra-

---

34 CAT/C/SRB/CO/2, § 8.

35 Opisom krivičnog dela se eksplicitno ne navodi ni da se mučenje može vršiti u cilju „kažnjavanja drugog za delo koje je to lice ili neko treće lice učinilo, ili se sumnja da ga je učinilo” – kako to stoji u UNCAT, već stoji da se delo može vršiti u cilju „nezakonitog kažnjavanja”.

36 Vladica Ilić, Aleksandar Trešnjev, Tea Gorjanc Prelević, *op. cit.*, str. 46.

37 Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 458–459.

vilima.³⁸ Drugo, suđenje za dva krivična dela, od kojih je za svako propisan blaži raspon kazne od onog koji bi bio propisan da je „nedostajući deo inkriminacije” iz drugog krivičnog dela predviđen kao kvalifikatorna okolnost prvom krivičnom delu³⁹ u postojećim uslovima dovodi i do kraćih rokova zastarelosti krivičnog gonjenja. Nedostatak pojedinih kvalifikatornih okolnosti može u krajnjem dovesti do toga da određene krivičnopravno relevantne činjenice ne budu u dovoljnoj meri vrednovane (npr. umesto da dovedu do kvalifikacije dela kao težeg, sa većim rasponom kazne, one bivaju smatrane samo otežavajućim okolnostima). Primera radi, svojstvo žrtve (npr. dečiji uzrast, loše zdravstveno stanje, invaliditet, lišenost slobode i sl.), sredstva izvršenja (vatreno oružje, elektrošokovi, opasno oruđe itd.), način izvršenja (upornost, duže trajanje, ponavljanje radnje), brojnost izvršilaca (npr. izvršenje dela od strane više lica ili grupe lica) i nehatno ili umišljajno prouzrokovana teža posledica (teška telesna povreda, trajno oštećenje zdravlja, smrt) predstavljaju relevantne okolnosti čije bi predviđanje kao kvalifikatornih trebalo razmotriti pri noveliranju inkriminacija kojima će se, na sveobuhvatan način, krivičnopravno definisati akti mučenja i drugih oblika zlostavljanja.

Međunarodna nadzorna tela su u poslednjih nekoliko godina više puta izrazila nezadovoljstvo visinama zaprečenih kazni u Srbiji za službena lica koja izvrše mučenje. Kazneni raspon propisan za najteži oblik krivičnog dela zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 2 KZ) i kvalifikovani oblik iznuđivanja iskaza (član 136, stav 2 KZ) je drastično ispod onog koji se smatra primerenim za mučenje.⁴⁰

38 Stojanović iznosi da radnja krivičnog dela iz člana 137, stava 2 KZ, iako se govori o nanošenju velikog bola ili teških patnji, nužno ne obuhvata i nanošenje teških telesnih povreda, tako da je sticaj ovog krivičnog dela sa krivičnim delom teške telesne povrede moguć, ali da se ne bi radilo o sticaju ukoliko bi prilikom izvršenja krivičnog dela mučenja došlo i do ubistva (tada bi postojalo samo teško ubistvo, izvršeno na svirep način). *Ibid.*, str. 460.

39 Za krivična dela kvalifikovana težom posledicom zakon po pravilu propusuje težu kaznu od one do koje se može doći primenom odredaba za odmeravanje kazne za sticaj krivičnih dela, pod uslovom da je reč o nehatnom prouzrokovanju teže posledice. To je i osnovni razlog za propisivanje krivičnih dela kvalifikovanih težom posledicom, jer zakonodavac smatra da je tu reč o jednom novom kvalitetu u pogledu težine krivičnog dela. Tako u: Zoran Stojanović, *Krivično pravo – Opšti deo*, dvadeseto izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Pravna knjiga, Beograd, 2013, str. 205. Isto: Ivan Đokić, *Krivična dela kvalifikovana težom posledicom*, Kaznena reakcija u Srbiji, III deo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013, str. 268. Isto je i kod istituta složenog krivičnog dela, budući da je najčešći razlog koji rukovodi zakonodavca da konstruiše složena krivična dela taj što se u slučaju kada se dva krivična dela izvrše zajedno dobija sasvim novo krivično delo po kvalitetu i težini za koje ne bi bile dovoljne one kazne koje su propisane za ta pojedina dela, tj. gde se primenom odredaba za odmeravanje kazne za krivična dela učinjena u sticaju ne bi moglo doći do adekvatne kazne. Tako u: Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 247.

40 ECtHR smatra da je nespojivo sa obavezama koje proizlaze iz člana 3 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR) da se inkriminacija mučenja u nacionalnom zakonodavstvu – s obzirom na visine propisanih kazni – svrstava među krivična dela

Osnovni oblik iznuđivanja iskaza (kažnjiv zatvorom od tri meseca do pet godina) i osnovni oblik zlostavljanja koje izvrši službeno lice u vršenju službe (kažnjiv zatvorom od tri meseca do tri godine) se zbog visina propisanih kazni svrstavaju u red lakših krivičnih dela, što u postojećem sistemu omogućava izricanje mera upozorenja (pre svega uslovne osude), a može prouzrokovati i prepreke u istraživanju navoda o zlostavljanju. Tako, npr., službeno lice koje podstrekava drugo lice na vršenje krivičnog dela zlostavljanja neće biti odgovorno ukoliko zlostavljanje ne bude pokušano ili dovršeno, s obzirom da krivičnopravna odgovornost za neuspelo podstrekavanje postoji samo za dela čiji je pokušaj kažnjiv.⁴¹ Treba primetiti i da će, shodno rešenjima KZ, službeno lice koje podstrekava ili pomaže onome ko nema status službenika da izvrši neko od krivičnih dela iz članova 136 i 137 KZ biti sankcionisano u granicama blažih kaznenih raspona –koji su predviđeni za izvršenje tih krivičnih dela od strane onih koji nemaju status službenih lica.⁴²

Po važećim rešenjima, službeno lice ne vrši krivično delo ni u slučaju neprijavlivanja pripremanja ili izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela zlostavljanja. Za neprijavlivanje pripremanja iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja

---

prosečne težine, imajući u vidu njenu ekstremnu ozbiljnost. Videti: *Pădureț protiv Moldavije* (ECtHR), br. predstave 33134/03, presuda od 5. januara 2010, § 77. Krivični zakon koji se primenjuje u slučajevima zlostavljanja mora pružiti praktičnu i delotvornu zaštitu prava zagarantovanog članom 3 ECHR. Videti: *Pulfer protiv Albanije* (ECtHR), br. predstave 31959/13, presuda od 20. novembra 2018, § 80. Na osnovu pregleda dugogodišnje prakse CAT, odnosno stavova koje je to telo pojedinačno saopštavalo državama ugovornicama, u literaturi je zaključeno da bi kazne za mučenje trebalo da budu među najstrožim u krivičnim zakonodavstvima i da se kreću u rasponu od šest do dvadeset godina zatvora. Videti: Chris Ingelse, *The UN Committee against Torture: An Assessment*, Kluwer Law International, 2001, str. 342. U mišljenju OEBS o inkriminisanju mučenja u Poljskoj je navedeno da najniža kazna za mučenje treba da bude šest godina zatvora u skladu sa stavom CAT (*Opinion on Definition of Torture and its Absolute Prohibition in Polish Legislation*, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2018, § 13B). Uporedni pregled kazni za mučenje videti u: Vladica Ilić, Aleksandar Trešnjev, Tea Gorjanc Prelević, *op. cit.*, str. 33–37. Postoji mišljenje da posledice mučenja ne bi trebalo da budu odlučujuće za kaznu, te da nastupanje otežavajućih okolnosti kao što su, na primer, trajni invaliditet ili smrt žrtve ne bi trebalo da utiče na težinu kazne, jer je mogućnost nastupanja trajnih fizičkih i psihičkih posledica obuhvaćena namerom da se vrši mučenje. Manfred Nowak and Anna Zenz, *Der Straftatbestand der Folter in Österreich aus völkerrechtlicher Sicht*, in: *Vielfalt des Strafrechts im internationalen Kontext—Festschrift für Frank Höpfel zum 65. Geburtstag* (eds Robert Kert and Andrea Lehner), Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2018, p. 498. Navedeno prema: *The United Nations Convention Against Torture and its Optional Protocol – A Commentary*, 2nd edition (eds Manfred Nowak, Moritz Birk and Giuliana Monina), Oxford University Press, Oxford, 2019, p. 188.

41 To su krivična dela za koja se po zakonu može izreći kazna od pet godina ili teža kazna i krivična dela za koja je kažnjavanje za pokušaj izričito propisano (članovi 30 i 34 KZ).

42 Videti: *vice versa*, član 36, stav 4 KZ.

izvršenog od strane službenog lica u vršenju službe propisana je novčana kazna ili zatvor do jedne godine (član 331, stav 1 KZ), dok je za neprijavlivanje izvršenja ovih dela predviđena kazna zatvora od šest meseci do pet godina (član 332, stav 2 KZ). Pripremanje krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja (npr. nabavljanjem ili osposobljavanjem sredstava za njihovo izvršenje) nije kažnjivo. Jedini inkriminisani oblik pripremanja jeste dogovor sa drugima da se izvrši krivično delo, za šta je propisan zatvor do jedne godine (član 345 KZ).

Navedena rešenja KZ nisu pogodna za ispunjenje obaveze države da adekvatno sankcioniše dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja i sve radnje koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u ovim delima.

Uočljivo je, zatim, da izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti (koju sud može da izrekne i bez predloga ovlašćenog tužioca) nije propisano kao obavezno ni za jedno krivično delo koje vrše službena lica. Ovakvo zakonsko rešenje, u kombinaciji sa propisanim niskim kaznama za krivična dela iz članova 136 i 137 KZ, omogućuje da službena lica osuđena za neko od tih krivičnih dela ne snose odgovarajuće posledice i nastave da rade u državnim organima, ukoliko radnopravnim zakonodavstvom osuda za ta krivična dela ne vodi automatskom prestanku radnog odnosa. Prema važećim standardima, javni službenik za koga se utvrdi da je umišljajno zlostavljao drugog treba da bude otpušten iz javne službe.⁴³

Kao što je već rečeno, za zlostavljanje i mučenje iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ moguće je izreći i kaznu rada u javnom interesu, čija je svrha da bude alternativa kazni zatvora.⁴⁴ S obzirom da zakonodavac obavezuje sud da prilikom izricanja ove kazne vodi računa o vrsti učinjenog krivičnog dela, moglo bi se postaviti pitanje da li je izricanje ove kazne opravdano u ovom slučaju. U pravcu davanja potvrdnog odgovora stoji činjenica da ovde – za razliku od uslovne osude – nije reč o mogućem i suspendovanom, nego o efektivnom kažnjavanju učinioca krivičnog dela. Sem toga, čini se da obavezno otpuštanje iz javne službe uz kaznu rada u javnom interesu može imati zadovoljavajuće generalnopreventivno dejstvo u odnosu na *najlakše* forme zlostavljanja, imajući u vidu da kazna zatvora izrečena zbog neobavljanja rada u javnom interesu ne može biti duža od 45 dana (*arg.* iz člana 52, stavova 3 i 5 KZ). Izricanje ove kazne umesto kazne zatvora ne deluje opravdano prema licima koja su prethodno osuđivana, naročito za istovrsna ili srodna krivična dela, imajući u vidu dužnost suda da prilikom izricanja ove mere vodi računa i o „ličnosti učinioca”.

Naposletku, važan nedostatak krivičnog materijalnog zakonodavstva Srbije odnosi se na to što su gonjenje i izvršenje kazne za sva krivična dela kojima

---

43 Videti: *infra*, odeljak 3.2.

44 Zoran Stojanović, *Sistem kazni u krivičnom pravu Srbije i potreba njegovog daljeg usavršavanja*, u: *Kaznena reakcija u Srbiji*, 5. deo (ur. Đ. Ignjatović), Edicija *Crimen*, Beograd, str. 18.

se inkriminišu mučenje i drugi oblici zlostavljanja od strane službenih lica podložni zastarevanju, nakon relativno kratkih rokova od izvršenja tih dela, odnosno od pravnosnažnosti presuda, imajući u vidu raspone propisanih kazni. Zakonom nije zabranjeno davanje amnestije ni pomilovanja službenim licima okrivljenim i osuđenim za dela koja inkriminišu mučenje i druge oblike zlostavljanja, što je direktno suprotno važećim međunarodnim standardima ljudskih prava u ovoj oblasti.⁴⁵

1.3.2. Analiza pojedinih normi procesnog zakonodavstva relevantnih za istrage navoda o zlostavljanju

Jedno od pitanja koje se redovno postavlja u vezi sa procesuiranjem akata zlostavljanja jeste da li su odredbe ZKP o skraćenom postupku – koje se zbog visina propisanih kazni primenjuju kod krivičnih dela iz člana 136, stava 1 i člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ – odgovarajuće sa stanovišta obaveze države da vodi delotvornu istragu navoda o zlostavljanju. Postoji mišljenje da gonjenje pomenutih krivičnih dela u skraćenom postupku govori o tome da im država ne priznaje značaj koji odgovara njihovoj težini, u smislu apsolutne prirode zabrane zlostavljanja.⁴⁶ U analizi ovog pitanja treba poći od toga da se u skraćenom postupku primenjuju posebne odredbe ZKP o tom postupku, a *ukoliko njima nije nešto posebno propisano shodno će se primenjivati ostale odredbe ZKP* (član 495). Prema tome, iako u skraćenom postupku ne postoji istraga kao zasebna faza krivičnog gonjenja, pomenuto pravilo iz člana 495 ZKP bi trebalo razumeti tako da se procesna pravila i prava subjekata koji učestvuju u istrazi shodno primenjuju i u skraćenom postupku u vezi sa preduzimanjem dokaznih radnji u meri u kojoj ona nisu suprotna *lex specialis* normama iz članova 496–520 ZKP.⁴⁷ Zbog toga bi ocenu adekvatnosti skraćenog postupka za delotvorno istraživanje navoda o zlostavljanju trebalo sagledavati kroz domašaj posebnih odredaba o skraćenom postupku.

Iako u većini slučajeva ograničenje dužine trajanja pritvora okrivljenom u skraćenom postupku na najduže 30, odnosno 60 dana, ne bi trebalo da bude smetnja za delotvorno vođenje istrage, tj. prikupljanje dokaza o zlostavljanju, verovatno bi se mogle zamisliti i situacije u kojima bi tužiocima opravdano bio potreban duži rok da prikupe sve potrebne dokaze za optuženje, a tokom kojeg može postojati jedan ili više razloga za određivanje pritvora službeniku osumnjičenom za zlostavljanje. S druge strane, odredbe ZKP o tome da javni tužilac može u najkraćem mogućem roku preduzeti određene dokazne radnje pre nego

---

45 Videti: *infra*, odeljak 3.2.

46 Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 105.

47 Ovakav zaključak proizlazi i iz načela „jednakosti oružja”

što odluči da li će podneti optužni predlog ili odbaciti krivičnu prijavu (član 499, stav 2) i da oštećeni može da podnese prigovor ako javni tužilac u roku od šest meseci od prijema krivične prijave podnese optužni predlog ili odbaci krivičnu prijavu (član 499, stav 3 ZKP) po sebi ne predstavljaju prepreku za temeljno ispitivanje navoda o zlostavljanju. Pomenuti prigovor oštećenog predstavlja pravno sredstvo protiv odugovlačenja u radu tužilaštva, ali ne implicira i obavezu tužilaštva da u svakom pojedinačnom slučaju u roku od šest meseci mora da podnese optužni predlog ili da odbaci krivičnu prijavu (npr., ako postoje opravdani razlozi zbog kojih je za prikupljanje dokaza potrebnih za optuženje potreban nešto duži rok). Drugim rečima, podnošenje prigovora nakon isteka roka od šest meseci od podnošenja krivične prijave ne mora automatski voditi njegovom usvajanju i zaključku da je tužilaštvo odugovlačilo u istraživanju tvrdnji o zlostavljanju. Međutim, iz ugla pozitivne obaveze države da sprovede *hitnu, nezavisnu i temeljnu istragu navoda o zlostavljanju*, nekoliko detalja pomenute odredbe deluju kao manjkava. Prvi se odnosi na zahtevanje da inicijativa za proveru blagovremenosti postupanja tužilaštva mora poticati od *oštećenog koji je podneo krivičnu prijavu*, drugi na *šestomesečni rok* od dana prijema krivične prijave koji mora proteći pre podnošenja prigovora, treći na *sâme razloge za podnošenje prigovora*, i četvrti na nepostojanje *ex officio* kontrole postupanja nadležnog tužilaštva u slučaju protoka šestomesečnog roka.

S obzirom na to da o odugovlačenju u skraćenom postupku za krivična dela iz članova 136 i 137 KZ često može biti reči i pre isteka šestomesečnog roka, naročito zbog opasnosti od brzog nestanka dokaza zlostavljanja (tragovi povređivanja na žrtvi, video zapisi, sprečavanje usaglašavanja izjava službenika, itd.), bilo bi adekvatnije ovlastiti oštećenog – *bez obzira li je krivičnu prijavu podneo on ili neko drugi, ili je tužilaštvo samoinicijativno otpočelo ili naložilo preduzimanje potrebnih radnji zbog postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično delo* – da i pre isteka šestomesečnog roka procesno reaguje ako smatra da postupanje tužilaštva ne odlikuje potrebna ekspeditivnost. Za razliku od osumnjičenog koji tokom istrage i *skraćenog postupka* (arg. iz člana 495 ZKP) ima pravo da, ako smatra da je potrebno preduzeti određenu dokaznu radnju, preduzimanje te radnje predloži javnom tužiocu i da u slučaju odbijanja tog predloga podnese predlog sudiji za prethodni postupak (član 302 ZKP), kao i pravo da *odmah po saznanju za druge nepravilnosti u toku istrage i skraćenog postupka* podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu i potom pritužbu sudiji za prethodni postupak (član 312 ZKP), oštećeni sva ova ovlašćenja nema (ima neopravdano slabiji procesnopravni položaj u tom smislu). Oštećeni može da predlaže dokaze koji su od značaja za predmet dokazivanja (član 50 ZKP), a prigovore može podneti tek po proteku pomenutog šestomesečnog roka u skraćenom postupku (član 499 ZKP) ili tek po donošenju odluke tužioca da ne preduzme ili odustane od krivičnog gonjenja

(član 51 ZKP). I konačno, imajući u vidu *obavezu* države da u svim slučajevima sprovede delotvornu istragu navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja, kod *svih* krivičnih dela koja inkriminišu mučenje i druge oblike zlostavljanja bi adekvatnije bilo rešenje koje ustanovljava *ex officio* kontrolu rada postupajućeg javnog tužioca, a koje – zbog *lex specialis* pravila iz člana 499, stava 3 ZKP – trenutno važi samo u istrazi: ako javni tužilac ne završi istragu protiv osumnjičenog u roku od šest meseci, dužan je da obavesti neposredno višeg javnog tužioca o razlozima zbog kojih istraga nije okončana, a neposredno viši javni tužilac je dužan da preduzme mere da se istraga okonča (član 310 ZKP).

Iako je za donošenje naredbe o sprovođenju istrage potreban vrlo nizak stepen sumnje da je učinjeno krivično delo ili da je neko lice učinilo krivično delo – osnovi sumnje (član 295 ZKP), u praksi se vrlo često dešava da se predmeti formirani zbog sumnji na zlostavljanje predugo „drže” u predistražnoj fazi – čije trajanje nije vremenski ograničeno – i da tokom predistražnog postupka tužioci preduzimaju dokazne radnje koje bi morali da preduzimaju u istrazi. Ovakvo postupanje, osim što ima za posledicu to da šestomesečni rok za okončanje istrage bude obesmišljen, pogoduje osumnjičenim službenicima. Primera radi, policijski službenici se mogu suspendovati, tj. udaljiti sa rada – osim u slučaju određivanja pritvora ili neke druge mere koja ih onemogućava da obavljaju svoje poslove – po osnovu donošenja naredbe o sprovođenju istrage protiv njih (član 217 ZP). ZKP u ovom pogledu ne predviđa nikakvo procesno sredstvo oštećenog (koji ima interes da se postupak vodi bez odugovlačenja), niti propisuje *ex officio* kontrolu od strane neposredno višeg tužilaštva.

Što se tiče nezavisnosti istraga navoda o policijskom zlostavljanju, treba reći da je iako SUK organizaciono razdvojen od Direkcije policije unutar MUP-a, postoje normativne i praktične prepreke da se ovo telo smatra u dovoljnoj meri nezavisnim od nje. Prvo, prema ZP, za rad SUK-a i svoj rad načelnik SUK-a odgovara ministru unutrašnjih poslova, koji ima pravo da vrši kontrolu rada načelnika i zaposlenih u SUK-u (član 232) i da daje smernice i obavezna uputstva za rad SUK-a „osim u radnjama preduzetim u predistražnom i istražnom postupku po zahtevu nadležnog javnog tužioca”. Osim pitanja kompetencija ministra da telu zaduženom za kontrolu rada policije daje obavezna uputstva za rad, iz jezičkog i logičkog tumačenja (*arg. a contrario*) pomenute odredbe moglo bi se, npr., zaključiti da ministar može uticati na rad SUK-a u pogledu (ne)preduzimanja ili načina preduzimanja onih radnji koje javni tužilac nije naložio, što je svakako prostor za eventualne zloupotrebe. S druge strane, zaposleni u SUK-u na poslovima kontrole rada policije su redovno službenici koji su prethodno bili zaposleni u policiji, što *per se* stvara značajan rizik za „familiarizaciju”. Pored toga, za rad u SUK-u se ne raspisuju javni konkursi na koje se mogu javljati lica koja nemaju prethodno zasnovan radni odnos u MUP-u, a koja poseduju stručne i moralne kompetencije za tu vrstu poslova.

Iz perspektive vođenja delotvorne istrage navoda o zlostavljanju dileme izaziva i uslovljavanje oštećenog da, kao supsidijarni tužilac, preuzme krivično gonjenje samo ako je do odustanka javnog tužioca od optužbe došlo nakon potvrđivanja optužnice, odnosno nakon određivanja glavnog pretresa u skraćenom postupku. I dok nije sporno da je ovim rešenjem ZKP oslabljen institut supsidijarnog tužioca u odnosu na ranija rešenja domaćeg zakonodavstva,⁴⁸ upitno je da li bi omogućavanje oštećenom da preuzme krivično gonjenje i pre otpočinjanja sudske faze krivičnog postupka imalo pozitivan uticaj na vođenje delotvornih istraga navoda o zlostavljanju. Naše je mišljenje da rešenje iz ZKP ima svoje prednosti, s obzirom da za vođenje ovih istraga ovlašćuje isključivo nadležne javne tužioce, koji su – za razliku od oštećenih kao supsidijarnih tužilaca – snabdeveni adekvatnim ovlašćenjima i stoga su u stanju da ove istrage vode na efikasan način. Obrnuto, za istragu navoda o zlostavljanju koju bi sprovodio oštećeni kao supsidijarni tužilac bi se teško moglo reći da može dovesti do utvrđivanja svih relevantnih činjenica slučaja,⁴⁹ budući da oštećeni ni u ulozi supsidijarnog tužioca nema ovlašćenja koja ima javni tužilac dok vodi istrage.⁵⁰

Čini nam se da mnogo veći negativan uticaj na položaj oštećenog i delotvornost istraga slučajeva zlostavljanja imaju odredbe ZKP o prigovoru oštećenog (član 51). Najpre, subjektivni rok za podnošenje prigovora (od osam dana) u nekim situacijama može biti nedovoljan za pripremu kvalitetnog prigovora oštećenog (npr. ako je oštećeni lišen slobode, a radi se o predmetu koji je vođen godinama i u kojem je javni tužilac preduzeo veliki broj radnji i prikupio obimnu dokumentaciju i dokaznu građu). Drugo, protek subjektivnog ili objektivnog roka (od tri meseca) za podnošenje prigovora oštećenog vodi definitivnom gubitku njegovog prava da interveniše zbog nedostataka u istrazi koju je vodio i okončao javni tužilac, što nije u skladu sa obavezom države da temeljnost istraga

---

48 Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 103–104.

49 *Jeronovičs protiv Letonije* (ECtHR), br. predstavke 44898/10, presuda od 5. jula 2016, § 103.

50 Oštećeni kao tužilac nema prava koja pripadaju javnom tužiocu kao državnom organu. On ne može računati na pomoć državnih organa u prikupljanju dokaza (član 19 ZKP), niti na obavezu svih kojima uputi takav zahtev da mu, kao što su dužni da učine na zahtev javnog tužilaštva, neposredno pruže objašnjenja i podatke potrebne za preduzimanje radnji na koje je zakonom ovlašćen (član 9, stav 1 ZJT). Policija i drugi državni organi dužni su da postupe samo po svakom zahtevu javnog tužioca. Istina, advokat koji zastupa oštećenog kao tužioca ima prava iz člana 36 Zakona o advokaturi (*Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 31/2011 i 24/2012 – odluka US) da od državnih organa, ustanova, preduzeća i drugih organizacija traži i blagovremeno dobije informacije, spise i dokaze koji su u njihovom posedu ili pod njihovom kontrolom, ali je to pravo ipak znatno uže od onog kojim raspolaže javni tužilac, kako u pogledu kruga subjekata na koje se odnosi, tako i u pogledu obima saradnje. Tako, doslovno, u: Goran P. Ilić, Miodrag Majić, Slobodan Beljanski i Aleksandar Trešnjev, *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, sedmo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2014, str. 227.

slučajeva zlostavljanja stavi u prvi plan i da otkloni sve prepreke koje sprečavaju pošteno gonjenje i kažnjavanje učinilaca dela zlostavljanja i doprinose klimi nekažnjivosti.⁵¹ Treće, moglo bi se postaviti i pitanje iz kog razloga je pravo na podnošenje prigovora kod krivičnih dela koja se gone u javnom interesu (po službenoj dužnosti) dato samo oštećenom, a ne i podnosiocu krivične prijave koji nije oštećen, odnosno koji nije pretrpeo mučenje ili neki drugi oblik zlostavljanja, pogotovo što se zna da su oštećeni ovim delima često lica lišena slobode, nedovoljno informisana o svojim pravima i izložena pritiscima službenika koji su ih zlostavljali ili njihovih kolega. I na kraju, stoji pitanje da li se prigovor neposredno višem javnom tužiocu uopšte može smatrati nezavisnim kontrolnim mehanizmom, imajući u vidu da je sistem javnog tužilaštva u Srbiji organizovan na principima hijerarhije i subordinacije.⁵²

Van svake sumnje je da ostavljanje zakonske mogućnosti da se izbegne ustanovljavanje krivičnopravne odgovornosti službenih lica za pojedine oblike krivičnih dela iz članova 136 i 137 KZ, primenom instituta odlaganja krivičnog gonjenja (plaćanjem određenog iznosa u humanitarne svrhe i dr.), nije saglasno sa standardima međunarodnih tela o delotvornoj istrazi slučajeva zlostavljanja.⁵³ Ovaj institut je prepreka istraživanju navoda o zlostavljanju i pokretanju krivičnog postupka povodom tih navoda, pošto se posledica njegove uspešne primene sastoji u odbacivanju krivične prijave protiv osumnjičenog službenika. Pored pogodovanja klimi nekažnjivosti, odlaganje krivičnog gonjenja može višestruko biti štetno i za oštećene. Obaveze koje tužilac nalaže osumnjičenom službeniku i kojima uslovljava odbacivanje krivične prijave *moгу ali ne moraju* obuhvatiti obeštećenje oštećenog (član 283, stav 1 ZKP). Ako primenom ovog mehanizma oštećeni nije materijalno obeštećen ili ako smatra da je nepotpuno obeštećen, obeštećenje bi morao da zatraži sudskim putem, u postupku za naknadu štete protiv osumnjičenog policijskog službenika, u kome bi – kao svaki tužilac – snosio teret dokazivanja činjenica koje je javno tužilaštvo izbeglo da ustanovi primenom načela oportuniteta. Nadasve, uskraćivanje prava oštećenom da podnese prigovor u slučaju da osumnjičeni službenik u roku izvrši obaveze koje mu u postupku primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja naloži javni tužilac (član 283, stav 3 ZKP) jasno pokazuje da su interesi oštećenog u potpunosti zanemareni.

Među odredbama o pravima okrivljenog i uhapšenog, ZKP ovim licima jemči da imaju pravo da se brane sama ili uz stručnu pomoć branioca, koji može prisustvovati saslušanju, i sa kojim imaju pravo da obave poverljiv razgovor pre nego što budu saslušana (članovi 68 i 69). CPT uporno ističe da pravo na pristup advokatu, da bi u potpunosti bilo delotvorno kao mehanizam zaštite od zlostav-

---

51 Videti: Vladica Ilić, Aleksandar Trešnjev, Tea Gorjanc Prelević, *op. cit.*, str. 30.

52 Videti članove 16–25 ZJT.

53 Videti: *infra*, odeljak 3.2.

ljanja, treba da bude zajemčeno od samog početka lišenja slobode, bez obzira na status lica u pitanju i težinu dela koje mu se stavlja na teret, podsećajući da je period neposredno nakon lišavanja slobode vreme kada je rizik od zastrašivanja i fizičkog zlostavljanja najveći.⁵⁴ Pravo na pristup advokatu u najranijim fazama lišenja slobode (pre saslušanja od strane tužilaštva ili policije) ZKP uopšte ne pominje, a ovaj nedostatak bi se u praksi mogao iskoristiti kao opravdanje da lica lišena slobode jedno nezanemarljivo vreme budu uskraćena za pristup advokatu. Tako, policija može neko lice uhapsiti ako postoji razlog za određivanje pritvora, ali je dužna da takvo lice bez odlaganja sprovede nadležnom javnom tužiocu i da ga izvesti o razlozima i vremenu hapšenja. Ako je zbog neotklonjivih smetnji sprovođenje uhapšenog trajalo duže od osam časova, policija je dužna da javnom tužiocu ovakvo zakašnjenje posebno obrazloži, o čemu će javni tužilac sačiniti službenu belešku (član 291 ZKP). Kao što je već prethodno primećeno, ZKP na kontradiktoran način određuje trenutak od kojeg osumnjičeni mora imati branioca u slučaju zadržavanja do 48 sati: u članu 74 stoji da on mora imati branioca od lišenja slobode, a prema članu 294 čim organ postupka donese rešenje o zadržavanju. S obzirom da je u času lišenja slobode, odnosno hapšenja, po pravilu neizvesno da li će okrivljeni, izuzetno, biti zadržan do 48 sati pre nego što bude saslušan, adekvatnije je rešenje koje bi obaveznu odbranu po osnovu zadržavanja osumnjičenog vezalo za trenutak *određivanja i saopštavanja ove mere osumnjičenom* – a ne za trenutak donošenja rešenja o zadržavanju koji može nastupiti i do dva sata kasnije (član 294 ZKP).

Garantovanje prava na besplatnu pravnu pomoć građanima koji su pretrpeli mučenje ili neki drugi oblik zlostavljanja je svakako pohvalno, pod uslovom da se hitnost u odlučivanju o ovom pravu shvati krajnje ozbiljno. Često će biti potrebno da se građaninu koji zahteva besplatnu pravnu pomoć zbog zlostavljanja koje je navodno pretrpeo ta pomoć odobri u vrlo kratkom roku, npr. usled toga što je osmodneveni rok za izjavljivanje prigovora protiv odluke javnog tužioca počeo da teče ili usled toga što postoji opasnost da se dokazi zlostavljanja izgube u kratkom roku. Od blagovremenosti podnošenja zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći i blagovremenog rešavanja nadležnog lokalnog organa o zahtevu će zavisi ostvarivanje cilja besplatne pravne pomoći u pojedinačnim slučajevima. Međutim, kašnjenje u odobravanju besplatne pravne pomoći može biti posledica i još jednog razloga: neregulisanja u Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći postupka za efikasno ostvarivanja ovog prava od strane lica koja su lišena slobode u policiji, ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija, psihijatrijskim bolnicama i sl., koja zbog boravka u zatvorenim ustanovama i nadzora nad njima imaju otežane mogućnosti da postupak za odobravanje besplatne pravne pomoći pokrenu hitno kao što bi to mogli učiniti na slobodi.

---

54 CPT, *Pristup advokatu kao način sprečavanja zlostavljanja* – izvod iz 21. opšteg izveštaja, CPT/Inf (2011) 28-part1, §§ 18–21 (dostupno na: www.coe.int/en/web/cpt/access-lawyer).

Drugi deo

POSTUPANJE JAVNIH TUŽILAŠTAVA PO KRIVIČNIM PRIJAVAMA ZA IZNUĐIVANJE ISKAZA I ZLOSTAVLJANJE I MUČENJE

Važnu novina aktuelnog Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) predstavlja tzv. *tužilački koncept istrage* u kome javna tužilaštva, odnosno javni tužioci i njihovi zamenici kao nosioci javnotužilačke funkcije, imaju centralno mesto u početnim fazama postupka koje prethode krivičnom suđenju. Ciljevi kojima se težilo uvođenjem tužilačke istrage su nesporni i brojni, a neki od njih su: težnja za efikasnijim postupkom, povećanje stepena aktivnosti tužilaca tokom istraga kao jedinih ovlašćenih za preduzimanje krivičnog gonjenja kod najvećeg broja krivičnih dela, adekvatniji način regulisanja odgovornosti za neefikasnost istrage, napuštanje „kabinetskog karaktera rada” istražnih sudija kao glavnih subjekta u sudskom konceptu istrage, itd.⁵⁵ Međutim, primena tužilačkog koncepta istrage u Srbiji je po mnogim ocenama praćena sistemskim normativnim i praktičnim nedostacima koji su se reflektovali i na gonjenje učinilaca krivičnih dela kojima se inkriminišu mučenje i drugi oblici zlostavljanja. Takav zaključak se može izvući i iz analize slučajeva zlostavljanja prijavljenih i gonjenih od 2018. do 2020. godine.

2.1. Statistički pregled i osnovni nalazi

Prema podacima prikupljenim putem zahtev za pristup informacijama od javnog značaja,⁵⁶ od početka 2018. do kraja juna 2020. godine osnovnim javnim tužilaštvima u Srbiji podneto je 27 krivičnih prijava za krivično delo iznuđivanja

55 O prednostima tužilačkog nad sudskim konceptom istraga, više pročitati u: Stanko Bejatović, *Tužilačka istraga kao obeležje reformi krivičnog procesnog zakonodavstva zemalja regiona (kriminalnopolitički razlozi ozakonjenja, stanje i perspektive)*, u: *Tužilačka istraga – regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni* (ur.: Ivan Jovanović i Ana Petrović-Jovanović), Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd, 2014, str. 14–18.

56 Oko 93% osnovnih javnih tužilaštava je udovoljilo zahtevima za pristup informacijama Beogradskog centra za ljudska prava i dostavilo tražene podatke o broju podnetih krivičnih prijava za navedena krivična dela. Pretpostavlja se da, zbog toga, manji broj krivičnih prijava za navedena krivična dela nije obuhvaćen ovom analizom.

iskaza (član 136 KZ) i najmanje 248 krivičnih prijava za krivično delo zlostavljanja i mučenja (član 137 KZ) u kojima su službena lica prijavljena kao izvršioци, saizvršioци, podstrekači ili pomagači ovog krivičnog dela.

BROJ PODNETIH KRIVIČNIH PRIJAVA	2018.	2019.	prva polovina 2020.
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)	10	15	2
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 i 2 KZ)	82	108	56
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 i 2 KZ) u kojima je službeno lice prijavljeno kao saučesnik	1	1	0

Tabela 1: Pregled broja podnetih krivičnih prijava za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja protiv službenih lica – po godinama

Navedene krivične prijave za krivično delo iznuđivanja iskaza (član 136 KZ) podnete su protiv najmanje 65 službena lica, dok su krivične prijave za krivično delo zlostavljanja i mučenja (član 137 KZ) podnete protiv najmanje 476 službena lica.

BROJ SLUŽBENIH LICA PROTIV KOJIH SU PODNETE KRIVIČNE PRIJAVE IZ TABELE 1	2018.	2019.	prva polovina 2020.
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)	22 ⁵⁷	34 ⁵⁸	9
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 i 2 KZ)	186	182	103
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 i 2 KZ) u kojima je službeno lice prijavljeno kao saučesnik	2	3	0

Tabela 2: Pregled broja službenih lica protiv kojih su podnete krivične prijave za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja protiv službenih lica – po godinama

57 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, krivične prijave za krivično delo iznuđivanja iskaza su tokom 2018. godine podnete protiv ukupno 20 službenika (*Bilten punoletnih učinilaca krivičnih dela u Republici Srbiji*, 2018, str. 14).

58 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, krivične prijave za krivično delo iznuđivanja iskaza su tokom 2019. godine podnete protiv ukupno 31 službenika (*Bilten punoletnih učinilaca krivičnih dela u Republici Srbiji*, 2019, str. 14).

Od ukupnog broja navedenih krivičnih prijava (275), najmanje 205 prijava je odbačeno (oko 75%), a među razlozima za odbacivanje preovlađuje nepostojanje osnova sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti (u 194 predmeta, što je oko 95% od ukupnog broja analiziranih krivičnih prijava).

RAZLOZI ZA ODBACIVANJE KRIVIČNIH PRIJAVA IZ TABELE 1	2018.	2019.	prva polovina 2020.
prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti	1	2	2
nastupanje zastarelosti	0	2	0
prijavljeno delo je obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem	0	0	0
postoje druge okolnosti koje trajno isključuju krivično gonjenje	0	1	0
nepostojanje osnova sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti	70	81	43
izvršavanje obaveze osumnjičenog iz naredbe o odlaganju krivičnog gonjenja (primena načela oportuniteta krivičnog gonjenja)	1	2	0

Tabela 3: Pregled razloga za odbacivanje krivičnih prijava podnetih protiv službenih lica za krivična dela iznudiivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja – po godinama

U svega 12 predmeta formiranih po navedenim krivičnim prijavama su podneti optužni akti protiv prijavljenih službenih lica (što je oko 4% od ukupnog broja podnetih krivičnih prijava). Ukupan broj službenih lica protiv kojih su podneti optužni akti je 23, što je oko 4% od ukupnog broja službenih lica prijavljenih navedenim krivičnim prijavama.

Broj podnetih optužnih akata i službenih lica protiv kojih su podneti optužni akti po krivičnim prijavama iz tabele 1		2018.	2019.	prva polovina 2020.
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)	broj optužnih akata	1	0	0
	broj službenih lica	1 ⁵⁹	0 ⁶⁰	0
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 i 2 KZ)	broj optužnih akata	3	7	1
	broj službenih lica	6	15	1
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 i 2 KZ) u kojima je službeno lice prijavljeno kao saučesnik	broj optužnih akata	0	0	0
	broj službenih lica	0	0	0

Tabela 4: Pregled broja podnetih optužnih akata i službenih lica protiv kojih su podneti optužni po krivičnim prijavama iz tabele 1 – po godinama

Iz prikazanih statističkih podataka je jasno da veoma mali broj prijavljenih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja dospe do sudske faze postupka, a da najveći broj krivičnih prijavi biva odbačen. Slično je bilo i ranijih godina.⁶¹

2.2. Relevantni međunarodni standardi o istragama navoda o zlostavljanju

ECtHR u svojim presudama redovno ističe da, kada pojedinac istakne potkrepljivu ili uverljivu tvrdnju (*where a person raises an arguable claim or makes a credible assertion*) da je pretrpeo tretman suprotan članu 3 ECHR od strane državnih agenata, ta odredba, tumačena zajedno sa opštom dužnošću država ugovornica iz člana 1 ECHR da jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode zagarantovane u ECHR, podrazumeva da bi trebalo da bude sprovedena

59 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, tokom 2018. godine nije bilo službenih lica protiv kojih su podnošeni optužni akti zbog opravdane sumnje da su učinili krivično delo iznuđivanja iskaza (*Bilten punoletnih učinilaca krivičnih dela u Republici Srbiji*, 2018, str. 40).

60 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, tokom 2019. godine je protiv jednog službenog lica podnet optužni akt zbog opravdane sumnje da je učinilo krivično delo iznuđivanja iskaza (*Bilten punoletnih učinilaca krivičnih dela u Republici Srbiji*, 2019, str. 42).

61 Više o tome: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 117–120.

delotvorna zvanična istraga tih tvrdnji.⁶² Pojam istrage u ovom kontekstu ima šire značenje od pojma istrage određenog u domaćem krivičnoprocесnom zakonodavstvu, te obuhvata i predistražni postupak, odnosno celokupan rad nadležnih organa, pre svega javnog tužilaštva, koji prethodi krivičnom suđenju.⁶³

Bez obzira na metod istrage, vlasti moraju postupiti čim se uloži zvanična pritužba. Iako, striktno govoreći, nije podneta nikakva pritužba, istraga mora početi ako postoje dovoljno jasne indikacije, odnosno razumni osnovi za sumnju da se dogodilo zlostavljanje.⁶⁴ Vlasti moraju uzeti u obzir posebno ranjive situacije u kojima se nalaze žrtve, kao i činjenicu da će ljudi koji su bili izloženi ozbiljnom zlostavljanju često biti manje spremni i voljni da podnesu pritužbu.⁶⁵

U dokumentu CPT, pod nazivom *Usluge zdravstvene zaštite u zatvorima*,⁶⁶ preporučeno je da se svi zdravstveni pregledi zatvorenika izvode tako da ih ne mogu čuti ni – osim ukoliko lekar drugačije ne zatraži – videti zatvorski službenici (tačka 51). Značaj ovog pravila i u kontekstu otkrivanja slučajeva zlostavljanja je istaknut u dokumentu istog tela pod nazivom *Dokumentovanje i prijavljivanje medicinskih dokaza o zlostavljanju*.⁶⁷ Naglašeno je da CPT daje veliki značaj poštovanju medicinske poverljivosti u zatvorima i na drugim mestima lišenja slobode, da ona ne sme postati prepreka prijavljivanju medicinskih dokaza koji ukazuju na zlostavljanje, kao i da CPT podržava obavezu zdravstvenih radnika koji rade u zatvorima da nadležnima automatski prijave medicinske dokaze koji ukazuju na zlostavljanje, bez obzira na želje dotičnog lica (tačke 76–77). Ako se zaključi da lice lišeno slobode ima povrede koje jasno ukazuju na zlostavljanje (npr. vidljive modrice na stopalima), ali to lice odbije da otkrije njihov uzrok ili navodi razloge nevezane za zlostavljanje, izjava takvog lica treba precizno da se dokumentuje i podnese nadležnom organu, zajedno sa detaljnim izveštajem o objektivnim medicinskim nalazima (tačka 77). Način ostvarivanja obaveze prijavljivanja treba da odražava hitnost situacije: zdravstveni radnik svoj izveštaj treba odmah i neposredno da prosledi organu koji je u najboljem položaju da brzo interveniše i zaustavi bilo kakvo zlostavljanje koje postoji (tačka 84). Obaveštavanje nadležnog tela o medicinskim dokazima koji ukazuju na zlostavljanje moraju pratiti delotvorne mere zaštite dotičnog lica. Na primer, zatvorski

---

62 Tako, npr. u: *Almaši protiv Srbije*, br. predstavke 21388/15, presuda od 8. oktobra 2019, § 60, *Jevtović protiv Srbije*, br. predstavke 29896/14, presuda od 3. decembra 2019, § 82, sa daljim upućivanjima.

63 U nastavku analize će termin *istraga* biti korišćen u ovom širem značenju.

64 *Almaši protiv Srbije*, § 61, *Jevtović protiv Srbije*, § 83, sa daljim upućivanjima.

65 *Krsmanović protiv Srbije*, br. predstavke 19796/14, presuda od 19. decembra 2017, § 73.

66 CPT/Inf (93) 12-part.

67 CPT/Inf (2013) 29-part.

službenici za koje već postoje navodi da su učestvovali u zlostavljanju trebalo bi do konačnog ishoda istrage da budu premešteni na dužnosti koje ne zahtevaju svakodnevni kontakt sa zatvorenicima (tačka 80).

Iako obaveza vođenja istrage nije obaveza postizanja rezultata, već obaveza sredstava,⁶⁸ ECtHR naglašava da postoji nekoliko kriterijuma koje istrage treba da ispune da bi bile u skladu sa članovima 2 i 3 ECHR. Na prvom mestu, istraga bi trebalo da bude u stanju da utvrdi da li je sila koju je država koristila bila ili nije bila opravdana u datim okolnostima, a u slučaju ustanovljenja da nije, istraga bi trebalo da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih. Ako to nije slučaj, zabrana mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja bi, uprkos njenom fundamentalnom značaju, u praksi bila neefikasna i bilo bi moguće da u nekim slučajevima državni agenti zloupotrebe prava onih koji su pod njihovom kontrolom i da ostanu nekažnjeni.⁶⁹

Istraga se, takođe, mora obaviti temeljno: vlasti moraju uvek ozbiljno nastojati da utvrde šta se desilo i ne smeju se oslanjati na brze ili neosnovane zaključke radi okončanja istrage ili kao osnovu za njihove odluke. Vlasti moraju preduzete sve razumne korake koji su im na raspolaganju kako bi obezbedili dokaze u vezi sa incidentom, uključujući – pored ostalog – svedočenja očevidaca i forenzičke dokaze. Bilo koji nedostatak istrage koji podriva njenu sposobnost da utvrdi uzrok povreda ili identitet odgovornih može dovesti do kršenja zahteva standarda temeljnosti.⁷⁰

CPT je u poslednjem izveštaju upućenom Srbiji od 21. juna 2018. godine,⁷¹ preporučio nadležnim organima da preduzmu potrebne mere kako bi osigurali da tužioci koji istražuju navode o mučenju i neadekvatnom postupanju uvek u praksi sâmi sprovedu istražne radnje, naročito kada se radi o saslušavanju relevantnih svedoka, oštećenih strana i policijskih službenika i da bi uvek trebalo da donesu naredbu o veštačenju od strane veštaka sudsko-medicinske struke, bez obzira da li se vodi skraćeni postupak ili ne (paragraf 26).

Istraga, nadalje, mora biti brza, odnosno mora se voditi s razumnom ekspeditivnošću. Iako priznaje da mogu postojati prepreke ili poteškoće koje sprečavaju napredak u istrazi u određenoj situaciji, ECtHR ističe da se brz odgovor vlasti u istrazi navoda o zlostavljanju generalno može smatrati ključnim za održavanje poverenja javnosti u njihovo pridržavanje vladavini prava, kao i za sprečavanje bilo

---

68 *Krsmanović protiv Srbije*, § 74.

69 *Habimi i drugi protiv Srbije*, br. predstavke 19072/08, odluka od 3. juna 2014, § 73, *Krsmanović protiv Srbije*, § 74, sa daljim upućivanjima.

70 *Habimi i drugi protiv Srbije*, § 74, *Almaši protiv Srbije*, § 62, i *Jevtović protiv Srbije*, § 84, sa daljim upućivanjima.

71 CPT/Inf (2018)12.

kakve pojave dogovora ili tolerisanja nezakonitih radnji.⁷² ECtHR u ovom pogledu često proverava u kom roku je pokrenuta istraga nakon saznanja vlasti za događaj, kada su preduzete pojedine istražne radnje kao što su uzimanje izjava svedoka i žrtava, sudskomedicinski pregled itd.⁷³ Važnost blagovremenog obavljanja medicinskog pregleda žrtava zlostavljanja je posebno istaknuta u Istanbulskom protokolu – Priručniku za delotvornu istragu i dokumentovanje mučenja i drugog svirepog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.⁷⁴

U pogledu zahteva za nezavisnošću istrage navoda o zlostavljanju, ECtHR naglašava da je generalno neophodno da lica koja su odgovorna za istragu i ona koja je sprovode moraju biti nezavisna od lica umešanih u događaje, što podrazumeva ne samo nepostojanje hijerarhijske ili institucionalne veze između njih, već i praktičnu nezavisnost.⁷⁵ Tako je u predmetu *Ergi protiv Turske*⁷⁶ ECtHR zaključio da tužiočeva istraga nije zadovoljila standard nezavisnosti jer se on preterano oslanjao na informacije koje su dali žandarmi umešani u događaj.

Najzad, istraga mora obezbediti dovoljan stepen uvida javnosti kako bi se obezbedila odgovornost. Dok nivo uvida javnosti može da varira, lice koje tvrdi da je pretrpelo zlostavljanje mora imati delotvoran pristup istrazi u svim slučajevima.⁷⁷

ECtHR je mnogo puta istakao da agent države okrivljen za zlostavljanje mora biti privremeno udaljen iz službe za vreme trajanja istrage i suđenja, ali i otpušten ako dođe do osude, što je od velike važnosti za održavanje poverenja građana u rad državnih organa.⁷⁸

---

72 *Bouyid protiv Belgije*, br. predstavke 23380/09, presuda Velikog veća od 28. septembra 2015, § 121.

73 Tako, npr. u: *Labita protiv Italije*, br. predstavke 26772/95, presuda Velikog veća od 6. aprila 2020, § 133, *Tekin protiv Turske*, br. predstavke 22496/93, presuda od 9. juna 1998, § 67, *Mikheyev protiv Rusije*, br. predstavke 77617/01, presuda od 26. januara 2006, §§ 109 i 113.

74 Dostupno na: www.ohchr.org/documents/publications/training8rev1en.pdf, tačka 104.

75 *Habimi i drugi protiv Srbije*, § 75, *Krsmanović protiv Srbije*, § 74.

76 Broj predstavke 23818/94, presuda od 28. jula 1998, §§ 83–84.

77 *Almaši protiv Srbije*, § 62, *Jevtović protiv Srbije*, § 84, *Habimi i drugi protiv Srbije*, § 75, *Krsmanović protiv Srbije*, § 74.

78 *Cestaro protiv Italije*, br. predstavke 6884/11, presuda od 7. aprila 2015, § 210, *Ateşoğlu protiv Turske*, br. predstavke 53645/10, presuda od 20. januara 2015, § 25, *Saba protiv Italije*, br. predstavke 36629/10, presuda od 1. jula 2014, § 78, *Gäfgen protiv Nemačke*, br. predstavke 22978/05, presuda od 1. juna 2010, § 125, *Yeşil and Sevim protiv Turske*, br. predstavke 34738/04, presuda od 5. juna 2007, § 37, *Nikolova and Velichkova protiv Bugarske*, br. predstavke 7888/03, presuda od 20. decembra 2007, § 63, *Ali and Ayşe Duran protiv Turske*, br. predstavke 42942/02, presuda od 8. aprila 2008, § 64, *Türkmen protiv Turske*, br. predstavke 43124/98, presuda od 19. decembra 2006, § 53.

2.3. Delotvornost istraga navoda o zlostavljanju u analiziranim predmetima javnih tužilaštava

2.3.1. Hitnost istraga

U velikom broju analiziranih predmeta nadležna javna tužilaštva i SUK nisu pokazali očekivanu ekspeditivnost u prikupljanju svih informacija i dokaza koji bi mogli potvrditi ili opovrgnuti navode o zlostavljanju.

Najpre, u više slučajeva, u kojima su navodi o zlostavljanju prethodno iznošeni policiji ili službama unutar zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, oni su sa nedopustivim kašnjenjima – ili čak uopšte nisu – prosleđivani javnim tužilaštvima. U nastavku će biti opisano nekoliko takvih primera.

U jednom slučaju iz Užica, u kojem je policija krajem novembra 2019. intervenisala zbog prijavljenog nasilja u porodici, privedeni građanin je istog dana u policijskoj stanici izneo navode o zlostavljanju, a tog dana su mu dijagnostifikovane i telesne povrede za koje je tvrdio da potiču od zlostavljanja. Dve nedelje kasnije, on je i tužiocu izneo tvrdnje o zlostavljanju, u postupku pokrenutom protiv njega zbog sumnje da je izvršio nasilje u porodici i napad na službena lica. Međutim, predistražni postupak o tim navodima iniciran je tek dva meseca kasnije, odnosno nakon što je njegov advokat podneo krivičnu prijavu tužilaštvu protiv policijskih službenika.⁷⁹

U drugom predmetu iz Leskovca, građanin je dan nakon sporne intervencije policije podneo pritužbu na zapisnik protiv policijskog službenika, u kojoj je izneo navode o pretrpljenom fizičkom zlostavljanju. Policijska stanica je obavestila tužilaštvo o tome tek posle mesec dana, nakon što je rukovodilac te stanice ocenio da je „pritužba” bila neosnovana i nakon što je građanin izjavio policiji da je u vreme podnošenja pritužbe bio alkoholisan i da nije tačno da ga je službenik protiv kog je podneo pritužbu udarao u predelu potiljka, zbog čega je i sâm odustao od pritužbe.⁸⁰

Primetna kašnjenja u informisanju tužilaštva o primljenim navodima o zlostavljanju zabeležena su i u Novom Sadu. Primera radi, u jednom predmetu, policija je zapisnik o prijemu krivične prijave zbog krivičnog dela zlostavljanja i mučenja tužilaštvu dostavila mesec dana kasnije,⁸¹ a u drugom slučaju o usmeno iznetim navodima o fizičkom zlostavljanju policija nije sačinila zapisnik o prijemu krivične prijave niti je o tome obavestila tužilaštvo, nego je prijavioca

---

79 Predmet OJT u Užicu, Kt. br. 85/20.

80 Predmet OJT u Leskovcu, Kt. br. 803/18. Slično se desilo u još jednom predmetu tog tužilaštva, Kt. br. 1533/18, predmetu OJT u Mladenovcu, Kt. br. 509/18 i predmetu OJT u Prokuplju, Kt. br. 292/19.

81 Predmet OJT u Novom Sadu, Kt. br. 2833/18.

pozvala da podnese pritužbu na rad policijskih službenika pisanim putem; javno tužilaštvo je o navodima o zlostavljanju obavešteno od majke ovog građanina, koja je prisustvovala usmenom iznošenju tvrdnji o zlostavljanju njenog sina u policijskoj stanici i koja se – nakon što je beživotno telo njenog sina pronađeno narednog jutra – neposredno obratila Višem javnom tužilaštvu u Novom Sadu.⁸²

U narednom primeru, tužilaštvo u Čačku je sa skoro mesec dana zakašnjenja bilo informisano o tome da je medicinska tehničarka prijavila policiji javljanje građanina „sa povredama zadobijenim u tuči” i o njegovim kasnije datim tvrdnjama da je povrede zadobio zlostavljanjem policijskih službenika.⁸³

U jednom slučaju je utvrđeno i da su službenici SUK neblagovremeno (tek nakon dve nedelje) prosledili tužilaštvu primljene navode o mučenju i dokaze koji ukazuju na mučenje, a po kasnijem zahtevu tužilaštva za prikupljanje potrebnih obaveštenja SUK je prvu radnju preduzeo nakon mesec i po dana.⁸⁴

Navodi jednog osuđenog iz Kazneno-popravnog zavoda (KPZ) u Beogradu da je početkom februara 2020. godine pretrpeo mučenje službenika mesecima nekoliko meseci nisu dostavljeni nadležnom javnom tužilaštvu, iako su bili potkrepljeni brojnim telesnim povredama koje su zabeležili lekari u zavodu i bolnicama u koje je vođen (rascep bubne opne, mnogobrojne trakaste povrede na leđima i hematomi po telu, itd.). Tužilaštvo je o slučaju obavešteno tek krajem jula 2020. godine, nakon što je Beogradski centar za ljudska prava podneo krivičnu prijavu protiv dvojice pripadnika Službe za obezbeđenje KPZ u Beogradu.⁸⁵

Manja kašnjenja u prosleđivanju navoda osuđenih o zlostavljanju koje su pretpeli zabeležena su u još nekoliko predmeta. Na primer, jedan osuđeni iz otvorenog zavoda u Padinskoj skeli je dva dana nakon sporne intervencije zatvorskog čuvara nadzorniku prijavio da je pretučen, a kasnije su mu dijagnostifikovane brojne telesne povrede (rascep bubne opne, krvni podlivi na vratu, rukama, trupu i nozi). Zavod je svoj izveštaj tužilaštvu poslao četiri dana nakon obaveštavanja nadzornika, tj. šest dana nakon incidenta.⁸⁶

Nakon saznavanja za navode o izvršenom zlostavljanju, tužilaštva su u veoma malom broju predmeta promptno sprovodila ili nalagala hitno sprovođenje pojedinih radnji (sudskomedicinski pregled žrtve i veštačenje povreda, saslušanja

---

82 Predmet VJT u Novom Sadu, Ktr. br. 524/18 i Ktn. br. 14/19. Više o ovom slučaju je dostupno na: youtu.be/ECN0RLxM9sg.

83 Predmet OJT u Čačku, Kt. br. 478/19.

84 Predmet OJT u Vrbasu, Ktr. br. 307/20. Propusti policije i SUK u ovom predmetu utvrđeni su i od strane ombudsmana (predmet Zaštitnika građana, br. 3122–783/2020). Više o ovom slučaju je dostupno na: youtu.be/3RF5-ajWjjQ.

85 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4067/20.

86 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4196/19.

nje osumnjičenih, ispitivanje žrtava i svedoka,⁸⁷ obezbeđivanje video-zapisa i sl.).⁸⁸ Tamo gde je od drugih organa, npr. od SUK-a, zahtevano da prikupe potrebna obaveštenja, to je po pravilu traženo nakon nekoliko nedelja od dospevanja krivične prijave u tužilaštvo (često između 20 i 60 dana).⁸⁹ Izveštaji SUK-a o preduzetim radnjama po zahtevima tužilaštva su u nekim predmetima dostavljani tek nakon nekoliko meseci,⁹⁰ a bilo je i slučajeva upadljivog kašnjenja SUK-a u prikupljanju dokaznog materijala.⁹¹

U pomenutom slučaju iz KPZ u Beogradu u kome je Prvo OJT u Beogradu o navodima o mučenju obavešteno na samom kraju jula 2020. godine, odn. skoro šest meseci nakon spornog događaja (koji se odigrao početkom februara), Tužilaštvu je nakon prijema i evidentiranja krivične prijave bilo potrebno čak mesec i po dana da predmetom zaduži određenog zamenika tužioca, a taj zamenik tužioca je prvu radnju po krivičnoj prijavi – stavljanje zahteva za prikupljanje potrebnih obaveštenja – preduzeo tek mesec dana nakon zaduženja, a drugu radnju – takođe stavljanje zahteva za prikupljanje dodatnih obaveštenja – dva meseca nakon zaduženja predmetom. U drugom predmetu istog tužilaštva, koji se takođe odnosio na navode o zlostavljanju nad jednim osuđenim, Prvo OJT u Beogradu je saslušanje osumnjičenih i ispitivanje oštećenog i svedoka izvršilo po proteku više od tri godine od prijavljenog događaja.⁹²

Uzimanje izjava od osumnjičenih službenika se u praksi gotovo nikad ne sprovede neodložno. Zbog toga ne čudi što su izjave osumnjičenih službenika i njihovih kolega koji su očevici prijavljenih događaja redovno međusobno usaglašene. *Ni u jednom od analiziranih javnotužilačkih predmeta nijedan službenik koji je bio očevidac spornog događaja ili njegovog dela nije dao izjavu koja bi*

87 U pomenutom predmetu Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4196/19, iako je Tužilaštvo o spornom događaju bilo obavešteno nakon nekoliko dana, sudskomedicinsko veštačenje je naloženo nakon više od dve godine, osumnjičeni su saslušani tek nakon tri godine i dva meseca, svedoci nakon tri i po godine, a neki čak nakon tri godine i deset meseci od spornog događaja.

88 Retki pozitivni primeri hitnog reagovanja tužilaštva su: predmet OJT u Užicu, Kt. br. 1131/19, jedan predmet OJT u Staroj Pazovi u kojem je Kt. br. predmeta zatamnjen.

89 Takvi su, npr.: predmet OJT u Šapcu, Kt. br. 1327/19, predmet OJT u Užicu, Kt. br. 391/20, predmet OJT u Jagodini, Kt. br. 180/20, predmet OJT u Vrbasu, Kt. br. 748/18.

90 Npr. u predmetu OJT u Nišu, Kt. br. 616/20, SUK je tražene informacije tom tužilaštvu dostavio nakon pet meseci, a u predmetu OJT u Čačku, Kt. br. 253/20 SUK je to učinio nakon četiri meseca od prijema zahteva čačanskog tužilaštva.

91 U predmetu OJT u Nišu, Kt. br. 1184/19, u kome je krivična prijava protiv policijskih službenika podneta Tužilaštvu dva dana nakon spornog događaja, snimci sa nadzornih kamera u policijskoj stanici u kojoj se događaj desio nisu pribavljeni, iz razloga što je SUK zatražio njihovo izuzimanje tek po isteku 30 dana od dana spornog događaja (nakon ovog roka, snimci se automatski brišu zbog nedostatka memorije).

92 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4196/19.

potvrdila navode oštećenih o neadekvatnom postupanju njihovih kolega (analizirano je najmanje 226 takvih izjava službenika-očevidaca). Drugim rečima, jasno je da javna tužilaštva i SUK da nisu preduzimali nikakve mere da spreče usaglašavanje izjava između osumnjičenih službenika, kao i između osumnjičenih i njihovih kolega koji su bili očevici spornih događaja.

Najzad, brzina donošenja javnotužilačkih odluka po krivičnim prijavama zbog krivičnih dela iz članova 136 i 137 KZ izvršenih od strane službenika se u najvećem broju slučajeva ne može oceniti kao saglasna zahtevu hitnosti. U mnogim predmetima, odluke o odbacivanju krivičnih prijava donošene su između šest meseci i jedne i po godine od dana podnošenja prijave, a bilo je i predmeta u kojima su krivične prijave odbacivane nakon duže od dve ili tri godine od podnošenja.⁹³ Odugovlačenje postupanja javnih tužilaca po krivičnim prijavama za krivična dela iz članova 136 i 137 KZ je u par slučajeva bitno doprinelo nastupanju apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja za vreme trajanja sudskih postupaka, s obzirom da su optužni predlozi sudovima u tim predmetima podnošeni nakon čak četiri, odnosno pet godina od spornih događaja.⁹⁴

2.3.2. Nezavisnost istraga

Kod polovine od ukupnog broja istraga navoda o mučenju i drugim oblicima zlostavljanja vođenih u posmatranom periodu (januar 2018 – jun 2020) mogu se pronaći manjkavosti koje sugerišu da te istrage nisu bile nezavisne. Naročito je to slučaj u predmetima koji se odnose na rad policijskih službenika, u kojima se i dalje postoji raširena praksa javnih tužilaštava da zahteve za prikupljanje potrebnih obaveštenja stavljaju policijskim upravama i stanicama u kojima rade osumnjičeni policijski službenici umesto SUK-u⁹⁵ i da se preterano i nekritički oslanjaju na nalaze i zaključke iz pritužbenih postupaka vođenih od strane neposrednih rukovodilaca osumnjičenih policijskih službenika.⁹⁶ Ima i predmeta u kojima je tužilaštvo od SUK-a zatražilo prikupljanje potrebnih obaveštenja, ali u kojima je SUK tužilaštvu samo dostavio dokumentaciju o izvršenim

---

93 Takvi su, npr. predmeti OJT u Mladenovcu, Kt. br. 509/18 i 1006/18, predmet OJT u Novom Sadu, Kt. br. 3666/15, predmet OJT u Arandelovcu, Kt. br. 319/17, predmet OJT u Zrenjaninu, Kt. br. 1132/18, i predmet Trećeg OJT u Beogradu, Kt. br. 1444/20.

94 Videti: *infra*, odeljak 3.3.4.

95 Među mnogim, takvi su npr. sledeći predmeti: OJT u Šapcu, Kt. br. 1528/18, Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 2745/18 i 4044/20, Drugog OJT u Beogradu, Kt. br. 2314/19 i 2934/19, Trećeg OJT u Beogradu, Kt. br. 4187/18 i 5030/18, OJT u Novom Sadu, Kt. br. 524/18 i Ktn. br. 14/19, OJT u Leskovcu, Kt. br. 27/20 i dr.

96 Među mnogim, takvi su npr. sledeći predmeti: Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 2745/18, Drugog OJT u Beogradu, Kt. br. 2389/18, Trećeg OJT u Beogradu, Kt. br. 2325/19, OJT u Leskovcu, Kt. br. 803/18 i 1533/18, OJT u Mladenovcu, Kt. br. 509/18 i 1006/18 i dr.

proverama navoda o zlostavljanju koju su sproveli rukovodioci osumnjičenih policijskih službenika.⁹⁷

Slični nedostaci primećeni su kod pojedinih istraga navoda o zlostavljanju nad osuđenim licima u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija. Tako se Prvo OJT u Beogradu u jednom predmetu u potpunosti oslonilo na pribavljena prikupljena obaveštenja i ocene koje su date od strane službenika Odeljenja za inspekciju UIKS koji su organizaciono i hijerarhijski blisko povezani sa službenicima osumnjičenim za mučenje nad osuđenim u KPZ u Beogradu (imajući u vidu da imaju zajedničkog rukovodioca – direktora UIKS).⁹⁸ Nezavisnost istrage u ovom slučaju kompromitovana je iz još jednog razloga – što su službenici Odeljenja za inspekciju od kojih je Tužilaštvo zahtevalo prikupljanje obaveštenja i pre tog zahteva imali saznanja o spornom događaju i što je iz njihovog dotadašnjeg držanja (s obzirom da nisu podneli krivičnu prijavu) bilo jasno da ne smatraju da postoje osnovi sumnje da je nad oštećenim učinjeno krivično delo. Nesuvislost njihovog angažovanja u predistražnom postuku od strane javnog tužilaštva otkriva i to što bi ovi službenici, da su javnom tužiocu izneli zaključke o nezakonitom postupanju prema oštećenom, sebe doveli u samoinkriminišuću poziciju zbog ranijeg neprijavlivanja sumnji da je učinjeno krivično delo.⁹⁹

U pomenutom predmetu Prvog OJT u Beogradu postupajući tužilac nije preduzeo nijednu radnju radi provere navoda iz krivične prijave. Isto se dešavalo u mnogim drugim predmetima u kojima su isticane tvrdnje o policijskom mučenju i zlostavljanju. Iako je u podzakonskom aktu MUP-a i opšte obaveznom uputstvu Republičkog javnog o metodologiji za sprovođenje istraga u slučajevima zlostavljanja od strane policije određeno da istrage navoda o policijskom zlostavljanju sprovode javni tužioci koji – *samo izuzetno* – službenicima SUK-a mogu poveriti izvršenje pojedinih dokaznih radnji, uz ogradu da su ispitivanje oštećenih i saslušanje osumnjičenih policijskih službenika uvek dužni da vrše javni tužioci,¹⁰⁰ u praksi važi obrnuto pravilo: izvršenje većine dokaznih radnji tužilaštva poveravaju SUK-u i policiji, uključujući i ispitivanje oštećenih, svedoka

---

97 Predmeti OJT u Novom Sadu, Kt. br. 2003/20 i OJT u Valjevu, Kt. br. 464/20.

98 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4067/20.

99 Prema KZ, službeno lice koje svesno propusti da prijavi krivično delo za koje je saznalo u vršenju svoje dužnosti, ako se za to delo po zakonu može izreći pet godina zatvora ili teža kazna, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina (član 332, stav 2). Slični nedostaci su primećeni u predmetu OJT u Kraljevu, Ktr. br. 1307/20, gde se Tužilaštvo nekritički i bez sprovođenja dodatnih dokaznih radnji oslonilo na zaključke zatvorske uprave o pravilnosti upotrebe sredstava prinude prema osuđenom.

100 Videti: *supra*, odeljak 1.2 (deo o metodologiji za sprovođenje istraga u slučajevima zlostavljanja od strane policije).

i saslušanje osumnjičenih. Problem „kabinetskog” pristupa tužilaca pri istraživanju navoda o zlostavljanju prisutan je godinama unazad.¹⁰¹

U jednom predmetu, povodom tvrdnje građanina da je pretrpeo zlostavljanje komunalnih policajaca, Prvo OJT u Beogradu stavilo je zahtev za pružanje potrebnih obaveštenja organima gradske vlasti zaduženim za poslove komunalne policije, dakle onima koji su hijerarhijski i organizaciono blisko povezani sa osumnjičenima.¹⁰²

U praksi se izuzetno retko dovodi u pitanje faktička nezavisnost javnih tužilaca koji u manjim sredinama vode istrage navoda o policijskom zlostavljanju, zbog saradnje koju imaju sa osumnjičenima i njihovim najbližim kolegama u otkrivanju i rasvetljavanju drugih krivičnih dela. Ipak, zabeležen je slučaj u kome je VJT u Beogradu, po inicijativi OJT u Obrenovcu, primenilo institut supstitucije, pa je za vođenje istrage navoda o policijskom zlostavljanju zadužilo OJT u Lazarevcu. U obrazloženju rešenja o supstituciji navedeno je da „svi nosioci javnotužilačke funkcije iz OJT u Obrenovcu poznaju prijavljenog” i da „stalno saraduju s njim [...] u mnogim predmetima”, te da bi bilo celishodno izuzeti to tužilaštvo od postupanja u ovom predmetu.¹⁰³ Na drugoj strani, inicijativu jednog oštećenog da se izvrši supstitucija kojom bi se predmet po njegovoj krivičnoj prijavi iz OJT u Vrbasu dodelio drugom stvarno nadležnom javnom tužilaštvu, zbog poslovne saradnje nosilaca javnotužilačke funkcije iz tog tužilaštva sa osumnjičenim policijskim službenicima, VJT u Somboru je smatralo pritužbom na rad OJT u Vrbasu, koju je odbilo kao neosnovanu.¹⁰⁴

Onemoćavanju nezavisnog vođenja istraga navoda o zlostavljanju doprinosi još uvek prisutna praksa policijskih stanica i uprava da se po pritužbama građana podnetim na rad policijskih službenika – u kojima su izneti navodi o mučenju ili drugim oblicima zlostavljanju – sprovede pritužbeni postupci bez obaveštavanja nadležnog javnog tužilaštva i SUK-a,¹⁰⁵ zatim redovna praksa zdravstvenih radnika da o navodima o zlostavljanju koje dobiju od pacijenata obaveštavaju – umesto javna tužilaštva i/ili SUK – policijske stanice i uprave u kojima su zaposleni mogući izvršioци tih dela,¹⁰⁶ kao i praksa policijskih službenika

---

101 Videti: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tinctor, *op. cit.*, str. 98.

102 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 6959/18.

103 Autorima nije poznat broj ovog predmeta OJT u Lazarevcu, s obzirom da je zatamnjen u kopijama svih akata dostavljenih po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja.

104 Predmet VJT u Somboru, Ktr. br. 102/18 i predmet OJT u Vrbasu, Kt. br. 307/20.

105 Tako, npr. u predmetima Dežurne službe PU za Grad Beograd, br. 3/16/7-07-61/19 i 03.15.7.2-07/770/19, i predmetu Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 2499/19.

106 Tako, npr. u predmetima OJT u Gornjem Milanovcu, Kt. br. 172/18, OJT u Vrbasu, Kt. br. 677/18, OJT u Sremskoj Mitrovici, Kt. br. 311/20 i dr.

iz policijskih stanica i uprava da u takvim slučajevima – umesto da neodložno obaveste nadležno tužilaštvo i SUK – postupaju i uzimaju izjave od građana koji su se lekarima požalili zbog zlostavljanja.¹⁰⁷ Svi ovi propusti ne ostaju bez dejstva i na terenu temeljnosti istraga, a takođe povećavaju rizik od odmazde i vršenja pritisaka na one koji prijavljuju da su pretrpeli zlostavljanje.

2.3.3. Temeljnost istraga

Osim što je kvalitet istraživanja navoda o zlostavljanju redovno niži u slučajevima da se dokazne radnje preduzimaju neblagovremeno ili od strane lica koja nisu nezavisna od učesnika spornog događaja, u mnogim analiziranim predmetima primećeno je i da javna tužilaštva nisu preduzimala niti nalagala preduzimanje dokaznih radnji koje su mogle biti preduzete i čijim preduzimanjem se osnovano moglo očekivati saznavanje relevantnih informacija o spornom događaju. Kazano rečima ECtHR, utisak je da nadležna tužilaštva u tim predmetima nisu ozbiljno nastojala da utvrde šta se desilo, već da su se oslanjala na brze ili neosnovane zaključke kao osnovu za njihove odluke.

Nedostaci temeljnosti istraga u analiziranim predmetima su vrlo raznovrsni. Među one koji se najčešće javljaju su: nenalaganje vršenja sudskomedicinskog pregleda žrtve, veštačenja povreda i medicinske dokumentacije,¹⁰⁸ neprikupljanje iskaza svih očevidaca događaja – ponekad ni samih oštećenih, nepribavljanje dokaza na koje se u prijavama ukazuje (npr. video-snimaka sa nadzornih kamera) i nekritičko prihvatanje usaglašenih izjava osumnjičenih službenika kao istinitih. U nastavku će biti izloženo nekoliko upečatljivih primera netemeljnih istraga.

U jednom predmetu Prvog OJT u Beogradu¹⁰⁹ koji se odnosi na policijsko zlostavljanje zabeleženo tokom vanrednog stanja u Beogradu aprila 2020. godine, javni tužilac je poverovao iskazu osumnjičenog policijskog službenika da se držanjem ruke ispred tela „štiti od pljuvanja”, iako se na snimku spornog događaja čuje da oštećenog nekoliko puta pita kako se zove i da mu zadaje ritmične udarce rukom u lice (šamare) nakon svakog pitanja.¹¹⁰ Drugi propust u ovom slučaju se ogleda u tome što je Tužilaštvo u potpunosti prihvatilo iskaz oštećenog koji je Tužilaštvu dat dva i po meseca nakon spornog događaja, a nije uzelo u obzir

---

107 Predmet OJT u Vrbasu, Kt. br. 307/20 i predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 2499/19.

108 O značaju sprovođenje sudskomedicinskih veštačenja u svim slučajevima navoda o fizičkom zlostavljanju, nadležnim je vlastima u Srbiji ukazao CPT u izveštaju iz 2018. godine. Videti: CPT/Inf (2018) 21, § 26.

109 Kt. br. 2499/20.

110 Snimak događaja je dostupan na: www.blic.rs/vesti/beograd/uznemirujuci-snimak-policijac-na-vracaru-brutalno-samara-privedenog-muskarca/878p2gv.

njegovu prvobitnu izjavu datu SUK-u dan nakon spornog događaja. Oštećeni je pred SUK-om izjavio da se delimično seća šta se dogodilo i da se seća da mu je – dok je sedeo na zadnjem sedištu policijskog automobila – neko od policajaca udario šamare. Međutim, kasnije, pred Prvim OJT u Beogradu oštećeni je izjavio da se „ne seća najbolje” događaja koji je predmet postupka, da se ne seća da je udaran i da se „ne oseća mučeno ili zlostavljano” (promena prvobitnog iskaza oštećenog mogla je biti prouzrokovana i zastrašivanjem policijskih službenika, što takođe nije razmotreno). Tužilaštvo je smatralo da bez osećanja žrtve kao zlostavljane ili mučene nema ni krivičnog dela iz člana 137, stava 3 KZ. Konačno, iako je osumnjičeni policijski službenik potvrdio autentičnost objavljenog video-snimka, tužilac je kao argument u prilog odluci o odbacivanju krivične prijave naveo da je „nemoguće utvrditi kada i od strane koga je [snimak] načinjen”.

U drugom predmetu istog tužilaštva,¹¹¹ krivična prijava zbog krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 KZ protiv dvojice službenika u KPZ u Beogradu je odbačena zbog nepostojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično delo iako pre toga nisu preduzete sledeće radnje: nije pribavljena izjava oštećenog o spornom događaju (on se nalazio na izdržavanju kazne), nije naloženo sudskomedicinsko veštačenje obimne medicinske dokumentacije koja je postojala (koja je sadržala i kolor-fotografije povreda na telu oštećenog sa dva lekarska pregleda), nije izvršeno saslušanje osumnjičenih, nisu ispitani očevici jednog dela događaja – zavodski zdravstveni radnici, i nije dato bilo kakvo objašnjene rascepa bubne opne jednog uha oštećenog, koje je dijagnostifikovano nekoliko sati nakon spornog događaja. Odluka Tužilaštva o odbacivanju krivične prijave zasnovana je na usaglašenim pisanim izveštajima osumnjičenih službenika o upotrebi sredstava prinude, na konstataciji da je oštećeni učinio teško krivično delo zbog kojeg izdržava kaznu, kao i na nekritički prihvaćenoj oceni službenika UIKS datoj Tužilaštvu da je kod oštećenog „dominantna ideja proganjanja” i da „predimenzionirano doživljava probleme”.¹¹²

U narednom predmetu Prvog OJT u Beogradu,¹¹³ oštećeni je u nakon spornog postupanja policijskih službenika obavio lekarski pregled na kojem su konstatovane mnogobrojne telesne povrede (u predelu slepoočnice, kapka, bubrežne lože, kolena itd.). Tužilaštvo je, ipak, smatralo da se ova medicinska

---

111 Predmet Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4067/20.

112 Slični propusti su primećeni, npr., u predmetu Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 6959/18 (u kome Tužilaštvo – osim više nesprovedenih dokaznih radnji – nije dalo bilo kakvo objašnjenje nastanka frakture levog osmog rebra kod oštećenog, koja je dijagnostifikovana istog dana nakon spornog događaja), i u predmetu OJT u Novom Pazaru, Kt. br. 976/19 (u kome je novopazarsko tužilaštvo odluku o odbacivanju krivične prijave zasnovalo samo na činjenici da je protiv oštećenog podnet optužni predlog za napad na službeno lice).

113 Kt. br. 2745/18.

dokumentacija o povredama ne može uvažiti kao relevantna za donošenje odluke o krivičnoj prijavi iz razloga što oštećeni prilikom prijema u zdravstvenu ustanovu nije imao lična dokumenta (oštećeni je na pregled otišao u pratnji oca) i zbog toga što na fotografijama povreda – koje je fotografisao sâm oštećeni – nije označen datum njihovog sačinjavanja. Tužilaštvo nije ispitalo lekara koji je obavio pregled oštećenog bez ličnih dokumenata, ni oca oštećenog – koji je prisustvovao spornom lekarskom pregledu. Ovi propusti Tužilaštva i propusti lekara da fotografiše povrede i da o navodima pacijenta o pretrpljenom zlostavljanju hitno obavesti nadležno tužilaštvo – prebačeni su „na teret” oštećenom. Slično tome, u jednom predmetu OJT u Nišu,¹¹⁴ oštećeni je prilikom saslušanja u svojstvu osumnjičenog izneo javnom tužiocu da je bio zlostavljan, ukazujući i da ima nekoliko čvoruga na glavi i modrice na leđima. Tužilac nije naložio vršenje sudskomedicinskog pregleda, ali je odlučnim smatrao to što oštećeni nije sâm tražio lekarski pregled, i što povrede pre njegovog davanja izjave nisu bile evidentirane u policiji (potpisana izjava bez primedbi na postupanje službenika) i ustanovi za izvršenje krivičnih sankcija u kojoj se nalazio.

U narednom analiziranom predmetu vođenom pred niškim tužilaštvom,¹¹⁵ građanin je prilikom saslušanja u svojstvu osumnjičenog tužiocu naveo da su ga policijski službenici fizički zlostavljali, priznajući da im je prethodno upućivao određene pogrdne reči. S druge strane, policijski službenici su tvrdili da ih je on fizički napadao i aktivno se opirao njihovim službenim radnjama. U sudskomedicinskom izveštaju Zavoda za sudsku medicinu u Nišu je iznet zaključak da su povrede na telu podnosioca krivične prijave mogle nastati na više načina (dejavstvom tupine mehaničkog oruđa po mehanizmu udara, pada ili sudara sa povrednim oruđem), pri čemu je za nagnječinu kože levog zaušnog predela takođe naglašeno da je mogla nastati pri udaru glave u tupu površinu ili udarom manje površine mehaničkog oruđa u taj deo glave. Tužilaštvo je poklonio veru verziji spornog događaja koju su izneli osumnjičeni policijski službenici i njihov kolega koji se naknadno priključio događaju, kao i starešinama osumnjičenih koji su ocenili da su sredstva prinude prema podnosiocu krivične prijave bila zakonito i srazmerno upotrebljena. Iako su izjave policijskih službenika i podnosioca krivične prijave bile kontradiktorne i premda se sporni događaj desio naočigled velikog broja građana, niko od njih nije pozvan radi davanja izjave u postupku po krivičnoj prijavi zbog zlostavljanja i mučenja. Tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu, ocenjujući da „navodi oštećenog nisu potvrđeni dovoljnim materijalnim dokazima koji bi na nivou osnova sumnje ukazivali da se u radnjama prijavljenih lica stiču lica stiču obeležja bilo kog krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti”.

---

114 Kt. br. 616/20.

115 Predmet OJT u Nišu, Kt. br. 1409/20.

Izjave 16 očevidaca nisu pribavljene ni u postupku po krivičnoj prijavi maloletnog štićenika Vaspitno-popravnog doma u Kruševcu, koji je tvrdio da ga je jedan službenik tog doma tukao drvenom motkom svuda po telu nakon što se tokom šetnje unutar Doma podnosilac krivične prijave fizički sukobio s drugim štićenikom.¹¹⁶ Dvojica službenika koja su tom prilikom intervenisala su pred OJT izjavili da su službene palice upotreбили „nekoliko puta”, radi razdvajanja dvojice štićenika „do trenutka slamanja otpora”, što je sve trajalo „vrlo kratko”, „desetak sekundi, a možda i duže”. Njihovu verziju spornog događaja je podržao domski vaspitač. Štićenik sa kojim se podnosilac krivične prijave potukao je pred tužiocem izjavio da nije video da li je domski službenik nakon njihovog razdvajanja udario podnosioca krivične prijave, kao ni da li je podnosilac krivične prijave na lekarskom pregledu nakon intervencije imao vidljive tragove krvi. Domski lekar nije fotografisao povrede na telima štićenika nakon spornog događaja, tvrdeći da je fotoaparat bio u kvaru. Na osnovu medicinske dokumentacije, detaljnog opisa povreda na telu podnosioca krivične prijave i izjave domskog lekara date pred tužiocem u prisustvu sudskomedicinskog veštaka, veštak je zaključio je da su mnogobrojni krvni podlivi na telu podnosioca krivične prijave – sliveni na celoj zadnjoj strani leđa, na oba sedalna predela, na zadnjim stranama obe butine, na prednjim stranama butina i na celoj dužini leve i desne ruke – najverovatnije nastali usled udaraca palicom (najmanje 50 udaraca), a da su mnogobrojni drugi krvni podlivi – u predelu cele prednje strane grudnog koša – mogli nastati udarcima pesnicom ili palicom (najmanje deset udaraca). U obrazloženju rešenja o odbačaju krivične prijave stoji ocena tužioca da su domski službenici tokom spornog događaja „koristili onu meru [prinude] koja najmanje ugrožava život i zdravlje lica prema kojima se primenjuje, a kojom se uspešno savlađuje otpor i koja je srazmerna opasnosti koja preti”.

U gore pomenutom predmetu iz Novog Sada u kome policija nije sačinila zapisnik o prijemu krivične prijave niti je obavestila tužilaštvo o usmeno iznetim tvrdnjama o zlostavljanju građanina koji je prethodne večeri bio priveden i zadržan u policiji,¹¹⁷ tužilac je poklonio veru tvrdnjama osumnjičenih službenika da su povrede na glavi privedenog građanina nastale „kada je pao sa klupe na kojoj je sedeo u hodniku pritvorske jedinice”. Nadležni tužilac nije naložio izuzimanje video-zapisa sa kamera iz policijske stanice, već se pouzao u tvrdnje rukovodilaca osumnjičenih službenika da se pregledom snimaka nije uočilo neprofesionalno i nezakonito postupanje policijskih službenika prema zadržanom licu. Policija je kasnije tvrdila da su video-zapisi automatski obrisani nakon 30 dana od dana spornog događaja, s obzirom da „nije postojala zvanična pritužba

---

116 Predmet OJT u Kruševcu, Kt. br. 1531/19.

117 Videti, *supra*, odeljak 2.3.1. (opis predmeta VJT u Novom Sadu, Ktr. br. 524/18 i Ktn. br. 14/19, fn. br. 84).

na postupanje policijskih službenika [...] kao ni zahtev bilo kog drugog organa (tužilaštvo ili sud) za izuzimanjem video-zapisa”. U postupku ispitivanja navoda o zlostavljanju tužilac nije pribavio izjave dva lica koja su privedena i zadržana u policiji istom prilikom kad i podnosilac prijave zlostavljanja, od kojih je jedno tužilaštvu dostavilo svoju pisanu izjavu u kojoj je detaljno opisalo zlostavljanje policijskih službenika nad drugim privedenim građaninom. Veći deo istrage navoda o zlostavljanju sprovodili su službenici PU u Novom Sadu, koji su blisko organizaciono povezani sa osumnjičenim službenicima, a službenici SUK-a – koji su angažovani nakon nekoliko meseci – izvršili su poligrafsko ispitivanje osumnjičenih policijskih službenika i obavestili tužioca da osumnjičeni nisu manifestovali psihofiziološke reakcije tipične za laganje. U obrazloženju rešenja o odbačaju krivične prijave tužilac je naveo da se na osnovu ovakvih rezultata poligrafskog ispitivanja „može zaključiti” da policijski službenici nisu izvršili zlostavljanje. Narednog dana po puštanju iz policije, beživotno telo građanina koji je tvrdio da je pretrpeo zlostavljanje je pronađeno u dvorištu između stambenih zgrada u Novom Sadu, a istragu koja je tim povodom vođena su pratili mnogobrojni drugi nedostaci u radu tužilaštva.¹¹⁸

U više predmeta, javna tužilaštva su odbacila krivične prijave navodeći – između ostalog – da nedostatak vidljivih telesnih povreda na telu oštećenog koji tvrdi da je pretrpeo fizičko zlostavljanje službenika vodi zaključku o nepostojanju krivičnog dela zlostavljanja i mučenja.

Tako je u jednom predmetu vođenom u OJT u Čačku,¹¹⁹ tužilac odbacio krivičnu prijavu navodeći: „Po oceni zamenika javnog tužioca zadavanje jednog udarca otvorenom šakom u predelu lica za koji nema dokaza da je rezultirao povređivanjem oštećenog [...] ne predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela [...] zlostavljanje i mučenje iz člana 137. stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ, jer se takvo ponašanje, s obzirom na intenzitet patnje koja bi se takvim ponašanjem izazvala kod oštećenog, ne može smatrati zlostavljanjem drugog, niti postupanjem na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. Po oceni zamenika javnog tužioca za postojanje zlostavljanja potrebno je da je zaštitni objekt značajnije ugrožen, kao i za ponašanje za koje bi se moglo reći da se smatra postupanjem na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo, za šta u konkretnom slučaju nema dokaza da se dogodilo.”

U drugom slučaju, vođenom u OJT u Valjevu,¹²⁰ jedan osuđeni je tvrdio da je bio zlostavljan tako što mu je službenik KPZ u Valjevu, prilikom napuštanja zavodske menze, bez ikakvog povoda zadao udarac kolenom u predelu stomaka,

---

118 Više o ovom slučaju je dostupno na: youtu.be/ECN0RLxM9sg.

119 Kt. br. 253/20.

120 Kt. br. 236/20.

a potom i pesnicom u predelu levog ramena. U obrazloženju rešenja o odbačaju krivične prijave tužilac je ocenio da bi se, „čak i kad bi se pretpostavilo da je osumnjičeni [...] zadao udarac oštećenom na način kako je to opisano u prijavi [...] radilo o izvršenju krivičnog dela uvrede iz člana 170 KZ [...] iz razloga što radnja krivičnog dela zlostavljanje i mučenje iz člana 137 KZ podrazumeva trajnije ponašanje njegovog učinioca, koje je jačeg intenziteta, [...] u obimu koji je mnogo veći od jednog akta udaranja oštećenog”. Kao relevantno je istaknuto i to što prilikom otpusta podnosioca krivične prijave sa izdržavanja kazne zatvora, deset dana nakon spornog događaja, nisu konstatovane bilo kakve povrede usled udaraca koje mu je zadavao osumnjičeni.

Još u jednom slučaju zlostavljanja koje se dogodilo u Leskovcu za vreme vanrednog stanja 2020. godine,¹²¹ javni tužilac je smatrao da „upotrebljena fizička snaga nije imala intenzitet potreban da se istim ostvare obeležja krivičnog dela zlostavljanje i mučenje, [...] što proizlazi iz iskaza oštećenog koji navodi da nije bilo posledica primenjene fizičke snage u vidu zlostavljanja, mučenja, bolova i patnje”. Neadekvatno postupanje policijskih službenika u ovom slučaju zabeleženo je video-zapisom građana koji su se nalazili u blizini,¹²² a sastojalo se od zadavanja većeg broja udaraca rukama i nogama građaninu koji je prethodno vezan rukama iza leđa.

Izloženi zaključci javnih tužilaca o nepostojanju minimalnog stepena ozbiljnosti potrebnog da bi se radilo o ponižavajućem postupanju kojim se vređa ljudsko dostojanstvo su nesaglasni sa praksom ECtHR. U poznatom slučaju *Bouyid protiv Belgije*,¹²³ postavilo se pitanje da li je šamar koji je policijski službenik, bez namere da iznudi priznanje, udario 17-godišnjem mladiću u policijskoj stanici, dovoljan za postojanje povrede člana 3 ECHR. Pozivajući se na *ius cogens* prirodu zabrane zlostavljanja i profesionalnu dužnost policijskih službenika da štite prava građana i da ne nanose, podstiču niti tolerišu nijedno delo mučenja ili drugih oblika zlostavljanja ni pod kakvim okolnostima, Veliko veće ECtHR stalo je na stanovište da šamar nanet od strane policijskog službenika licu koje je potpuno pod njegovom kontrolom predstavlja ozbiljan napad na dostojanstvo ličnosti. ECtHR je kazao da samo jedan neplanirani udarac bez ikakvih ozbiljnih ili dugoročnih posledica po lice kome je nanet to lice može doživeti kao ponižavanje, posebno dok se ono nalazi pod kontrolom policijskih službenika (u policijskoj stanici i sl.), jer može probuditi osećanje arbitrarnog postupanja, nepravde i nemoći. ECtHR je mnogo puta u svojoj praksi naglasio da se lica lišena slobode nalaze u posebno ranjivoj poziciji i da svaka primena fizičke sile prema

---

121 Predmet OJT u Leskovcu, Kt. br. 974/20.

122 Snimak događaja je dostupan na: direktno.rs/vesti/srbija/261607/prekrsio-policijski-caspa-ga-pretukli-video.html.

123 *Bouyid protiv Belgije*, § 112.

ovim licima koja nije apsolutno neophodna s obzirom na njihovo ponašanje narušava ljudsko dostojanstvo i predstavlja povredu zabrane zlostavljanja iz člana 3 ECHR.¹²⁴ Kao što je već ranije istaknuto, i u domaćoj krivičnopravnoj teoriji je nesporno da radnja zlostavljanja podrazumeva preduzimanje određenih radnji koje kod pasivnog subjekta prouzrokuju određene telesne ili duševne patnje slabijeg intenziteta, a koje ne predstavljaju laku telesnu povredu.¹²⁵

2.3.4. Drugi nedostaci istraga navoda o zlostavljanju koji doprinose nekažnjivosti službenika

U analiziranom periodu pojedina javna tužilaštva su nastavila s praksom da prema službenim licima – osumnjičenim da su tokom službene dužnosti izvršili krivično delo zlostavljanja i mučenja – primenjuju institut odlaganja krivičnog gonjenja (tzv. princip oportuniteta). U tri evidentirana slučaja, osumnjičenim službenicima je nalagano da u humanitarne svrhe uplate određeni novčani iznos (od 35 do 40 hiljada dinara, što je oko tri stotine evra), što su oni redovno činili i na taj način izbegavali utvrđivanje krivičnopravne odgovornosti.¹²⁶ Ni u jednom od ovih slučajeva osumnjičenima nije naloženo da otklone štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela, odnosno da naknade pričinjenu štetu (član 283, stav 1, tačka 1 ZKP), a žrtva zlostavljanja u jednom slučaju bilo je maloletno lice.

U nekoliko optužnih akata podnetih protiv službenih lica zbog sumnje da su tokom službene dužnosti izvršili krivično delo zlostavljanja i mučenja, javni tužioci su predlagali izricanje uslovnih osuda za ta dela.¹²⁷ U jednom od tih slučajeva, dvojici policijskih službenika se stavljalo na teret izvršenje najtežeg oblika krivičnog dela iz člana 137 KZ (mučenje).¹²⁸

Bilo je i najmanje dva slučaja u kojima hijerarhijski više javno tužilaštvo (VJT u Beogradu) nije uvažilo inicijative zainteresovane javnosti da se po službe-

---

124 *Ribitsch protiv Austrije* (ECtHR), br. predstavke 18896/91, presuda od 4. decembra 1995, § 38; *Barakhoyev protiv Rusije*, br. predstavke 8516/08, presuda od 17. januara 2017, § 33–34; *Mihhailov protiv Estonije*, br. predstavke 64418/10, presuda od 30. avgusta 2016, § 105; *Vladimir Romanov protiv Rusije*, br. predstavke 41461/02, presuda od 24. jula 2008, § 57; *Bouyid protiv Belgije*, § 88; *Rodić i drugi protiv Bosne i Hercegovine*, br. predstavke 22893/05, presuda od 27. maja 2008, § 48.

125 Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, str. 458.

126 Predmeti OJT u Aleksincu, Keo. br. 294/19, OJT u Somboru, Keo. br. 121/18 i OJT u Kruševcu, Keo. br. 55/19.

127 Takvi su, npr. predmeti OJT u Bečeju, Kt. br. 229/18, OJT u Užicu, Kt. br. 584/18, i OJT u Zaječaru, Kt. br. 200/20.

128 Tako u predmetu OJT u Bečeju, Kt. br. 229/18. O neadekvatnosti primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja i izricanja uslovnih osuda službenim licima osumnjičenim i osuđenim za zlostavljanje, videti *infra*, odeljak 3.2.

noj dužnosti preispitaju odluke nižeg javnog tužilaštva (Prvog OJT u Beogradu) o odbacivanju krivičnih prijava u evidentnim slučajevima zlostavljanja građana od strane policijskih službenika tokom vanrednog stanja 2020. godine, zabeleženim video-snimcima. Iako prema ZJT neposredno viši javni tužilac može nižem javnom tužiocu da izda obavezno uputstvo za postupanje u pojedinom predmetu ako postoji sumnja u zakonitost njegovog postupanja (član 18), inicijative zainteresovane javnosti podnete za davanje ovih uputstava¹²⁹ nisu dovele do službenog preispitivanja odluka Prvog OJT u Beogradu. Jedna od njih je odbačena i smatrana nedozvoljenim prigovorom,¹³⁰ a povodom druge inicijative je Prvom OJT u Beogradu naloženo da o odluci o odbacivanju krivične prijave obavesti oštećenog, „kako bi oštećeni *eventualno* iskoristio svoje pravo na prigovor” (kurziv autora). Ovim je nastavak gonjenja za očigledan slučaj zlostavljanja uslovljen isključivo voljom oštećenog.¹³¹

U više puta pominjanom slučaju iz Novog Sada,¹³² utvrđenje službenika SUK-a da su policijski službenici PU u Novom Sadu opstruirali istragu navoda o zlostavljanju nije doveo ni do kakvih krivičnihopravnih i radnopravnih posledica po te službenike. Naime, u postupku unutrašnje kontrole rada, SUK je utvrdio da su policijski službenici: (a) lažno tvrdili novosadskom višem javnom tužilaštvu da je privedeni građanin već prilikom privođenja u policijsku stanicu imao vidljive povrede koje lekarka nije mogla da konstatuje zbog agresivnosti tog lica; (b) da su tužilaštvo netačno obavestili da kamere u policijskoj stanici pokrivaju samo prostoriju za zadržavanje, a ne i hodnik policijske stanice i prostoriju za prijem lica u koju se uvodi zadržano lice pre smeštanja u prostoriju za zadržavanje; (c) da o navodima o zlostavljanju koje je privedeni građanin izneo pred hirurgom KC Vojvodine u njihovom prisustvu, a sutradan i pred rukovodiocima policijske stanice, nisu obavestili nadležno tužilaštvo; i (d) da nakon prijema usmenih navoda o zlostavljanju nisu sačuvali video-zapise u koje su imali uvid i u kojima navodno nisu uočili neprofesionalno postupanje policijskih službenika prema privedenom licu.¹³³ Povodom ovih nezakonitih radnji službenika, SUK je predložio da PU u Novom Sadu protiv odgovornih policijskih službenika

---

129 Primer jedne inicijative Beogradskog centra za ljudska prava je dostupan na: www.bgcentar.org.rs/prvo-osnovno-javno-tuzilastvo-u-beogradu-odbacilo-krivicnu-prijavu-protiv-policijskog-sluzbenika-koji-je-udarao-gradanina-na-sedistu-sluzbenog-automobila-za-vreme-vanrednog-stanja/.

130 Predmet VJT u Beogradu, Ktpo. br. 727/20 (u vezi sa predmetom Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 4044/20).

131 Predmet VJT u Beogradu, Ktr. br. 5079/20 (u vezi sa predmetom Prvog OJT u Beogradu, Kt. br. 2499/20).

132 Predmet VJT u Novom Sadu, Ktr. br. 524/18 i Ktn. 14/19 (analiziran *supra*, u odeljcima 2.3.1 i 2.3.3).

133 Izveštaj SUK-a, 06.4 br. 12908/19, od 24. januara 2019. godine.

pokrene disciplinske postupke za učinjene teške povrede službene dužnosti, što je načelnik PU odbio da učini, smatrajući da se radi o „propustima sekundarne prirode” za koje je dovoljno izreći upozorenje službenicima kako u budućem radu ne bi činili slične propuste.¹³⁴

Konačno, nekažnjivosti službenika za dela zlostavljanja umnogome doprinose nepravilnosti u radu lekara koji su u samo zanemarljivom broju slučajeva adekvatno dokumentovali navode pacijenata o pretrpljenom zlostavljanju, precizno opisali i fotografisali uočene povrede i o svemu neodložno obavestili nadležno javno tužilaštvo. Lekari, po pravilu, o primljenim navodima o zlostavljanju obaveštavaju policijske stanice i uprave u kojima rade službenici osumnjičeni za zlostavljanje.

---

134 Akti PU u Novom Sadu, br. 07/3–1794/20, od 15. septembra 2020. godine, br. 07/3–1801/20, od 16. septembra 2020. godine, i br. 07/3–1794/20–1, od 6. oktobra 2020. godine.

Treći deo

SUDSKI POSTUPCI ZA KRIVIČNA DELA IZNUĐIVANJA ISKAZA I ZLOSTAVLJANJA I MUČENJA

3.1. Statistički pregled i osnovni nalazi

Prema podacima prikupljenim putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, od početka 2018. do kraja juna 2020. godine javna tužilaštva u Srbiji podnela su najmanje 26 optužnih akata sudovima zbog krivičnih dela iznuđivanja iskaza (član 136 KZ) i zlostavljanja i mučenja za čije izvršenje su okrivljena službena lica (član 137, stav 3 u vezi sa stavovima 1 i 2 KZ). U ovaj broj ulaze i optužni akti podneti u slučajevima koji su javnim tužilaštvima prijavljeni pre 2018. godine (za razliku od optužnih akata predstavljenih u prethodnom odeljku analize i tabeli 4).

BROJ OPTUŽNIH AKATA podnetih od 2018. do kraja juna 2020.					
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)			zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 i 2)		
2018.	2019.	prva polovina 2020.	2018.	2019.	prva polovina 2020.
2	1	0	11	8	4

Tabela 5: Pregled broja optužnih akata podnetih zbog krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja za čije izvršenje su okrivljena službena lica – po godinama

U istom periodu, pred domaćim sudovima su u 25 krivičnih postupaka, vođenih zbog ovih krivičnih dela, donete ili su postale pravnosnažne ranije donete odluke.

BROJ PRAVOSNAŽNIH SUDSKIH ODLUKA					
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)			zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 i 2)		
2018.	2019.	prva polovina 2020.	2018.	2019.	prva polovina 2020.
0	0	1	10	9	5

Tabela 6: Pregled broja pravosnažno donetih oduka u krivičnim postupcima zbog krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja za čije izvršenje su okrivljena službena lica – po godinama

Ovim pravosnažnim sudskim odlukama obuhvaćena su 42 službena lica. Od toga, 20 je osuđeno, 16 oslobođeno, a prema šest okrivljenih službenika su optužbe odbijene ili su postupci protiv njih obustavljeni.

BROJ PRAVOSNAŽNO OSUĐENIH, OSLOBOĐENIH I SLUŽBENIH LICA PREMA KOJIMA JE OPTUŽBA PRAVOSNAŽNO ODBIJENA ILI JE POSTUPAK PRAVOSNAŽNO OBUSTAVLJEN					
Krivično delo	Broj osuđenih službenih lica kojima je izrečena			Broj oslobođenih službenih lica	Broj okrivljenih službenih lica prema kojima je optužba od- bijena ili je postupak obustavljen
	kazna zatvora	uslovna osuda	mera zabra- ne vršenja poziva		
iznuđivanje iskaza (čl. 136 KZ)	0	1	0	0	0
zlostavljanje i mu- čenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1)	0	8	0	5	5
zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2)	2	9	0	11	1
Ukupno	2	18	0	16	6

Tabela 7: Pregled broja pravosnažno osuđenih, oslobođenih i službenih lica prema kojima je optužba pravosnažno odbijena ili je postupak pravosnažno obustavljen

I dok udeo osuđenih službenika u odnosu na broj optuženih jeste niži, ali ne i zanemarljiv (oko 47,6%), udeo onih koji su za ova krivična dela kažnjeni efektivnim kaznama to svakako jeste. Samo dvojica policijskih službenika, koji su bili saizvršioци krivičnog dela iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ (koje

po zakonskom opisu odgovara definiciji mučenja iz člana 1 UNCAT), kažnjeni su veoma blagim zatvorskim kaznama (u trajanju od osam i pet meseci),¹³⁵ dok su sva ostala službena lica – koja su pravnosnažno oglašena krivima za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja – kažnjena uslovno (njih 18).¹³⁶ Jedna presuda kojom je osuđenom policijskom službeniku izrečena uslovna osuda doneta je na osnovu sporazuma o priznanju krivičnog dela.¹³⁷

Ni prema jednom pravnosnažno osuđenom službeniku u analiziranom periodu nije izrečena mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti.

Krivični postupci protiv petorice policijskih službenika su pravnosnažno okončani odbijanjem optužbi ili obustavom postupaka zbog nastupanja apsolutne zastarelosti,¹³⁸ a prema jednom policijskom službeniku je optužba odbijena zbog odustanka javnog tužioca od krivičnog gonjenja.¹³⁹

Sudovi su u svim pravnosnažno okončanim postupcima upućivali žrtve mučenja i drugih oblika zlostavljanja da imovinskoppravne zahteve (naknadu štete prouzrokovanu krivičnim delom) ostvare u parničnom postupku.

Najveći broj pravnosnažno okončanih krivičnih postupaka vođen je protiv policijskih službenika (njih 31, od ukupno 42 okrivljena službenika). Preostali postupci vođeni su protiv odgovornog lica u javnom preduzeću, nastavnika u osnovnoj školi, direktora škole, pomoćnika direktora doma zdravlja, vaspitača, komunalnog milicionara i pet pripadnika službe za obezbeđenje iz jedne ustanove za izvršenje krivičnih sankcija. Pored 18 osuđenih policijskih službenika, osuđen je jedan komunalni milicionar, a u jednom postupku osuđujuća presuda doneta je protiv pomoćnika direktora zdravstvene ustanove.

3.2. Relevantni međunarodni standardi o sankcionisanju dela zlostavljanja

UNCAT nalaže državama ugovornicama da dela mučenja, pokušaje izvršenja dela mučenja i sve radnje koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u ovim delima nacionalnim zakonima učine kažnjivim odgovarajućim kaznama koje uzi-

---

135 Predmet OS u Nišu, K. br. 668/16 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 12).

136 Predmeti OS u Šapcu, K. br. 709/15, OS u Kragujevcu, K. br. 427/17, OS u Subotici, K. br. 587/17, OS u Nišu, K. br. 52/18, OS u Arandelovcu, K. br. 112/18, VS u Beogradu, K. br. 378/18, Trećeg OS u Beogradu, K. br. 510/18, OS u Užicu, K. br. 18/19, OS u Pirotu, K. br. 138/19, i OS u Požarevcu, SPK. br. 11/19 i K. br. 71/20 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 1, 5, 6, 10, 13, 16, 17, 20, 21 i 22).

137 Predmet OS u Požarevcu, SPK. br. 11/19–49 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 17).

138 Predmeti Drugog OS u Beogradu, K. br. 1624/19, Trećeg OS u Beogradu, K. br. 556/15 i 231/18, i OS u Vranju, K. br. 551/17 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 3, 4, 5 i 23).

139 Predmet OS u Pančevu, K. br. 255/17 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 14).

maju u obzir njihovu tešku prirodu (član 4). Nadzorna tela koja prate ispunjavanje obaveza država iz međunarodnih ugovora proširila su ovu obavezu i na druge oblike zlostavljanja (nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja).

CPT je u Opštem izveštaju br. 14 – Borba protiv nekažnjivosti ukazao na važnost strogog kažnjavanja za dela zlostavljanja i pozvao države ugovornice da zauzmu čvrst stav u odnosu na dela zlostavljanja izvršena od strane pripadnika službi za sprovođenje zakona:

„Sasvim je sigurno da istraga, koliko god bila uspešno sprovedena, neće imati nikakvog značaja ako su kaznene mere izrečene za zlostavljanje neprimerene. Kada se zlostavljanje dokaže, treba da usledi odgovarajuća kazna. Ta kazna bi trebalo da ima snažan odvraćajući efekat. U suprotnom, izricanje blagih kazni može samo da pripadnike službi za sprovođenje zakona sklone zlostavljanju učvrsti u uverenju da to mogu da čine nekažnjeno. Naravno, sudske vlasti su nezavisne i stoga mogu da, u okviru normi propisanih zakonom, izreknu primerenu kaznu u svakom pojedinačnom slučaju. Međutim, imajući u vidu te norme, namera zakonodavca mora biti jasna: krivičnopravni sistem treba da zauzme čvrst stav u odnosu na mučenje i zlostavljanje od strane pripadnika službi za sprovođenje zakona. Slično tome, kaznene mere izrečene po utvrđivanju disciplinske odgovornosti treba da budu primerene težini učinjenog dela.”¹⁴⁰

CAT je istakao da raspon kazne od jedne do deset godina za krivično delo kojim se inkriminiše mučenje – koji omogućava sudiji da izrekne minimalnu kaznu od jedne godine, nije adekvatan.¹⁴¹ Odlučujući po individualnim predstavkama, izricanje suviše blagih kazni za dela mučenja (npr. u trajanju od jedne godine,¹⁴² ili ako je izrečena samo mera udaljenja iz službe¹⁴³) CAT je smatrao kršenjem obaveze iz člana 4, stava 2 UNCAT od strane država ugovornica.

ECtHR i CPT su mnogo puta nalazili da je do nesrazmere između težine dela i izrečene kazne dolazilo usled toga što su akti mučenja i drugih oblika zlostavljanja od strane tužilaštava i sudova bili kvalifikovani kao neadekvatna (opštija) i po pravilu blaže kažnjavana krivična dela u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu.¹⁴⁴ Primera radi, u jednom slučaju ECtHR je utvrdio da je akt mučenja bio procesuiran kao krivično delo nanošenja telesnih povreda za koje su bile predviđene veoma blage kazne, što je okrivljenim službenicima omogu-

---

140 CPT/Inf (2004) 28, § 41.

141 *The United Nations Convention Against Torture and its Optional Protocol – A Commentary*, 2nd edition, p. 188.

142 Videti: *Guridi protiv Španije*, CAT/C/34/D/212/2002, odluka od 24. maja 2005, § 6.7.

143 Videti izveštaj CAT: A/48/44, § 446.

144 Videti, npr. izveštaj CPT o poseti Albaniji: CPT/Inf (2006) 24, § 53. Takođe: *Valeriu and Nicolae Rosca protiv Moldavije* (ECtHR), br. predstavke 41704/02, presuda od 20. oktobra 2009, § 74, gde ECtHR kritikuje kvalifikaciju akata mučenja kao zloupotrebu službenog položaja.

ćilo da – kao prethodno neosuđivani – budu kažnjeni samo novčanim kaznama u visinama od oko tri mesečne plate.¹⁴⁵ U presudi je istaknuto da su ove kazne bile očigledno nesrazmerne težini nezakonitih radnji službenika, da nemaju neophodan odvraćajući učinak na potencijalne izvršioce takvih dela i da je kvalifikovanje mučenja kao krivičnog dela telesne povrede dovelo i do potpunog zanemarivanja psiholoških patnji koje je trpeo podnosilac predstavke.¹⁴⁶ Prema CAT, kršenje UNCAT će postojati i ako se delo koje zadovoljava sve elemente mučenja krivično goni i kvalifikuje kao blaži oblik zlostavljanja (nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja).¹⁴⁷

U drugim slučajevima, uzrok očigledne nesrazmere između težine dela zlostavljanja i izrečenih kazni bilo je i nepravilno odmeravanje kazne. U jednom predmetu iznetom pred ECtHR protiv Moldavije, trojica policijskih službenika su uslovno osuđena za zlostavljanje na po tri godine zatvora, sa periodom proveravanja od po godinu dana, uz zabranu rada u policiji na dve godine. Trogodišnja kazna zatvora je bila minimalno propisana kazna za krivično delo, a domaći sud je, prilikom odmeravanja kazne, uzeo u obzir relativno mladu dob optuženih, njihovu raniju neosuđivanost, činjenicu da su imali porodice i da su u zajednici uživali određeni ugled. ECtHR je, s druge strane, primetio da domaći sud nije vrednovao nijednu u nizu primenljivih otežavajućih okolnosti, posebno to što niko od osuđenih nije pokazivao znakove kajanja, nego su tokom celog postupka tvrdili da nisu odgovorni za zlostavljanje koje su izvršili.¹⁴⁸

ECtHR smatra neprihvatljivim da se za krivična dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja izriču suspendovane, odnosno uslovne kazne. Prema praksi ECtHR, uslovne kazne nesumnjivo spadaju u kategoriju mera koje su neprihvatljive, budući da je njihova svrha da se osude na efektivne kazne zatvora ne izvrše pod određenim uslovima, što u praktičnom smislu rezultira nekažnjivošću učinilaca zlostavljanja.¹⁴⁹ Uslovne kazne se, po oceni ECtHR, mogu uporediti i sa delimičnom amnestijom¹⁵⁰ i nisu dovoljne da obezbede prevenciju zlostavljanja.¹⁵¹

Davanje amnestije i pomilovanja okrivljenima i osuđenima za dela zlostavljanja je kritikovano od strane svih nadzornih tela, isto kao i mogućnost za-

---

145 *Myumyun protiv Bugarske* (ECtHR), br. predstavke 67258/13, presuda od 3. novembra 2015, §§ 73–75.

146 *Ibid.* Slično: *Pădureț protiv Moldavije*, § 74.

147 CAT/C/GC/2, § 10.

148 *Valeriu and Nicolae Rosca protiv Moldavije*, §§ 72–73.

149 *Ateşoğlu protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 53645/10, presuda od 20. januara 2015, § 28; *Cestaro protiv Italije* (ECtHR), br. predstavke 6884/11, presuda od 7. aprila 2015, § 208.

150 *Ali and Ayşe Duran protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 42942/02, presuda od 8. aprila 2008, § 69.

151 *Valeriu and Nicolae Rosca protiv Moldavije*, § 76.

starevanja tih predmeta.¹⁵² U opštim komentarima br. 2 i 3 CAT je naveo da amnestije ili druge prepreke koje sprečavaju brzo i pošteno gonjenje i kažnjavanje učinilaca dela zlostavljanja predstavljaju nedozvoljene prepreke žrtvi u njenim naporima da dobije obeštećenje, da doprinose klimi nekažnjivosti i da krše princip nederogabilnosti zabrane zlostavljanja.¹⁵³ Isto smatra i Komitet za ljudska prava (HRC).¹⁵⁴ U odluci CAT donetoj u poznatom predmetu *Guridi protiv Španije* navedeno je da je pomilovanje osuđenih za zlostavljanje bilo u suprotnosti sa obavezama države iz člana 2 UNCAT.¹⁵⁵

U brojnim presudama, ECtHR je napomenuo da se u predmetima koji se tiču mučenja i drugih oblika zlostavljanja vođenje krivičnog postupka i izdržavanje kazni ne smeju obustaviti zbog zastarelosti i da su akti amnestije i pomilovanja nedopustivi u odnosu na službenike koji su okrivljeni ili osuđeni za zlostavljanje.¹⁵⁶ U svim postupcima u kojima je dolazilo do zastarelosti gonjenja, ili u kojima su službenici okrivljeni ili osuđeni za zlostavljanje amnestirani ili pomilovani, ECtHR je utvrđivao povrede člana 3 ECHR.

ECtHR je više puta istakao da je veoma važno da kada državni agent bude okrivljen za krivično delo zlostavljanja on bude udaljen od dužnosti za vreme trajanja istrage ili suđenja i otpušten ako dođe do utvrđivanja njegove odgovornosti.¹⁵⁷ Prema CPT, vođenje krivičnog postupka protiv javnih službenika ne

152 Čak i mogućnost zastarevanja mučenja nakon 15, 18 ili 40 godina CAT smatra suprotnim UNCAT. Videti: CAT/C/ITA/CO/5–6, §§ 12–13; CAT/C/TUR/CO/3, § 24.

153 CAT/C/GC/2, § 5; CAT/C/GC/3, § 41.

154 Videti: Opšti komentar br. 20: Član 7 (zabrana mučenja ili drugog surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), 1992, § 15, i Opšti komentar br. 31: Priroda opštih pravnih obaveza nametnutih državama ugovornicama ICCPR, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, § 18.

155 *Guridi protiv Španije*, § 6.6.

156 *Abdülsamet Yaman protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 32446/96, presuda od 2. novembra 2004, § 55; *Pădureț protiv Moldavije*, § 75; *Cestaro protiv Italije*, § 208; *Okkahl protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 52067/99, presuda od 17. oktobra 2006, § 76; *Pulfer protiv Albanije*, §§ 83, 87; *Ateşoğlu protiv Turske*, § 25.

157 *Yeşil and Sevim protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 34738/04, presuda od 5. juna 2007, § 37; *Türkmen protiv Turske* (ECtHR), br. predstavke 43124/98, presuda od 19. decembra 2006, § 53; *Ateşoğlu protiv Turske*, § 25; *Valeriu and Nicolae Rosca protiv Moldavije*, § 73 (u ovoj odluci se ECtHR pozvao i na odredbe aneksa 1 Istanbulskog protokola); *Cestaro protiv Italije*, § 210 (ovde se ECtHR pozvao na presude u ranijim slučajevima: *Abdülsamet Yaman protiv Turske*, § 55; *Nikolova and Velichkova protiv Bugarske*, br. predstavke 7888/03, presuda od 20. decembra 2007, § 63; *Ali and Ayşe Duran protiv Turske*, § 64; *Erdal Aslan protiv Turske*, br. predstavki 25060/02 i 1705/03, presuda od 2. decembra 2008, §§ 74 i 76; *Çamdereli protiv Turske*, br. predstavke 28433/02, presuda od 17. jula 2008, § 38; *Gäfgen protiv Nemačke*, br. predstavke 22978/05, presuda Velikog veća od 1. juna 2010, § 125; *Saba protiv Italije*, br. predstavke 36629/10, presuda od 1. jula 2014, § 78).

treba da bude smetnja za paralelno vođenje disciplinskog postupka,¹⁵⁸ a isto proizlazi i iz prakse ECtHR¹⁵⁹ i CAT.¹⁶⁰ Ako se izriču kao jedine sankcije, novčane kazne i zabrane napredovanja u službi smatraju se nedovoljnim merama u prevenciji zlostavljanja.¹⁶¹

Konačno, postupci utvrđivanja odgovornosti za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja se moraju voditi sa posebnom ekspeditivnošću.¹⁶² Okončavanje ovih postupka posle skoro osam godina ECtHR je više puta okarakterisao kao kršenje ECHR.¹⁶³

3.3. Sankcionisanje učinilaca krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja u analiziranim sudskim predmetima

3.3.1. Kvalifikacija krivičnog dela

U analiziranim predmetima uočen je neujednačen stav sudova o (ne)postojanju svojstva službenog lica na strani nekih okrivljenog. U jednom slučaju, krivično delo nastavnika koji je zlostavljao maloletnog učenika u osnovnoj školi kvalifikovano kao zlostavljanje i mučenje iz člana 137, stava 1 KZ (prema tome, nastavnik nije smatran službenim licem),¹⁶⁴ dok je u drugom slučaju direktorka jedne tehničke škole koja je zlostavljala podređenu s pravom smatrana službenim licem.¹⁶⁵

Uz pitanje koje se odnosi na službeno svojstvo okrivljenih, pažnju zasluži i različita ocena prvostepenog i drugostepenog suda iz jednog predmeta o tome da li je oštećeni pretrpeo veliki bol ili teške patnje (što je obavezni elementi zakonskog opisa najtežeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ). Naime, prvostepeni sud je osudio četiri policijska službenika za najteži oblik krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ zbog toga što su zajedničkim delovanjem primenili nedozvoljenu silu i oštećenom naneli veliki bol i teške patnje sa ciljem da ga zastraše, tako što su ga ispred jednog lokala najpre oborili na zemlju, a

---

158 CPT/Inf (2004) 28, § 37; CPT/Inf (2006) 22, § 38.

159 Tako npr. u: *Okkahl protiv Turske*, § 71.

160 *Guridi protiv Španije*, § 6.7.

161 Videti npr.: *Myumyun protiv Bugarske*, § 70; *Pădureț protiv Moldavije*, § 77; *Gäfgen protiv Nemačke*, § 124.

162 Videti: *Valeriu and Nicolae Rosca protiv Moldavije*, § 76; *Yeşil and Sevim protiv Turske*, § 38.

163 Tako u: *Yeşil and Sevim protiv Turske*, § 40; *Ateşoğlu protiv Turske*, § 26. Uporediti: *Myumyun protiv Bugarske*, § 72.

164 Predmet OS u Bujanovcu, K. br. 573/17 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 8).

165 Predmet OS u Paraćinu, K. br. 91/17 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 15).

potom počeli da ga šutiraju po celom telu, nakon čega su ga vezali službenim liscima i odveli u policijsku stanicu gde su nastavili da ga tuku dok je bio vezan, udarajući mu šamare, a kada bi pao na zemlju, nastavili bi da šutiraju. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu rascepa bubne opne, nagnječine kože ušne školjke, leve strane korena nosa i levog slepoočnog predelu, kao i brojne druge lake telesne povrede na različitim delovima tela. Sva četvorica policijskih službenika su osuđena na po osam meseci zatvora.¹⁶⁶ Međutim, po uloženoj žalbi, drugostepeni sud je preinačio prvostepenu sudsku odluku i optužene oslobodio, ocenjujući da nije dokazano da su učinili krivično delo koje im se stavlja na teret. Za drugostepeni sud nije bilo sporno da su policijski službenici prekoračili svoja ovlašćenja i nezakonito primenili silu prema oštećenom. Međutim, nakon naređivanja novog veštačenja u vezi sa intenzitetom bolova i težine patnji koje je oštećeni pretrpeo, žalbeni sud našao da on nije trpeo veliki bol ili teške patnje s obzirom da se – prema izjašnjenju veštaka koje je prihvaćeno – radilo o lakim telesnim povredama prolaznog karaktera bez posledica na fizičko zdravlje oštećenog, da su fizički bolovi jačeg intenziteta kratko trajali, samo u momentu nanošenja, a da se o afektivno-emocionalnom odnosu prema kritičnom događaju oštećeni izjasnio navodeći da nije imao strah za život.¹⁶⁷ Sud je ukazao da se s obzirom na nedostatak velikih bolova ili teških patnji može raditi o krivičnom delu lake telesne povrede koja je naneta oružjem, opasnim oruđem ili drugim sredstvom podobnim da telo teško povredi ili zdravlje teško naruši (član 122, stav 2 KZ), konstatujući da je krivično gonjenje za to krivično delo zastarelo.¹⁶⁸

3.3.2. Uslovne osude

U svim pravnosnažno okončanim postupcima koji su rezultirali utvrđenjem da su službena lica zlostavljala građane sudovi su, osim u jednom, okrivljenima izricali uslovne osude. U velikom broju predmeta, izricanje uslovnih osuda predlagali su već i javni tužioci u optužnim aktima.¹⁶⁹

U ovim slučajevima sudovi su utvrđivali kazne zatvora koje su blizu zakonskog minimuma kazne za krivična dela iznudiivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja, a u značajnom broju slučajeva kazna zatvora je utvrđena upravo u visini zakonskog minimuma. U dva predmeta u kojima je osam policijskih služ-

---

166 Predmet OS u Požegi, K. br. 187/16 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 18).

167 Predmet AS u Kragujevcu, KŽ1. br. 1163/17 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 18).

168 Isto bi važilo i za krivično delo zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ.

169 Tako, npr. stoji u optužnim aktima kojima su pokrenuti postupci Drugog OS u Beogradu, K. br. 1624/19, Trećeg OS u Beogradu, K. br. 556/15 i 231/18, OS u Ivanjici, K. br. 160/19, OS u Požarevcu, SPK. br. 11/19–49 i K. br. 71/20, OS u Užicu, K. br. 18/19 i OS u Vranju, K. br. 551/17 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 3, 4, 5, 9, 17, 22 i 23).

benika pravnosnažno osuđeno zbog krivičnih dela iz člana 137, stava 3. u vezi sa stavom 2 KZ, sudovi su okrivljenima izrekli uslovne osude i utvrdili kazne zatvora u trajanju kraćem od zakonskog minimuma za to krivično delo.¹⁷⁰

Vreme proveravanja koje su sudovi određivali kod uslovnih osuda je u najvećem broju slučajeva, takođe, bilo blizu ili na samom zakonskom minimumu. Iako po KZ vreme proveravanja može trajati od jedne do pet godina, najvećem broju pravnosnažno osuđenih službenih lica izvršenje utvrđene kazne zatvora je stavljeno u izgled ukoliko u roku od samo jedne godine učine novo krivično delo. U jednom slučaju, osuđenom službeniku je određeno vreme proveravanja od dve godine, a u tri slučaja ono je iznosilo tri godine.

Od 18 uslovno kažnjenih službenika u analiziranom periodu, za devet policijskih službenika je utvrđeno da su izvršili najteži oblik krivičnog dela zlostavljanja i mučenja (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 2 KZ). Jedan policijski službenik je uslovno kažnjen zbog osnovnog oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza (član 136, stav 1 KZ), a preostalih osam službenika – od kojih su šest policajci – zbog krivičnog dela iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ.

Kao olakšavajuće okolnosti sudovi su uzimali u obzir raniju neosuđivost okrivljenih, okolnost da su u braku, da imaju decu i njihovu mladost. U jednom predmetu, kao olakšavajuću okolnost na strani okrivljenog sud je uzeo to što se oštećeni nije pridružio krivičnom gonjenju i što nije istakao imovinsko-pravni zahtev.¹⁷¹ Tretiranje pasivnog procesnog državanja oštećenog (u krivičnom postupku pokrenutom i vođenom po službenoj dužnosti) olakšavajućom okolnošću na strani okrivljenog je, bez dileme, neutemeljeno u zakonu.

Gotovo ni kod jednog osuđenog službenika koji je uslovno osuđen sudovi nisu nalazili otežavajuće okolnosti. U jednom postupku vođenom zbog najtežeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom KZ, društvena opasnost koja potiče od izvršenog dela uzeta je u obzir kao otežavajuća okolnost, ali je uprkos tome kazna zatvora utvrđena ispod zakonskog minimuma.¹⁷² Kao otežavajuću okolnost sudovi nisu vrednovali izrazitu upornost pojedinih osuđenih službenika u zlostavljanju oštećenih, koji bi nastavljali da im nanose udarce i nakon što su ih prethodnom primenom sile doveli u položaj bespomoćnosti.¹⁷³ Ovakva upornost ukazuje na izuzetno visok

---

170 Predmeti VS u Beogradu, K. br. 378/18, i OS u Subotici, K. br. 587/17 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 6 i 20).

171 Predmet OS u Arandelovcu, K. br. 112/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 1).

172 Predmet OS u Arandelovcu, K. br. 112/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 1).

173 „Sud je na nesumnjiv način utvrdio da je okrivljeni [...] zajedno sa okrivljenim [...] kao službeno lice u vršenju službe, zlostavljao i postupao na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo, prema oštećenom [...] kada je u prostoriju u kojoj se nalazio oštećeni ušao okrivljeni [...] i okrivljeni [...], pa je oštećenom prvo prišao okrivljeni [...] koji ga je pesnicama

stepen krivice, koji bi se prema KZ morao uzeti u obzir pri odmeravanju kazne (član 54). Izvršenje akata zlostavljanja s direktnim umišljajem sudovi su u nekim presudama vrednovali kao okolnost koja govori u prilog tome da će uslovno kažnjavanje dovoljno uticati na učinioca da ubuduće ne vrši krivična dela.¹⁷⁴

3.3.3. Ublažavanje kazni

Pored toga što u najvećem broju slučajeva zlostavljanja sudovi u Srbiji izriču uslovne osude službenim licima, u tri analizirana predmeta učiniocima najtežeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ sudovi su ublažili kazne zatvora, tj. utvrdili li ili izrekli ispod propisanog zakonskog minimuma za to krivično delo.

U predmetu u kojem su prvostepeni i drugostepeni sud utvrdili postojanje svih elemenata definicije mučenja iz člana 1 UNCAT,¹⁷⁵ kod oba osuđena policijska službenika kao otežavajuća okolnost vrednovano je što su po dva puta bili pravosnažno osuđeni za krivična dela sa elementima nasilja nakon što su izvršili krivično delo za koje im se sudilo (sud je to kvalifikovao kao držanje posle učinjenog krivičnog dela, jer su ta druga nasilna dela učinjena nakon izvršenja zlostavljanja i mučenja). Međutim, po nekoliko olakšavajućih okolnosti na nji-

---

udarao po glavi i telu, a potom mu je prišao i okrivljeni [...] koji je oštećenog zajedno sa okrivljenim [...] udarao pesnicama, usled čega je oštećeni gurnut uz zid, pa je oštećeni od njihovih udaraca pao na pod prislonjen uz zid, nakon čega su okrivljeni nastavili da udaraju po glavi i telu oštećenog rukama i nogama.” Izvod iz obrazloženja presude Trećeg OS u Beogradu, K. br. 231/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 5).

174 „Konkretnom prilikom okrivljeni je postupao sa direktnim umišljajem kao oblikom vinosti koji obuhvata svest da preduzetim radnjama vrši zlostavljanje oštećenog i vređa njegovo dostojanstvo, što je i hteo. [...] Pri svemu ovome, a imajući u vidu težinu i društvenu opasnost učinjenog krivičnog dela [zlostavljanje i mučenje iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ – napomena autora], ličnost okrivljenog [neosuđivan i otac maloletnog deteta] i stepen njegove krivice, sud nalazi da se u konkretnom slučaju upozorenjem pod pretnjom kazne na okrivljenog u dovoljnoj meri može uticati da ubuduće ne čini krivična dela.” Izvod iz obrazloženja presude OS u Užicu, K. br. 18/19 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 22).

175 „Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da su optuženi [...] primenom sile prema [...] istom naneli veliki bol i teške patnje sa ciljem da ga nezakonito kazne, na taj način što su ga, nakon privođenja u PI Crveni krst radi saslušanja, naizmenično udarali po glavi rukama, i to više od 20 puta otvorenom šakom, pa kada je oštećeni pokušao da zaštititi glavu rukama, optuženi su mu naredili da u rukama drži pisaću mašinu i nastavili da ga udaraju naizmenično po glavi i rukama, da bi ga – kada se sagao – jedan od optuženih uhvatio za glavu rukama i kolenom udario u čeonu deo glave iznad levog oka i da su tek kada je oštećenom pozlilo prestali sa fizičkim zlostavljanjem i mučenjem, terajući ga da prizna izvršenje nekog krivičnog dela da bi ga pustili kući, [...] a zatim mu na papiru napisali svoje brojeve telefona rekavši mu da ako ga neko dira da se njima javi, te ako ih bude drukao i prijavio da će ga sledeći put voditi na Bujanj, a ne u policiju, da bi ga nakon toga oko 13 č. pustili da ide iz zgrade PI Crveni krst.” Izvod iz obrazloženja presude AS u Nišu, KŽ1. 241/2018 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 12).

hovoju strani (imovinske prilike, nezaposlenost i neosuđivanost u vreme izvršenja dela kod jednog, a bračni status, roditeljstvo, nezaposlenost i neosuđivanost u vreme izvršenja krivičnog dela kod drugog policijskog službenika) sud je kvalifikovao kao naročito olakšavajuće okolnosti iz člana 56, stava 1, tačke 3 KZ na osnovu kojih im je ublažio kazne, tj. izrekao im kazne zatvora ispod propisanog minimuma za krivično delo iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ (u trajanju od osam i pet meseci).¹⁷⁶ Pri izboru krivične sankcije sud je kao relevantnu cenio i činjenicu što je od izvršenja krivičnog dela do donošenja presude proteklo duže od deset godina,¹⁷⁷ za šta je takođe teško pronaći utemeljenje u KZ.¹⁷⁸

U drugom predmetu, u kojem je takođe konstatovano postojanje svih elemenata definicije mučenja iz člana 1 UNCAT,¹⁷⁹ sud je okrivljenog policijskog

---

176 U krivičnopravnoj nauci postoji mišljenje da ublažavanje kazne na osnovu člana 56 stava 1 tačke 3 KZ treba da predstavlja izuzetak u odnosu na redovno odmeravanje kazne u okviru propisanog kaznenog raspona, s obzirom da zakon zahteva postojanje naročitih (izuzetnih, izrazitih) okolnosti. Ističe se da naročito olakšavajuće okolnosti treba razlikovati od običnih olakšavajućih okolnosti i da njihovo široko tumačenje nije u skladu sa svrhom ublažavanja kazne koje treba da predstavlja izuzetan način odmeravanja kazne. U nauci je takođe sporno da li je dozvoljeno ublažavanje kazne po ovom osnovu u slučaju postojanja neke otežavajuće okolnosti. Napominje se da to prevashodno može zavisi od toga o kakvim se otežavajućim okolnostima radi i u kakvom su odnosu one prema naročito otežavajućim okolnostima, kao i prema uslovu da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. Tako: Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 250–251. Treba primeti da je u ovom slučaju sud kao olakšavajuću okolnost kod oba policijska službenika cenio neosuđivanost u vreme izvršenja krivičnog dela, a kao otežavajuću okolnost – njihovu dvostruku osuđivanost za krivična dela sa elementima nasilja nakon izvršenja krivičnog dela za koje im se sudilo. U takvim okolnostima, smatranje bračnog statusa, roditeljstva, nezaposlenosti i imovnog stanja naročito olakšavajućim okolnostima koje zavređuju ublažavanje kazne ispod zakonskog minimuma se čini kao neutemeljen stav prvostepenog i žalbenog suda.

177 Presuda AS u Nišu, Kž1 241/2018.

178 Članom 54 KZ, koji propisuje opšta pravila o odmeravanju kazne, određeno je da će učinioju krivičnog dela sud odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i *druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca* (kurziv autora). S obzirom da vreme proteklo od izvršenja krivičnog dela do sudske osude ne predstavlja okolnost koja se odnosi na ličnost učinioca, teško se može braniti stav da tu okolnost valja smatrati relevantnom prilikom odmeravanja kazne, pogotovo na način da se njome pogoduje učiniocu krivičnog dela koji je tokom celokupnog trajanja postupka negirao njegovo izvršenje. Pored svega, u obrazloženju presude sud nije ukazao na razloge dugog trajanja krivičnog postupka.

179 „Naime, prvostepeni sud je jasno i nedvosmisleno utvrdio da je okrivljeni [...] kao službeno lice u vršenju službe, kao policajac [...], zlostavljao oštećenog kao tužioca [...] primenom sile i prema oštećenom kao tužiocu [...] postupao na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo, nanoseći mu veliki bol i teške patnje, s ciljem da ga zastraši, na taj način što je

službenika osudio zbog izvršenja najtežeg oblika krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ (za koji je u to vreme bila propisana kazna zatvora od jedne do osam godine) i izrekao mu uslovnu osudu, utvrđujući kaznu zatvora od osam meseci i određujući vreme proveravanja od dve godine. Sud je prilikom odmeravanja kazne kao olakšavajuće okolnosti cenio raniju neosuđivanost okrivljenog i njegove porodične prilike (oženjen i ima dvoje dece), pa je ovim okolnostima, ne nalazeći nijednu otežavajuću, pridao značaj naročito olakšavajućih okolnosti koje u konkretnom slučaju ukazuju da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja.¹⁸⁰ Osim što ovakvo tumačenje instituta ublažavanja kazne ne odgovara njegovom izuzetnom karakteru, može se kritikovati i to što izrazita upornost osuđenog tokom izvršenja radnje krivičnog dela nije uzeta u obzir kao otežavajuća okolnost pri odmeravanju kazne (osuđeni je nastavio da udara oštećenog nakon što ga je vezao, a zatim ga je vukao po zemlji).

3.3.4. Zastarelost i trajanje sudskih postupaka

Uprkos tome što su međunarodna nadzorna tela više puta skretala pažnju nadležnima u Srbiji na neadekvatan pravni okvir koji dopušta zastarevanje krivičnog gonjenja za krivična dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja i na veliki broj postupaka u kojima su službenici optuženi za ova krivična dela izbegli kažnjavanje nastupanjem zastarelosti,¹⁸¹ još pet službenika iz četiri postupka je u analiziranom periodu „oslobođeno” svih optužbi na isti način.¹⁸² Osim toga, u još jednom predmetu došlo je do delimičnog odbijanja optužnog akta zbog nastupanja apsolutne zastarelosti u odnosu na neka ponašanja stavljena na teret okrivljenima.¹⁸³

U svim krivičnim postupcima u kojima je nastupila apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja sudilo se za krivično delo zlostavljanja i mučenja iz

izašao iz službenog vozila i pred većim brojem prisutnih lica, fizički nasrnuo na [...] tako što mu je prišao i zadao šamar u predelu lica, od kog udarca je [...] pao dole, a nakon toga mu je zavrnuo ruke i nakon što mu je drugi policajac stao nogom na leđa, okrivljeni je oštećenom kao tužiocu stavio ruke na leđa, vezao mu ruke liscama i zatim zadao udarce nogama po telu, a potom okrivljeni držeći oštećenog kao tužioca za lisice, vukao oštećenog kao tužioca po zemlji, obraćajući mu se rečima: *Diži se! Diži se! Boli te, pičko? Zatvoriciu ja tebe! Ja sam za tebe zadužen, pratim te već duže vreme!*, nakon čega je oštećenog kao tužioca odveo u policijsku stanicu.” Izvod iz obrazloženja presude AS u u Novom Sadu, Kž1. br. 165/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 20).

180 Gotovo identična argumentacija za primenu instituta naročito olakšavajućih okolnosti data je i u presudi VS u Beogradu, K. br. 378/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 6).

181 Videti zaključna zapažanja i izveštaje: CAT/C/SRB/CO/2, § 8; CCPR/C/SRB/CO/3, §§ 26–27; A/HRC/40/59/Add.1, §§ 11–12; CPT/Inf (2018) 21, § 28.

182 Predmeti Drugog OS u Beogradu, K. br. 1624/19, Trećeg OS u Beogradu, K. br. 556/15 i 231/18 i OS u Vranju, K. br. 102/19 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 3, 4, 5 i 23).

183 Predmet OS u Šapcu K. br. 709/15 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 21).

člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ, za koje apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja nastupa nakon šest godina od izvršenja krivičnog dela. U tri od pet ovih predmeta, javna tužilaštva su optužne akte podnela tek nakon više od četiri godine od izvršenja dela koje je predmet optužbe,¹⁸⁴ a u jednom predmetu optužni akt je podnet sudu čak pet godina nakon spornog događaja.¹⁸⁵ Sudovima je na ovaj način ostavljano kratko vreme za okončanje prvostepenih postupaka i eventualnih postupaka po pravnim lekovima. U predmetu u kojem je tužilaštvo delovalo tek malo ažurnije (gde je za podnošenje optužnog akta bilo potrebno više od dve godine), postupak pred prvostepenim sudom trajao je tri godine i osam meseci, i za to vreme održano je 6, a nije održano čak 21 ročište.¹⁸⁶ Prvostepena presuda doneta je dva i po meseca pre nastupanja apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja, a drugostepena presuda – kojom je nastupanje ove trajne smetnje za krivično gonjenje samo konstatovano – doneta je tri meseca nakon prvostepene.

U dva predmeta, prvostepene osude policijskih službenika zbog krivičnog dela zlostavljanja i mučenja su preinačene u drugostepenim postupcima zbog nastupanja apsolutne zastarelosti tokom odlučivanja o žalbi,¹⁸⁷ a u trećem predmetu prvostepena osuda zbog istog krivičnog dela je ukinuta od strane drugostepenog suda, a manje od mesec dana nakon vraćanja predmeta prvostepenom sudu na ponovno suđenje nastupila je apsolutna zastarelost.¹⁸⁸

3.3.5. Zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti

Ni u jednom od predmeta koji su pravnosnažno okončani od početka 2018. do kraja juna 2020, utvrđenjem da su službena lica izvršila krivično delo iznuđivanja iskaza ili zlostavljanja i mučenja, osuđenima nije izrečena zabrana vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti.

Sudovi, kao i javni tužioci koji izricanje ove mere bezbednosti nisu čak ni prelagali, očigledno nisu smatrali značajnim to što su osuđeni u najvećem broju slučajeva bili policijski službenici, čija je primarna dužnost da se staraju o poštovanju zakona i otkrivanju učinilaca krivičnih dela i prekršaja, a koji su teško zloupotrebljavali svoj položaj i ovlašćenja prinude u cilju iznuđivanja priznanja ili nezakonitog kažnjavanja građana koje su držali pod kontrolom.

---

184 Predmeti Trećeg OS u Beogradu, K. br. 231/18, OS u Šapcu, K. br. 709/15 i OS u Vranju, K. br. 102/19 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 5, 21 i 23).

185 Predmet Drugog OS u Beogradu, K. br. 1624/19 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 3).

186 Predmet Trećeg OS u Beogradu, K. br. 556/15 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 4). Podaci o tokovima sudskih predmeta dostupni su na: tpson.portal.sud.rs/tposvs/.

187 Predmeti Trećeg OS u Beogradu, K. br. 556/15 i 231/18 (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 4 i 5).

188 Predmet OS u Vranju, K. br. 102/19 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 23).

3.3.6. Privremeno udaljenje s rada i prestanak radnog odnosa okrivljenim i osuđenim službenim licima za dela zlostavljanja

Već je rečeno da je, u skladu sa važećim standardima ljudskih prava u oblasti zabrane zlostavljanja, od izuzetnog značaja da službena lica okrivljena za zlostavljanje budu udaljena iz službe za vreme trajanja istrage i suđenja, i otpuštena ako dođe do utvrđivanja njihove odgovornosti.¹⁸⁹ Suspenzija i otpuštanje onih koji se terete ili su osuđeni za izvršenje krivičnih dela koja inkriminišu mučenje i druge oblike zlostavljanja je od suštinskog značaja za održavanje poverenja javnosti, za vladavinu prava i sprečavanje bilo kakvog utiska o tome da vlast toleriše nezakonite radnje ili da u njima učestvuje.¹⁹⁰

Pitanja privremenog udaljenja s rada (suspenzije) službenih lica koja se terete da su izvršila određena krivična dela i radnopravnih posledica osude za izvršenje krivičnih dela u Srbiji su uređena mnogobrojnim propisima. S obzirom da su najčešći učinioци krivičnih dela koja su predmet ove analize (iznuđivanje iskaza i zlostavljanje i mučenje) policijski službenici, pripadnici službi za obezbeđenje u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i komunalni milicionari, u nastavku će više reći biti o uslovima za privremeno udaljenje s rada (suspenziju) i prestanak radnog odnosa za ove tri kategorije službenika i primeni tih odredaba u praksi.

3.3.6.1. *Privremeno udaljenje s rada okrivljenih službenih lica za dela zlostavljanja*

Prema članu 217 ZP, policijski službenici se privremeno udaljavaju sa rada kad je protiv njih određen pritvor – počev od prvog dana pritvora, i kada je protiv njih, u toku krivičnog postupka, od strane suda izrečena mera obezbeđenja prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka zbog koje nisu u objektivnoj mogućnosti da obavljaju svoje poslove i zadatke, odnosno ne mogu stupiti na rad – sve dok ta mera traje. U ova dva slučaja suspenzija nastupa automatski. Sem toga, zaposleni u MUP-u mogu biti privremeno udaljeni s rada, na obrazloženi predlog rukovodioca, kada je protiv njih doneta naredba o sprovođenju istrage za krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti ili je pokrenut disciplinski postupak zbog teške povrede službene dužnosti, ukoliko bi njihovo prisustvo na radu štetilo interesima službe, ometalo postupak prikupljanja dokaza ili ometalo tok krivičnog ili disciplinskog postupka. U ovom slučaju radi se o fakultativnoj suspenziji čija primena, osim što zavisi od procene rukovodioca, nije moguća prema policijskim službenicima okrivljenim za izvršenje krivičnog dela iznuđivanja iskaza iz člana 136, stava 1 KZ ili krivičnog dela

---

189 Videti, *supra*, odeljak 3.2.

190 Slično: *Okkali protiv Turske*, § 65; *Cestaro protiv Turske*, § 206; *Ateşoğlu protiv Turske*, § 23.

zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 1 KZ, s obzirom da se ova krivična dela gone u skraćenom postupku u kojem ne postoji istraga kao izdvojena faza.¹⁹¹

S obzirom da ZIKS nema posebne odredbe o privremenom udaljenju s rada zaposlenih u UIKS, za pitanje suspenzije pripadnike službi za obezbeđenje u kazneno-popravnim zavodima i okružnim zatvorima relevantne su odredbe Zakona o državnim službenicima¹⁹² (ZDS).¹⁹³ Taj zakon određuje da državni službenik protiv koga je pokrenut krivični postupak zbog krivičnog dela učinjenog na radu ili u vezi s radom ili disciplinski postupak zbog teže povrede dužnosti može da se udalji s rada do okončanja krivičnog, odnosno disciplinskog postupka ako bi njegovo prisustvo na radu štetilo interesu državnog organa ili ometalo vođenje disciplinskog postupka (član 116). Dakle, suspenzija državnog službenika protiv kojeg se vodi krivični postupak zbog krivičnih dela zlostavljanja i mučenja ili iznuđivanja iskaza ne nastupa automatski, već na osnovu odluke ovlašćenog lica, što u praksi može biti i te kako problematično. U vezi sa pokretanjem krivičnog postupka kao uslovom za suspenziju državnih službenika po ZDS, treba naglasiti i da je članom 10 ZKP određeno da se, kad je propisano da pokretanje krivičnog postupka za posledicu ima ograničenja određenih sloboda i prava, ovo ograničenje primenjuje od potvrđivanja optužnice, određivanja glavnog pretresa ili ročišta za izricanje krivične sankcije u skraćenom postupku, ili od određivanja glavnog pretresa u postupku za izricanje mere bezbednosti oba-

---

191 Beogradski centar za ljudska prava je ukazivao na značaj obavezne suspenzije policijskih službenika – najčešće osumnjičenih za izvršenje krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja – u stvaranju uslova za sprovođenje delotvorne istrage. U julu 2020, Centar je podneo MUP-u inicijativu za donošenje zakona o dopunama ZP i predložio da tim dopunama ZP bude predviđeno: 1) obavezno privremeno udaljenje iz službe zaposlenog u MUP-u protiv kojeg je pokrenut krivični postupak zbog sumnje da je učinio krivično delo zlostavljanja i mučenja ili krivično delo iznuđivanja iskaza – do pravnosnažnog okončanja tog postupka; 2) obavezno privremeno udaljenje iz službe zaposlenog u MUP-u i pre pokretanja krivičnog postupka, ako postoji takav zahtev javnog tužioca zbog postojanja potkrepljivih ili uverljivih tvrdnji ili drugih dokaza o tome da je učinio krivično delo zlostavljanja i mučenja ili krivično delo iznuđivanja iskaza – do povlačenja tog zahteva; 3) obavezno privremeno udaljenje iz službe zaposlenog u MUP-u protiv kojeg je pokrenut disciplinski postupak zbog sumnje da je namerno upotrebio neosnovanu fizičku ili psihičku prinudu prema građaninu – do pravnosnažnog okončanja tog postupka. MUP je obavestio Centar da će podnetu inicijativu uzeti u razmatranje u okviru narednih izmena ZP. Inicijativa Beogradskog centra za ljudska prava je dostupna na: www.bgcentar.org.rs/podneta-inicijativa-mup-u-srbije-za-izradu-nacrta-zakona-o-dopunama-zakona-o-policiji/.

192 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 79/2005, 81/2005 – ispr., 83/2005 – ispr., 64/2007, 67/2007 – ispr., 116/2008, 104/2009, 99/2014, 94/2017, 95/2018 i 157/2020.

193 Prema ZIKS, na zaposlena lica u UIKS primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju prava i dužnosti državnih službenika i nameštenika, osim ako ZIKS-om nije drugačije određeno (član 251).

veznog psihijatrijskog lečenja. Drugim rečima, suspenzija državnih službenika nije moguća pre „ulaska” krivičnog postupka u fazu suđenja.

Iste uslove za privremeno udaljenje s rada predviđa Zakon o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave¹⁹⁴ (ZZAPJLS), na čije odredbe upućuje Zakon o komunalnoj miliciji u pogledu prava i dužnosti iz radnog odnosa komunalnih milicionara (član 34).

Među analiziranim sudskim predmetima, za samo dva predmeta se došlo do informacija da su službena lica kojima se na teret stavljalo izvršenje krivičnih dela zlostavljanja i mučenja i iznuđivanja iskaza bila privremeno udaljena sa rada tokom trajanja postupaka.¹⁹⁵

3.3.6.2. Prestanak radnog odnosa osuđenim službenim licima za dela zlostavljanja

ZP propisuje da, pored slučajeva prestanka radnog odnosa utvrđenih drugim propisima, policijskom službeniku, odnosno ostalim zaposlenima u MUP-u, po sili zakona prestaje radni odnos, pored ostalog, kada se utvrdi da je pravno-snažnom presudom osuđen na (efektivnu) kaznu zatvora od najmanje šest meseci – danom dostavljanja pravosnažne presude MUP-u. ZP dodatno predviđa i fakultativni osnov za prestanak radnog odnosa policijskom službeniku kome je u disciplinskom postupku izrečena disciplinska mera prestanka radnog odnosa zbog teške povrede službene dužnosti (član 172). Pod „drugim propisima” koji utvrđuju razloge za prestanak radnog odnosa smatraju se ZDS i propisi na koje taj zakon dalje upućuje.

ZDS propisuje da državnom službeniku prestaje radni odnos po sili zakona, između ostalog, ako bude osuđen na kaznu zatvora od najmanje šest meseci ili ako mu je izrečena uslovna osuda na kaznu zatvora od najmanje šest meseci, bez obzira na period proveravanja, za učinjeno krivično delo koje ga čini nedostojnim za obavljanje poslova državnog službenika (član 131). Istim članom ZDS je propisano da Visoki službenički savet utvrđuje krivična dela koja državnog službenika čine nedostojnim za obavljanje poslova, odnosno vršenje dužnosti, kao i da radni odnos državnom službeniku prestaje po sili zakona i iz drugih razloga predviđenih opštim propisima o radu kojima se uređuje prestanak radnog odnosa nezavisno od volje zaposlenog i volje poslodavca.

---

194 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 21/2016, 113/2017, 113/2017 – dr. zakon i 95/2018. Na primenu ovog zakona upućuje Zakon o komunalnoj miliciji, koji u članu 34 propisuje da se na prava i dužnosti iz radnog odnosa komunalnih milicionara primenjuju propisi koji uređuju prava i dužnosti iz radnog odnosa zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave, ako tim zakonom nije drukčije uređeno.

195 Videti tabelu u aneksu, predmeti br. 6 i 17.

Pravilnikom Visokog službeničkog saveta¹⁹⁶ određeno je da državnog službenika nedostojnim za obavljanje poslova, odnosno vršenje dužnosti čini izrečena uslovna osuda na kaznu zatvora od najmanje šest meseci, bez obzira na period proveravanja, za neko od taksativno nabrojanih krivičnih dela protiv službene dužnosti (među koja ne spadaju iznuđivanje iskaza i zlostavljanje i mučenje) i za sva druga krivična dela za koja može biti izrečena kazna zatvora od pet godina.¹⁹⁷ U oba slučaja radi se prestanku radnog odnosa koji nastupa automatski – danom pravnosnažnosti presude.

Zakonom o radu¹⁹⁸ – na koji upućuje ZDS, propisano je da zaposlenom prestaje radni odnos nezavisno od njegove volje i volje poslodavca, između ostalog, ako mu je, po odredbama zakona, odnosno pravnosnažnoj odluci suda ili drugog organa, zabranjeno da obavlja određene poslove, a ne može da mu se obezbedi obavljanje drugih poslova – danom dostavljanja pravnosnažne odluke, ako zbog izdržavanja kazne zatvora mora da bude odsutan sa rada u trajanju dužem od šest meseci – danom stupanja na izdržavanje kazne, ili ako mu je izrečena mera bezbednosti, vaspitna ili zaštitna mera u trajanju dužem od šest meseci i zbog toga mora da bude odsutan sa rada – danom početka primenjivanja te mere (član 176).

Razlozi za prestanak radnog odnosa po sili zakona predviđeni u ZDS, Pravilniku Visokog službeničkog saveta i Zakonu o radu važe i u odnosu na pripadnike službi za obezbeđenje u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija. Kao dodatni osnov za prestanak radnog odnosa zaposlenima u UIKS, ZIKS predviđa osudu na безусловnu kaznu zatvora – bez obzira na dužinu kazne – za krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti (član 254).

Uslovi za prestanak radnog odnosa komunalnih milicionara zbog izvršenog krivičnog dela propisani su Zakonom o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave¹⁹⁹ (ZZAPJLS) i pomenutim odredbama Zakona o radu (član 176). U skladu sa ZZAPJLS, službeniku radni odnos po sili

---

196 Pravilnik o utvrđivanju krivičnih dela za čiju osudu državni službenik postaje nedostojan za obavljanje poslova, odnosno vršenje dužnosti, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 26/2019.

197 Ovaj uslov ispunjavaju oba oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza iz člana 136 KZ i najteži oblik krivičnog dela zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ.

198 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje.

199 *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 21/2016, 113/2017, 113/2017 – dr. zakon i 95/2018. Na primenu ovog zakona upućuje Zakon o komunalnoj miliciji, koji u članu 34 propisuje da se na prava i dužnosti iz radnog odnosa komunalnih milicionara primenjuju propisi koji uređuju prava i dužnosti iz radnog odnosa zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave, ako tim zakonom nije drukčije uređeno.

zakona prestaje, pored ostalog, ako bude pravnosnažno osuđen na безусловnu kaznu zatvora od najmanje šest meseci i iz drugih razloga predviđenih opštim propisima o radu kojima se uređuje prestanak radnog odnosa nezavisno od volje zaposlenog i volje poslodavca (član 163).

Analizom gore navedenih odredaba o prestanku radnog odnosa može se lako uvideti da pravnosnažna osuda službenih lica za krivična dela iz članova 136 i 137 KZ ne mora uvek imati za posledicu prestanak njihovog radnog odnosa u organima javne vlasti. Za sve tri kategorije službenih lica (policijske službenike, zaposlene u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i komunalne milicionare) prestanak radnog odnosa po sili zakona je uslovljen vrstom i/ili visinom izrečene krivične sankcije, a ne samo osudom za krivična dela iz članova 136 i 137 KZ.²⁰⁰ Imajući u vidu da izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti vodi automatskom prestanku radnog odnosa kod sve tri kategorije službenih lica, adekvatna primena člana 85 KZ bi – i bez izmena gore navedenih propisa – bila dovoljna da se službenicima koji su zloupotrebili poverena ovlašćenja i sprovodili akte mučenja ili drugih oblika zlostavljanja nad građanima onemoguću dalje obavljanje dužnosti i poslova u organima javne vlasti.

Prema informacijama pribavljenim iz sredstava javnog informisanja, petorica policijskih službenika osuđenih u jednom predmetu otpušteni su zbog pravnosnažnosti osude za izvršeno krivično delo zlostavljanja i mučenja iz člana 137, stava 3 u vezi sa stavom 2 KZ.²⁰¹ S druge strane, iz odgovora dobijenih na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja proizlazi da komunalni milicionar i policijski službenici – pravnosnažno osuđeni zbog krivičnih dela iznuđivanja iskaza i zlostavljanja i mučenja u preostalim analiziranim predmetima – nisu snosili bilo kakve radnopravne posledice po pravnosnažnosti tih osuda,²⁰² osim

---

200 U gore pomenutoj inicijativi za donošenje zakona o dopunama ZP, Beogradski centar za ljudska prava ukazao je MUP-u i da pravnosnažna osuda za krivično delo zlostavljanja i mučenja ili krivično delo iznuđivanja iskaza, kao i pravnosnažna odluka o utvrđivanju disciplinske odgovornosti za namernu upotrebu neosnovane fizičke ili psihičke prinude prema građaninu treba da predstavljaju osnov za prestanak radnog odnosa zaposlenima u MUP-u po sili zakona. Predloženo rešenje bi dovelo do automatskog prekida radnog odnosa svim osuđenim i disciplinski sankcionisanim policijskim službenicima za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja i omogućilo Srbiji da ispunjava svoje međunarodnopravne i ustavne obaveze u ovoj oblasti.

201 Predmet VS u Beogradu, K. br. 378/18 (videti tabelu u aneksu, predmet br. 6). U tom predmetu, sedmorica policijskih službenika su oglašena krivim, ali su dvojica od njih u vreme pravnosnažnosti osude već bila penzionisana. Tako u: www.vreme.com/cms/view.php?id=1762408.

202 Akt PU u Kragujevcu, 03.23 br. PS-68/21, od 5. jula 2021, akt Odseka za ljudske resurse za PU u Kragujevcu, 08/18 br. 2420/21, od 16. avgusta 2021, akt PU u Nišu, Inf. br. 28/21, od 19. avgusta 2021, akt Komunalne milicije Gradske uprave Grada Niša, br. 1/247/2021-09, od 1. juna 2021, akt Policijske uprave u Pirotu, br. 07/2–4, od 11. avgusta 2021. godine, akt PU

što je jednom policijskom službeniku zbog utvrđene disciplinske odgovornosti za tešku povredu službene dužnosti bilo izrečeno umanjenje plate od 20%.²⁰³ Kaznena politika prema službenim licima za koja je pravnosnažno utvrđeno da su izvršila krivična dela zlostavljanja i mučenja i iznuđivanja iskaza je, kao i u prethodnom periodu,²⁰⁴ ostala blaga.

-
- u Požarevcu, br. 037–730/21, od 4. juna 2021. i akt PU u Užicu, 03/39 br. 072/1–15/2021, od 11. avgusta 2021. (videti tabelu u aneksu, predmeti br. 1, 10, 12, 13, 16, 17 i 22).
- 203 Akt Policijske stanice u Zemunu, 03.15.14.3 br. 07.2–2, od 12. marta 2021. (videti tabelu u aneksu, predmet br. 5).
- 204 Prema ranijim analizama Beogradskog centra za ljudska prava, u periodu od 1. januara 2010. do 31. decembra 2016. godine, pred osnovnim sudovima u Srbiji vodilo se 149 krivičnih postupaka za krivična dela zlostavljanja i mučenja izvršena od strane službenih lica (član 137, stav 3 u vezi sa stavom 1 i 2 KZ). Neki od tih postupaka i dalje nisu okončani. U tom periodu, od 119 pravnosnažno okončanih postupaka doneto je: 30 oslobađajućih presuda – u odnosu na 55 službenih lica, 33 osuđujuće presude – u odnosu na 45 službenih lica, 39 rešenja o obustavljanju krivičnog postupka (u postupku pre donošenja presude) – u odnosu na 81 službeno lice, osam rešenja rešenja o odbacivanju optužnog predloga – u odnosu na 23 službena lica i devet rešenja o odbijanju optužnog predloga – u odnosu na 17 službenih lica. Sankcije koje su izricane odnosile su se samo na policijske službenike (nikada nije utvrđena odgovornost pripadnika službi za obezbeđenje u kazneno-popravnim zavodima). U 25 predmeta izrečene su uslovne osude prema 33 policijska službenika, u dva predmeta kazne zatvora prema dva policijska službenika – u trajanju od osam i četiri meseca zatvora, u jednom predmetu kazna tzv. kućnog zatvora (koja se služi u prostorijama u kojima osuđeni stanuje) prema dva policijska službenika i u jednom predmetu kazna rada u javnom interesu prema jednom policijskom službeniku. Od 39 odluka kojima je obustavljen krivični postupak, 16 je doneto zbog nastupanja apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja i njima je ukupno obuhvaćeno 31 službeno lice. U 17 slučajeva je ovakva odluka doneta usled odustanka oštećenog (najčešće zbog neopravdanog nepojavljivanja na ročištu) i šest usled odustanka javnog tužioca. U istom periodu, pred osnovnim sudovima u Srbiji vodilo se 17 krivičnih postupaka za krivična dela iznuđivanja iskaza (član 136 KZ). Od 14 pravnosnažno okončanih postupaka doneto je: pet oslobađajućih presuda u odnosu na 11 službenih lica, dve osuđujuće presude u odnosu na tri službena lica, tri rešenja o obustavljanju krivičnog postupka u odnosu na osam službenih lica, dva rešenja kojima se odbacuje optužni predlog u odnosu na 11 službenih lica i dva rešenja kojima se odbijaju optužni predlozi u odnosu na četiri službena lica. U dva predmeta su donete osuđujuće presude: u jednom je izrečena uslovna osuda u odnosu na dva službena lica, dok je u drugom izrečena kazna tzv. kućnog zatvora u trajanju od jedne godine. U jednom postupku koji se vodio protiv četiri policijska službenika nastupila je apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja. Videti: *Ljudska prava u Srbiji 2017*, Beogradski centar za ljudska prava, str. 71–73 (dostupno na: www.bgcentar.org.rs/obrazovanje/publikacije/izvestaji-o-stanju-ljudskih-prava/).

Četvrti deo

ISTRAGE SLUČAJEVA POLICIJSKOG ZLOSTAVLJANJA NA JULSKIM GRAĐANSKIM PROTESTIMA 2020. GODINE

4.1. Hronologija događaja

Nakon najave predsednika Srbije, Aleksandra Vučića, da će od petka, 10. jula, do ponedeljka, 13. jula 2020, na snazi biti zabrana kretanja („policijski čas”), u večernjim satima 7. jula 2020. građani su spontano počeli da se okupljaju ispred Narodne skupštine u Beogradu. Ovo okupljanje su ubrzo obeležili nasilni incidenti pojedinih građana. Jedan broj okupljenih je, osim verbalnog izražavanja nezadovoljstva, počeo da baca kamenice i razne predmete ka policijskim jedinicama koje su se rasporedile ispred zgrade parlamenta. Rastući broj nasilnih demonstranata koji su se sve više sukobljavali sa policijom doveo je do upotrebe suzavca i drugih sredstava prinude od strane policije. Demonstranti su policiji „vračali” ispaljene suzavce, uništavali javnu imovinu, a neki od njih su čak i zapalili policijska vozila. Međutim, nekoliko neadekvatnih reakcija policije koje su usledile kasnije te večeri premestilo je fokus sa nasilnih demonstranata na nasilne policijske službenike koji su zlostavljali građane iako oni u vreme upotrebe sile nisu pružali otpor, napadali službena lica, niti uništavali imovinu. Takvi su bili slučaj udaranja službenim palicama u glavu i šutiranja nekoliko građana koji su mirno sedeli na klupi u Pionirskom parku i slučaj udaranja službenim palicama, rukama i nogama demonstranta koji je prethodno oboren na asfaltu ispred Skupštine.²⁰⁵

Narednih dana protesti građana su postali masovniji i održavali su se, osim u Beogradu, i u drugim većim gradovima širom Srbije. Sukobljavanje jednog dela demonstranata sa policijom se nastavilo, ali je na protestima postalo uočljivo i prisustvo organizovanih grupa koje su izazivale sukobe sa policijom, ali i onih koje su „pomagale” policiji u privođenju demonstranata. Za potiskivanje demonstranata policija je koristila konjicu, velike količine suzavca, a bilo je i slučajeva gde su policijski službenici ispaljivali patrone suzavca direktno u

²⁰⁵ Snimci događaja su dostupni na: www.youtube.com/watch?v=QaJ3R5k0Bus i www.krik.rs/rebic-policija-sinoc-bila-uzdrzana-reagovala-kada-su-ugrozeni-zivoti-policajaca/.

telo demonstranata,²⁰⁶ a pojedine patrone koje su građani pronalazili na ulici su svedočile o starosti korišćenih suzavaca od oko 30 godina.²⁰⁷

Drugog dana protesta, u večeri između 8. i 9. jula, zbilo se nekoliko slučajeva policijskog zlostavljanja zabeleženih kamerama koji su obeležili julske demonstracije. Na Terazijama u Beogradu, grupa od nekoliko policijskih službenika je sustigla, oborila na asfalt i udarala službenim palicama i nogama jednog demonstranta u različite delove njegovog tela. Ubrzo zatim, policijski službenici iz nadolazećeg kordona su, jedan po jedan, udarali službenom palicom i štitirali tog demonstranta koji je već sklopčano ležao, ne pružajući nikakav otpor. Nakon njihovog odlaska, pretučeni građanin je ostao da nepomično leži na kolovozu u trenutku kada je tim putem prolazio veći broj policijskih vozila. Kako kolona službenih vozila nije mogla da nastavi da se neometano kreće napred, tri službena lica u uniformama su izašla iz vozila i prišla licu koje je ležalo, te su ga, bez pružanja bilo kakve pomoći, sklonili sa kolovoza na trotoar i vratili se u vozila nastavljajući dalje. Pretučeni građanin je ostao da leži naočigled građana koji su se tu zatekli.²⁰⁸

Iste večeri, u Novom Sadu, jedan uniformisani policijski službenik je oborio sa bicikla 18-godišnjeg mladića koji se slučajno zatekao u ulici kojom je prolazio kordon policije, a drugi službenik je trčeći prišao i nogom udario oborenog mladića u glavu.²⁰⁹ Građani Novog Sada su organizovali dodatne proteste zbog ovog slučaja zlostavljanja, tražeći da se svi službenici koji su učestvovali u ovom događaju otpuste iz policije.²¹⁰

Iako se na početku protesta odgovor policije na provokacije i nasilničko ponašanje manjeg broja demonstranata sastojao u povlačenju i suzdržanoj upotrebi sile, protekom vremena policija je sve češće primenjivala prekomernu, čak i potpuno neosnovanu²¹¹ silu prema velikom broju građana koji ni na jedan način nisu ispoljili nasilno ponašanje i čija je jedina „greška” bila što su se „u pogrešno

---

206 Videti npr.: www.youtube.com/watch?v=RPkPcF4E7Jl i www.youtube.com/watch?v=eMQcWN1lwVI.

207 „Suzavac iz devedesetih na protestima u Beogradu”, Radio Slobodna Evropa, 13. jul 2020, dostupno na: www.slobodnaevropa.org/a/suzavac-iz-devedesetih-na-protestima-u-beogradu/30724102.html, i „PSG: Policija ispaljuje suzavac star i po 30 godina”, N1, 11. jul 2020, dostupno na: rs.n1info.com/vesti/a618786-psg-policija-ispaljuje-suzavac-star-i-po-30-godina/.

208 Snimak događaja je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=2i60ixGw-8g. Svedočenje žrtve policijskog zlostavljanja u ovom slučaju je dostupno na: www.youtube.com/watch?v=0VUoIcSvNKQ.

209 Snimak događaja je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=UfslsKjFEZ8.

210 „Protest u Novom Sadu zbog policijske brutalnosti i prebijanja dečaka”, N1, 20. jul 2020, dostupno na: rs.n1info.com/vesti/a621724-protest-u-novom-sadu-zbog-policijske-represije-i-prebijanja-decaka/.

211 Videti, npr.: www.youtube.com/watch?v=OkOuZT-XR8Q i www.youtube.com/watch?v=0ILpeCJXUSU.

vreme našli na pogrešnom mestu”.²¹² Desetine građana, uključujući žene,²¹³ decu,²¹⁴ novinare²¹⁵ i osobe sa invaliditetom, bile su žrtve policijske brutalnosti, a desetine građana su takođe bile privođene, zadržavane u policiji, vođene u prekršajni sud i, u ubrzanom postupku bez adekvatne odbrane, strogo kažnjavane, nekada čak i zatvorskim kaznama za uvrede koje su navodno uputili policijskim službenicima.

Umesto da pošalje jasnu poruku da je svako zlostavljanje, uključujući i prekomerno korišćenje sile prema građanima, zabranjeno, direktor policije Vladimir Rebić je na javnom servisu nakon prve večeri održavanja protesta izjavio da je policija tokom noći postupala „krajnje uzdržano” kao i da su policajci reagovali tek kada su im životi bili ugroženi.²¹⁶ Nakon druge večeri protesta, u kojoj je zabeležen najveći broj slučajeva policijskog zlostavljanja, Zaštitnik građana je izdao saopštenje u kojem je naveo da je direktnim uvidom na terenu utvrdio da „policija nije koristila prekomernu silu prema učesnicima tog okupljanja, osim u pojedinačnim slučajevima”, najavljujući da će ispitati u postupcima kontrole zakonitosti i pravilnosti rada MUP-a.²¹⁷ Na ovaj način, visoki državni funkcioneri počeli su da, u javnom prostoru, relativizuju zlostavljanje izvršeno od strane više desetina policijskih službenika prema građanima.

Beogradski centar za ljudska prava podneo je 32 krivične prijave protiv više od 70 N.N. policijskih službenika (30 krivičnih prijava podneto je Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu i dve prijave podnete su Osnovnom javnom tužilaštvu u Novom Sadu), a isto toliko je ukupno podneto inicijativa, odnosno pritužbi Zaštitniku građana za pokretanje postupka kontrole zakonitosti i pravilnosti rada MUP-a. Udruženje građana A11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava podnelo je još devet krivičnih prijava zbog policijskog nasilja na protestima u Beogradu i pet pritužbi Zaštitniku građana za kontrolu nad radom

---

212 „Svedočenja o policijskoj brutalnosti: Kako jedan udari, dođe drugi”, CINS, 10. jul 2020, dostupno na: www.cins.rs/svedocenja-o-policijskoj-brutalnosti-kako-jedan-udari-dodje-drugi/.

213 Videti: www.youtube.com/watch?v=1v8rWi8hoPk i www.youtube.com/watch?v=mBR4tdDouck.

214 „Postupci zbog torture, aktivisti traže oslobađanje ostalih pritvorenih”, N1, 16. jul 2020, dostupno na: rs.n1info.com/vesti/a620452-postupci-zbog-torture-aktivisti-traze-oslobadjanje-ostalih-pritvorenih/.

215 Nezavisno udruženje novinara Srbije zabeležilo je 21 napad na novinarske ekipe tokom izveštavanja sa julskih protesta. Pročitati više na: www.slobodnaevropa.org/a/30720884.html, insajder.net/sr/sajt/vazno/19420/ i nova.rs/vesti/drustvo/institucije-da-pokazu-da-se-napad-na-novinare-ne-prasta/ i www.nedeljnik.rs/povredeni-reporter-ivana-ivanovica-i-novinar-nove/.

216 Dostupno na: www.youtube.com/watch?v=NzjcS2Vget8.

217 Videti: www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6693-p-lici-ni-ris-il-pr-rnu-silu-p-din-cni-sluc-vi-bic-isp-i-ni.

MUP-a. Za 18 građana koji su se obratili Centru radi pružanja pravne pomoći povodom pretrpljenog policijskog zlostavljanja, obezbeđeni su lekarski pregledi specijalista sudske medicine, čiji su izveštaji, sa video zapisima svedočenja o pretrpljenom policijskom zlostavljanju i fotografijama povreda, prosleđeni nadležnim javnim tužilaštvima i Zaštitniku građana kao dopuna prethodno podnetih krivičnih prijava i pritužbi.

Na osnovu snimaka sa protesta dostupnih na društvenim mrežama i medijima, može se proceniti da je ukupan broj ljudi koji su bili žrtve zlostavljanja policijskih službenika prelazio stotinu.

Sredinom jula 2020, organizacije civilnog društva okupljene u Platformi organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava obratile su se hitnim apelom Specijalnom izvestiocu za torturu tražeći od njega da utiče na nadležne u Srbiji kako bi sproveli delotvorne istrage u svim slučajevima policijske brutalnosti prema demonstrantima.²¹⁸

4.2. Postupanje javnih tužilaštava i Sektora unutrašnje kontrole po krivičnim prijavama zbog zlostavljanja građana na julskim građanskim protestima

Veliki broj krivičnih prijava povodom zlostavljanja sa julskih protesta pravnici Centra podneli su u vrlo kratkom roku nakon događaja na koje su se prijave odnosile, budući da su mnogi incidenti na protestima emitovani u direktnom prenosu na pojedinim televizijama i da su se na društvenim mrežama prenosili snimci slučajeva policijskog zlostavljanja nad demonstrantima. U slučajevima korišćenja nedozvoljene sile prema građanima koji nisu zabeleženi video zapisima, u okviru podnetih krivičnih prijava je od Prvog osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu predloženo da neodložno budu preduzete sve potrebne radnje u cilju izolovanja video zapisa nadzornih kamera sa obližnjih saobraćajnica i objekata. Prethodno je tim Centra locirao nadzorne kamere za koje je postojala verovatnoća da su zabeležile događaje koje su nam građani opisivali, sačinjene su fotografije tih nadzornih kamera i objekata na kojima su postavljene, i sav materijal je dostavljen Prvom OJT u Beogradu i SUK-u u okviru krivičnih prijava i dopuna tih prijava. Sve krivične prijave podnošene su na zvanične imejl-adrese nadležnih javnih tužilaštava (Prvog OJT u Beogradu i OJT u Novom Sadu) i zvaničnu imejl adresu SUK-a – istom imejl porukom na obe adrese, kako bi nadležni organi mogli da pravovremeno, odnosno hitno preduzmu sve potrebne mere radi prikupljanja svih relevantnih činjenica i sprovođenja potrebnih dokaznih radnji.

---

218 Više je dostupno na: platforma.org.rs/platforma-obavestila-specijalnog-izvestioca-ujedinjenih-nacija-za-torturu-o-policijskoj-brutalnosti-na-protestima-u-srbiji/.

Po pravilu 5–7 dana nakon podnošenja svake krivične prijave, SUK je obavestavao pravnike Centra, kao podnosiocice, da je prijave „prosledio” nadležnim javnim tužilaštvima radi donošenja javnotužilačkih odluka. Osim što je ovo „prosleđivanje” prijava tužilaštvu bilo suvišno, s obzirom da je svaka od krivičnih prijava dostavljena SUK-u istim imejlom bila podneta i na zvaničnu imejl adresu nadležnog OJT, sporno je što je sve krivične prijave podnete zbog zlostavljanja građana na protestima SUK istovremeno „prosledio” i organizacionim jedinicama MUP-a u kojima rade osumnjičeni policijski službenici, odnosno njihovim rukovodiocima (komandantu Žandarmerije, načelniku PU za Grad Beograd, načelniku PU u Novom Sadu, Upravi kriminalističke policije, Direkciji policije i sl.), „u skladu sa odredbama Zakona o policiji i Pravilnika o pritužbenom postupku u MUP-u.”²¹⁹ U dopisima SUK-a upućenim ovim jedinicama MUP-a stajalo je da im se krivične prijave dostavljaju „na upoznavanje i radi preduzimanja mera i radnji u skladu sa članom 5 stavom 4 Pravilnika o pritužbenom postupku u MUP-u – u delu pritužbe koji ne sadrži navode o krivičnom delu, sprovodi se pritužbeni postupak.”²²⁰ U nekoliko izveštaja PU za Grad Beograd, sačinjenih povodom navedenih dopisa SUK-a, bila je izneta ocena da su u prosleđenim prijavama „sadržani isljučivo navodi o izvršenom krivičnom delu, odnosno o zlostavljanju i mučenju, što je u nadležnosti SUK-a [...], te nisu ispunjeni uslovi za vođenje pritužbenog postupka.”²²¹

Prema mišljenju Centra, dostavljanje krivičnih prijava koje se odnose na zlostavljanje i mučenje jedinicama MUP-a u kojima rade osumnjičeni službenici i njihovim rukovodiocima, zajedno sa dokazima koji su priloženi uz prijave (video zapisi, svedočenja žrtava, fogorafije povreda, lekarski i sudskomedicinski izveštaji i dr.), jedan je od mnogih propusta (o kojima će biti reči u nastavku) koji je negativno uticao na mogućnost identifikovanja odgovornih policijskih službenika za zlostavljanje građana na julskim protestima, budući da su time stvoreni uslovi za pripremu i usklađivanje neinkriminišućih izjava odgovornih, njihovih kolega i rukovodilaca pred tužiocem ili SUK-om u predistražnim postupcima u kojima do tad nije bila preduzeta nijedna radnja.²²²

---

219 Tako je navedeno u mnogim aktima SUK-a, npr.: 06.5 br. 4214/20, br. 4250/20, br. 4286/20, br. 4287/20, br. 4290/20, br. 4315/20, br. 4354/20, br. 4355/20, br. 4356/20, br. 4359/20 i br. 4361/20, svih od 15. jula 2020, i aktima 06.5 br. 4577/20, br. 4578/20 i br. 4636/20, svih od 28. jula 2020.

220 Tako, npr., u aktu SUK-a, 06.5 br. 4578/20, od 28. jula 2020.

221 Akti Odeljenja za kontrolu rada PU za Grad Beograd, 03.15.1.2 br. 07.3–31/20–1, od 19. avgusta 2020, i br. 07.3–21/20–2 i 07.3–27/20–2, od 10. septembra 2020.

222 ECtHR je u više svojih odluka istakao da propust države da spreči potencijalno usaglašavanje izjava osumnjičenih o spornom događaju predstavlja značajan nedostatak istrage i vodi kršenju procesnih obaveza iz ECHR. Tako, npr. u: *Ramsahai i drugi protiv Holandije*, br. predstavke 52391/99, presuda Velikog veća od 15. maja 2007, § 330; *Jaloud protiv Holandije*, br. predstavke 47708/08, presuda Velikog veća od 20. novembra 2014, §§ 206–208.

Krajem avgusta 2020. godine, Prvo OJT u Beogradu obavestilo je pravničke Centra, kao punomoćnike oštećenih, da je povodom svih podnetih krivičnih prijava zbog policijskog zlostavljanja na građanskim protestima inicijalno bio formiran jedinstven predmet u tom tužilaštvu,²²³ da je četiri dana po okončanju protesta – 17. jula (što je bilo deset dana nakon podnošenja prve krivične prijave) od pripadnika SUK-a zatraženo da izvrše potrebne provere i da „pokušaju da identifikuju policijske službenike koji su preduzimali mere”, kao i da je, imajući u vidu da je nakon toga Centar podneo više novih krivičnih prijava, 24. avgusta 2020. godine SUK-u upućena i „dopuna navedenog zahteva” kako bi se „postupilo po [...] prijavama i dopunama, pregledali video-snimci nadzornih kamera, te utvrdio identitet N.N. policijskih službenika i pripadnika Žandarmerije koji su eventualno učestvovali u suzbijanju protesta i eventualno izvršili krivično delo.”²²⁴

Iz neobjašnjivih razloga, pomenuti zahtev Prvog OJT u Beogradu od 24. avgusta 2020.²²⁵ je SUK-u dostavljen preko pisarnice PU za Grad Beograd, gde je prethodno zaveden njegov prijem (stavljen je prijemni pečat od 27. avgusta 2020), a prijem zahteva u SUK evidentiran je tek sedam dana nakon upućivanja, tj. 31. avgusta 2020.²²⁶ Korespondencija između Prvog OJT u Beogradu i SUK-a koja se odvija posredstvom PU za Grad Beograd ili neke druge jedinice MUP-a u kojoj su zaposleni osumnjičeni službenici u potpunosti kompromituje tajnost istraga navoda o policijskom zlostavljanju.

SUK je izvršenje dela naloga Tužilaštva delegirao Odeljenju za kontrolu rada PU za Grad Beograd, nalažući službenicima tog odeljenja da neke od zlostavljanih građana pozovu radi prikupljanja obaveštenja u svojstvu građana.²²⁷ Međutim, zakazano davanje izjave jednog oštećenog u PU za Grad Beograd je bilo otkazano nakon reagovanja Centra u kojem je tužiocu Prvog OJT u Beogradu, načelniku SUK-a i načelniku PU za Grad Beogradu ukazano da u istraživanju navoda o zlostavljanju, da bi se ono moglo smatrati nezavisnim, ne treba da učestvuju policijski službenici koji su hijerarhijski i organizaciono povezani sa osumnjičenim službenicima, odnosno službenici koji su zaposleni u istoj organizacionoj jedinici kao i oni koji su obuhvaćeni prijavama, te da bi suprotno postupanje po aktuelnoj praksi ECtHR predstavljalo kršenje zahteva iz člana 3 ECHR. Mesec dana kasnije, sličan poziv za davanje izjave u PU za Grad Beograd

---

223 Predmet Ktr. br. 4080/20 u Prvom OJT u Beogradu.

224 Pisano obaveštenje zamenika prvog OJT u Beogradu, Stefana Petrovića, od 24. avgusta 2020, upućeno Beogradskom centru za ljudska prava.

225 Zahtev za pružanje potrebnih obaveštenja Prvog OJT u Beogradu, Ktr. br. 4080/20, od 24. avgusta 2020.

226 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 4994/S20, od 5. oktobra 2020, str. 2.

227 Usmena izjava službenika Odeljenja za kontrolu rada PU za Grad Beograd data pravniku Beogradskog centra za ljudska prava data u telefonskom razgovoru od 23. jula 2020. godine.

upućen je još jednom oštećenom, zbog čega je Centar bio prinuđen da ponovo reaguje, nakon čega je i to prikupljanje obaveštenja u beogradskoj PU otkazano.

Proces prikupljanja obaveštenja po nalogu Prvog OJT u Beogradu je od strane SUK-a u pojedinim predmetima u koje su pravnici Centra imali uvid trajao i do tri meseca po završetku julskih protesta. Iz izveštaja SUK-a²²⁸ proizlazi da su tokom trajanja julskih protesta na ulicama Beograda postupali službenici različitih jedinica MUP-a (odredi Žandarmerije iz različitih gradova, pripadnici Policijske brigade i Uprave policije PU za Grad Beograd, Uprave kriminalističke policije, Interventne jedinice 92 PU za Grad Beograd, interventnih jedinica policije iz različitih gradova – Pančeva, Požarevca, Valjeva, Šapca, Smedereva itd.), a da prve večeri protesta u Beogradu, zbog potrebe hitnosti i okolnosti da je okupljanje bilo nenajavljeno, nije bilo vremena za formiranje policijskih formacija zbog čega su policijski službenici koji su pozivani da se jave na dužnost *ad hoc* slati na određene pozicije, u skladu sa potrebama jedinica koje su se već nalazile na terenu.

Iz izveštaja dalje proizlazi da su službenici SUK-a obavili razgovore sa određenim brojem policijskih službenika koji su tokom građanskih protesta postupali na području ili u neposrednoj blizini područja na kojem su se desili prijavljeni slučajevi policijskog zlostavljanja, kao i sa policijskim službenicima čija je uloga bila da učesnike protesta lišene slobode sprovedu do beogradskih PS. Dalje proizlazi da u mnogim slučajevima službenici koji su intervenisali nisu evidentirali korišćenje fizičke snage i službene palice prema demonstrantima, a u slučajevima u kojima jesu – upotreba sredstava prinude evidentirana je prema N.N. licima²²⁹ i u svim slučajevima je ocenjena kao pravilna, tj. opravdana.²³⁰

---

228 Izveštaji SUK-a, među mnogim npr.: 06.5 br. 4578/20, od 28. avgusta 2020; 06.5 br. 4250/S20, od 16. septembra 2020; 06.5 br. 5709/20, od 23. septembra 2020; 06.5 br. 5715/20, od 28. septembra 2020; 06.5 br. 4542/S20, od 30. septembra 2020. godine; 06.5 br. 4994/S20, od 5. oktobra 2020; 06.5 br. 4543/S20, od 16. oktobra 2020.

229 U jednom izveštaju o upotrebi službene palice tokom večeri 8. jula 2020, službenik Policijske brigade je naveo: „Jedno N.N. lice u zelenoj majici i sa crnim rukavicama se izdvojilo iz grupe koja je vršila napad i gađala pogodnim predmetima pripadnike Prve operativne čete koji su se nalazili u kordonu, i krenulo u pravcu mene. Kada mi je prišlo u neposrednu blizinu, zamahnulo je drvenom palicom koja mu se nalazila u desnoj ruci, u nameri da mi nanese udarac u predelu glave. Upotrebu sredstva prinude – službene palice sam započeo u 22.55 č., pošto na drugi način nisam mogao da odbijem iznenadni neposredni napad od sebe, službenom palicom koju sam držao u desnoj ruci. Vodeći računa o tome da nanese što manje povreda, licu sam zadao jedan udarac pod uglom od 45 stepeni, vrhom palice, u predelu njegove desne podlaktice. Nakon što sam prema licu upotrebio sredstvo prinude – službenu palicu, odnosno kada sam mu zadao jedan udarac službenom palicom u predelu njegove desne podlaktice u cilju odbijanja napada od sebe, isti se pomerio par koraka unazad, okrenuo se i zajedno sa predmetom napada udaljio iz Beogradske ulice ka Tašmajdanskom parku.” Izveštja o upotrebi sredstava prinude Policijske brigade PU za Grad Beograd, br. 161/2020, od 9. jula 2020.

230 Tako, npr. u: aktu Policijske brigade PU za Grad Beograd, 03.15.8 br. 161/2020, od 16. jula 2020; zapisniku Komisije za ocenu opravdanosti upotrebe sredstava prinude Direkcije policije, 03 br. 7790/20–3, od 7. avgusta 2020.

Snazan utisak ostavlja činjenica da su iskazi svih policijskih službenika koji su postupali na različitim lokacijama, prema različitim građanima, gotovo istovetne sadržine. Niko od njih, navodno, nije primenjivao sredstva prinude prema zlostavljanim građanima, svi su tvrdili da su kolege iz njihovih jedinica postupale profesionalno i suzdržano, kao i da su im nepoznata uniformisana lica koja su tokom protesta koristila silu u spornim slučajevima. Samo pojedini od njih izjavili su da su prilikom privođenja primetili da uhapšena lica imaju povrede, te da su pozivali dežurne ekipe hitne pomoći ili sanitete MUP-a kako bi istima bila ukazana prva pomoć.

Prikupljanje izjava policijskih službenika za koje se verovalo da pripadaju jedinicama koje su primenjivale nezakonitu silu prema građanima na protestima i onih koji mogu dati korisne informacije u vezi sa ovim slučajevima vršeno je, od strane SUK-a, sa značajnim kašnjenjima. Primera radi, u predmetu u kojem je krivična prijava Prvom OJT u Beogradu i SUK-u podneta 8. jula 2020, izjave policijskih službenika uzimane su 11. i 12. avgusta, 21, 23, 25. i 29. septembra 2020. godine,²³¹ a u predmetima u kojima su prijave istom tužilaštvu i SUK-u podnete 21. i 22. jula 2020. godine, izjave policijskih službenika uzimane su tek 18. i 19. avgusta 2020,²³² 21. avgusta do 1. septembra 2020,²³³ 25. avgusta do 16. septembra 2020,²³⁴ odnosno 25. septembra 2020. godine.²³⁵ Prvo OJT u Beogradu nije uzelo nijednu izjavu policijskih službenika,²³⁶ već se u potpunosti oslonilo na rezultate rada SUK-a.

Bilo je i slučajeva u kojima izjave policijskih službenika koji su evidentirali korišćenje službene palice prema učesnicima protesta u vreme i na mestu koje je veoma blisko vremenu i mestu prijavljenih slučajeva zlostavljanja nisu uzete. Primera radi, prikupljajući informacije u predmetu građanina koji je tvrdio da je 8. jula, oko 23.30 časova, pretpreo zlostavljanje policije u blizini Pravnog fakulteta u Beogradu (kod kafića *El Derecho*), službenici SUK-a su uvidom u elektronsku bazu podataka MUP-a konstatovali da je od strane petorice žandarma iz beogradskog odreda (čija su imena navedena) evidentirano korišćenje službene palice „prema N.N. licima” te večeri, između 23.05 i 23.07 časova, kod Pravnog

231 Predmeti SUK-a, 06.5 br. 4302/20 i 4356/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2795/20.

232 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4578/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2796/20.

233 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4250/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2831/20.

234 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4542/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2794/20.

235 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4543/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 3021/20.

236 CPT je u poslednjem izveštaju upućenom Srbiji preporučio da tužiocima koji istražuju navode o zlostavljanju uvek sami sprovedu istražne radnje, naročito kad se radi o saslušavanju svedoka, oštećenih i policijskih službenika. Videti: Izveštaj Vladi Republike Srbije o poseti CPT, CPT/Inf (2018) 21, Strazbur, 21. jun 2018, § 26 (dostupno na: rm.coe.int/16808b5ee8).

fakulteta u Beogradu. Međutim, nisu uzete izjave nikoga od njih, niti su pribavljeni izveštaji o upotrebi sredstava u tim slučajevima. Službenik SUK-a se oslonio na nalaz komisije formirane unutar Direkcije policije da su sredstva prinude u tim slučajevima opravdano upotrebljena, pa je zaključio da „nisu nađeni dokazi kojima bi se sa *nesumnjivom sigurnošću* mogli potvrditi navodi iz prijave [*ime i prezime oštećenog*] da su ga i koji policijski službenici [...] fizički zlostavljali.²³⁷

Činjenica da su pomenuta petorica žandarma beogradskog odreda koristila službene palice u blizini Pravnog fakulteta 8. jula 2020. nakon 23 časa nije uopšte konstatovana u preostalim izveštajima SUK-a²³⁸ koji se odnose na više drugih slučajeva zlostavljanja građana iste večeri u neposrednoj blizini Pravnog fakulteta, niti su ti žandarmi saslušani povodom tih događaja. Jedan od takvih je slučaj koji se desio oko 23 časa preko puta Pravnog fakulteta u Bulevaru kralja Aleksandra, u kojem je nekoliko policijskih službenika sustiglo i besomučno udaralo jednog građanina službenim palicama.²³⁹ U izveštaju SUK-a podnetom Prvom OJT u Beogradu u ovom slučaju²⁴⁰ i priložima tog izveštaja zabeleženo je da je pretučeni građanin, sa vidljivim povredama, od strane žandarma nižkog odreda bio predat policijskim službenicima PU za Grad Beograd. Ovi žandarmi su SUK-u izjavili da su zatekli „dvojicu uniformisanih policijskih službenika iz njima nepoznate organizacione jedinice koji su učestvovali u potiskivanju protestanata”, koji su im predali pretučenog građanina, a službenici PU za Grad Beograd kojima je na kraju predat pretučeni građanin su u službenoj belešci²⁴¹ precizirali da su im žandarmi nižkog odreda od kojih su preuzeli zlostavljanog građanina izjavili da oni nisu intervenisali prema građaninu i da su im to lice predale „kolege iz Žandarmerije, koje su bile u pokretu”.

Izjave četvorice od pomenute petorice žandarma beogradskog odreda koji su evidentirali korišćenje službene palice u blizini Pravnog fakulteta 8. jula 2020. nakon 23 časa uzete su tek 25. septembra 2020, povodom samo jednog slučaja zlostavljanja od večeri 8. jula 2020. godine koji se desio između restorana *McDonald's* i filijale Poštanske štedionice u Bulevaru kralja Aleksandra.²⁴² Oni su negirali da su koristili silu prema zlostavljanom,²⁴³ a iz kratke sadržine

---

237 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 5715/20, od 28. septembra 2020.

238 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 4994/S20, od 5. oktobra 2020.

239 Snimak događaja je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=OkOuZT-XR8Q.

240 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 4578/S20, od 28. avgusta 2020.

241 Službena beleška Policijske ispostave Čukarica PU za Grad Beograd, bez oznake broja, od 9. jula 2020.

242 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4543/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 3021/20.

243 Službene beleške SUK-a o obaveštenjima primljenim od policijskih službenika Specijalističke čete Odreda Žandarmerije u Beogradu, 06.5 br. 4543/S20, sve od 25. septembra 2020.

njihovih izjava se može zaključiti da im službenici SUK-a nisu postavljali nikakva potpitanja. Tako, u izjavama žandarma datim SUK-u čak nije precizirano bliže mesto korišćenja službene palice (u kojoj ulici, s koje strane, kod kog objekta itd.), već samo stoji da su palice upotrebljene „u blizini”, odnosno „kod” Pravnog fakulteta. Takođe, nema nikakvih naznaka o tome da je od žandarma zatražen opis lica prema kojem je palica upotrebljena (pol, okvirne godine starosti i sl.). Od petog žandarma službenici SUK-a nisu uzeli izjavu „jer je u trenutku vršenja provera bio odsutan”.²⁴⁴ Vredna pomena je i činjenica da individualni izveštaji ovih žandarma o upotrebi službene palice tokom večeri 8. jula, koji su pisani narednog dana, imaju potpuno istu sadržinu,²⁴⁵ što je jasan pokazatelj njihove nekredibilitnosti i usaglašavanja izjava, koje se u praksi ECtHR tretira kao povreda procesnog aspekta člana 3 ECHR (*collusion*).

U izveštaju podnetom Prvom OJT u Beogradu u gorepomenutom slučaju zlostavljanja građanina kod kafića *El Derecho*,²⁴⁶ službenik SUK-a je naveo da je uvidom u elektronske evidencije MUP-a konstatovao da odredi Žandarmerije u Novom Sadu, Nišu i Kraljevu nisu evidentirali upotrebu sredstva prinude – službene palice prema učesnicima protesta u kritično vreme,²⁴⁷ pa istraživanje tog slučaja od strane SUK-a nije ni usmeravano u pravcu ispitivanja rada (saslušanja, prikupljanja službene dokumentacije i dr.) policijskih službenika iz tih odreda. Jedini pomenuti u ovom slučaju su pripadnici beogradskog odreda Žandarmerije, čija je primena službene palice bila zabeležena u elektronskim evidencijama MUP-a. Međutim, u slučaju zlostavljanja drugog građanina koje se desilo u isto vreme – 8. jula oko 23.30 časova, i u neposrednoj blizini kafića *El Derecho* – nekoliko metara ispod ulaza u park Mali Tašmajdan iz Beogradske ulice,²⁴⁸ postojale su informacije da odgovorne za zlostavljanje građana na ovom području grada treba tražiti i među službenicima drugih jedinica policije izvan beogradskog odreda Žandarmerije. U izveštaju podnetom tužilaštvu²⁴⁹ zabeleženo je da je komandant Žandarmerije obavestio SUK da su „pomenutog dana u rejonu Tašmajdanskog parka od strane pripadnika Odreda Žandarmerije u Novom Sadu primenjena policijska ovlašćenja *prema dvadeset lica*”, i da „s obzirom da se park Mali Tašmajdan nalazi u neposrednoj blizini Tašmajdanskog parka, postoji mogućnost da su policijski službenici Odreda Žandarmerije u Novom

---

244 Citat iz izveštaja SUK-a, 06.5 br. 4543/S20, od 16. oktobra 2020. (str. 3).

245 Izveštaji o upotrebi sredstava prinude službenika Specijalističke čete Odreda Žandarmerije u Beogradu, 03.11.10.09 br. 368/20–6 do br. 368/20–10, svi od 9. jula 2020. godine.

246 Kafić *El Derecho* (nekadašnji *Bona fides*) se nalazi na nekoliko metara iznad ulaza u park Mali Tašmajdan iz Beogradske ulice.

247 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 5715/20, od 28. septembra 2020.

248 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4994/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2801/20.

249 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 4994/S20, od 5. oktobra 2020.

Sadu postupali prema imenovanom.”²⁵⁰ Dalje je notirano i da je komandant Policijske brigade obavestio SUK da „pripadnici Policijske brigade jesu u blizini predmetne lokacije dva puta upotrebljavali sredstva prinude – službenu palicu i to u vremenu od 22.55 do 22.56 č. u Beogradskoj ulici kod broja 71 u visini Plivališta Tašmajdan”.

Pažnju službenika SUK-a i Prvog OJT u Beogradu nisu privukle očigledno lažni iskazi pojedinih policijskih službenika dati službenicima SUK-a. U jednom od najzapaženijih slučajeva zlostavljanja koji se desio na Terazijama tokom večernjih sati 8. jula,²⁵¹ uzete su izjave policijskih službenika koji su pretučenog građanina nakon maltretiranja sklonili sa kolovoza na obližnji trotoar, kako bi službena vozila mogla nesmetano da prolaze. Oni su kazali da je pretučeni građanin bio svestan i komunikativan, da nije imao vidljivih povreda i da je izjavio da mu nije potrebna lekarska pomoć,²⁵² dok se na javno dostupnim snimcima događaja jasno vidi da je nakon zlostavljanja nepomično ležao na trotoaru, da su trojica službenika dotrčala do njega i trčecim koracima ga prebacila na trotoar i odmah se, bez ikakvog zadržavanja, vratila u službena vozila,²⁵³ kao i da je nakon ostavljanja na trotoaru pretučeni građanin bio bez svesti.²⁵⁴ Nepostojanje bilo kakve komunikacije sa ovim službenicima i gubitak svesti nakon zlostavljanja potvrdio je i oštećeni tokom ispitivanja pred tužiocem.²⁵⁵ Zbog toga je protiv ovih policijskih službenika Centar podneo krivičnu prijavu Prvom OJT u Beogradu zbog sumnje da su učinili krivično delo davanja lažnog iskaza, o kojoj još uvek nije rešeno.

Uzimanje izjava žrtava policijskog zlostavljanja na julskim protestima je pred Prvim OJT u Beogradu otpočelo tek krajem februara 2021. godine, nakon što su njihovi punomoćnici od Tužilaštva zahtevali da, u skladu sa članom 300 ZKP-a, od Prvog OS u Beogradu zatraži odobrenje da oštećeni budu ispitani kao svedoci bez pozivanja osumnjičenih (koji nisu identifikovani) i njihovih branilaca da prisustvuju toj radnji.²⁵⁶ Najmanje tri žrtve zlostavljanja nisu saslušane ni do okončanja rada na pripremi ove analize.²⁵⁷

---

250 Izveštaj komandanta Žandarmerije, 03.11 br. 07-2121/20-9, od 7. septembra 2020.

251 Snimak događaja je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=2i60ixGw-8g.

252 Tri takve izjave su zabeležene u službenim beleškama SUK-a o obaveštenjima primljenim od policijskih službenika Interventne jedinice 92 PU za Grad Beograd, 06.5 br. 4356/20, od 11. avgusta, 23. i 29. septembra 2020. godine.

253 Dostupno na: youtu.be/2i60ixGw-8g?t=31.

254 Dostupno na: youtu.be/OP4HKv9eflg?t=1006.

255 Zapisnik o ispitivanju oštećenog kao svedoka pred Prvim OJT u Beogradu, Ktn. br. 2795/20, od 19. aprila 2021.

256 Prema ZKP, javni tužilac je po pravilu dužan da osumnjičenog i njegovog branioca obavesti o vremenu i mestu ispitivanja svedoka i o tome da imaju pravo da prisustvuju toj radnji. Videti: član 300 ZKP.

257 Predmet SUK-a, 06.5 br. 5711/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktr. br. 4080/20.

Ni u jednom analiziranom slučaju, Prvo OJT u Beogradu nije naložilo vršenje sudskomedicinskog veštačenja telesnih povreda – čak ni dostupne medicinske dokumentacije.²⁵⁸

Građanin koji je pretrpeo zlostavljanje ispod ulaza u park Mali Tašmajdan izjavio je pred Prvim OJT u Beogradu 31. marta 2021. da je vizir jednog od policajaca koji su ga zlostavljali bio podignut, da se seća da je u pitanju bio krupniji muškarac, bez brade i brkova, da mu je video lice i da smatra da bi mogao da ga prepozna.²⁵⁹ Nažalost, sprovođenje prepoznavanja²⁶⁰ do okončanja rada na pripremi ove analize nije izvršeno, iako su službenicima SUK-u dostupni podaci žandarma i službenika Policijske brigade za koje je evidentirano da su koristili službene palice u kritično vreme u blizini mesta prijavljenog zlostavljanja. Prepoznavanje odgovornih policajaca od strane oštećenih nije izvršeno ni u još najmanje dva slučaja,²⁶¹ u kojima su se žrtve pred Prvim OJT u Beogradu izjasnile da bi mogle da prepoznaju pojedine službenike koji su ih maltretirali i kojima su videli lica.²⁶² U oba ova predmeta, službenicima SUK-a su poznate jedinice MUP-a koje su intervenisale i imena nekih policajaca koje su službenici SUK-a sami prepoznali,²⁶³ na koje su drugi policijski službenici ukazali da su postupali prema oštećenom „iz razloga što ih je gađao kamenicama i opirao se hapšenju”,²⁶⁴ odnosno koji su tvrdili da su im građani koje su sustigli i okružili – među kojima se nalazio i oštećeni – izjavili da su povrede glave zadobili prilikom bežanja od suzavca i policije i tokom fizičkih obračuna sa drugim učesnicima protesta.²⁶⁵

---

258 Videti član 127 ZKP.

259 Zapisnik o ispitivanju oštećenog kao svedoka pred Prvim OJT u Beogradu, Ktn. br. 2801/20, od 31. marta 2021.

260 Videti član 100 ZKP.

261 Predmeti SUK-a, 06.5 br. 4250/S20 i 4542/S20, odnosno predmeti Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2831/20 i 2794/20.

262 U jednom od tih slučajeva oštećeni je tužiocu dao vrlo precizan opis jednog službenika: „Verujem da bih i sada mogao da ga prepoznam, mada davno je to bilo. Po mojoj proceni bio je starosti 30-ak godina, viši od mene za 10 cm, a ja sam visok 174 cm, sportski građen, skladne konstitucije, ne sećam se da li je imao crnu ili smeđu kosu, ali tamna je bila sigurno. Nosio je neke bež pantalone i neki duks ili jaknu, se sećam se tačno, ne sećam se koje boje ali znam da je to neka boja koja je bila u kontrastu sa tim bež pantalonama, što znači neke tamnije boje”. Zapisnik o ispitivanju oštećenog kao svedoka pred Prvim OJT u Beogradu, Ktn. br. 2831/20, od 19. marta 2021.

263 Predmet SUK-a, br. 06.5 br. 4250/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2831/20.

264 Službena beleška SUK-a o obaveštenju primljenom od službenika Odreda Žandarmerije u Novom Sadu, od 16. septembra 2020 (predmet SUK-a, br. 06.5 br. 4542/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2794/20).

265 Izveštaj dvojice kapetana Odreda Žandarmerije u Novom Sadu, bez oznake broja, od 9. jula 2020 (predmet SUK-a, br. 06.5 br. 4542/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2794/20) i službena beleška SUK-a o obaveštenju primljenom od službenika Odreda

Prikupljanje video-zapisa sa nadzornih kamera koje su mogle zabeležiti nasilje policije nad učesnicima protesta bilo je praćeno tužilačkom neaktivnošću, ali i kašnjenjima i nejasnoćama u radu SUK-a. Centar je 7. avgusta 2020. godine od OJT u Beogradu zatražio obaveštenje o tome da li je to tužilaštvo preduzelo mere da se sačuvaju snimci kamera MUP-a, Narodne skupštine, Grada Beograda, javnih preduzeća i svih drugih pravnih i fizičkih lica, koje pokrivaju područje oko Doma Narodne skupštine, ulice u blizini Doma Narodne skupštine, Terazije, Bulevar kralja Aleksandra, ulicu Kneza Miloša, ulicu Kralja Milana, Takovsku ulicu, Beogradsku ulicu, ulicu Mihaila Đurića, Tašmajdanski park, Trg Nikole Pašića, Pionirski park, Trg republike i druge ulice, počev od večeri 7. jula 2020. pa do sredine jula 2020, imajući u vidu opštepoznatu činjenicu da su na ovom području Grada Beograda vršena različita kažnjiva dela građana i policijskih službenika i da se na tim snimcima mogu nalaziti informacije bitne za rasvetljavanje tih dela, kao i dostavljanje kopija zahteva ili drugih akata kojima je naloženo izuzimanje i dostavljanje navedenih snimaka. Krajem avgusta, Prvo OJT u Beogradu je obavestilo Centar da „ne poseduje dokument koji sadrži traženu informaciju”.²⁶⁶ Drugim rečima, Prvo OJT u Beogradu nije preduzelo nijednu radnju radi obezbeđivanja video-zapisa nadzornih kamera koje su pokrivala gradska područja na kojima su zabeleženi i prijavljeni slučajevi zlostavljanja.²⁶⁷

S druge strane, SUK je u većini slučajeva sa značajnim kašnjenjem pokušao da prikupi ovu vrstu dokaza. Tako, u slučaju zlostavljanja građanina između restorana *McDonald's* i filijale Poštanske štedionice u Bulevaru kralja Aleksandra koje se odigralo u večeri 8. jula 2020. godine, službenici SUK-a su tek 30. jula 2020. godine od vlasnika restorana *McDonald's* zatražili video-zapise nadzornih kamera i dobili odgovor da su snimci obrisani zbog nedostatka memorije (server restorana je pamtio snimke nastale do 15 dana unazad).²⁶⁸ Nadzorna kamera u vlasništvu MUP-a, uperena ka mestu ovog slučaja zlostavljanja (postavljena na raskrsnici Bulevara kralja Aleksandra i Beogradske ulice), koju su pravnici Centra fotografisali i o kojoj su u krivičnoj prijavi obavestili Prvo OJT u Beogradu i SUK, prema obaveštenju datom SUK-u nije bila u funkciji.²⁶⁹

Žandarmerije u Novom Sadu, od 16. septembra 2020. godine (predmet SUK-a, 06.5 br. 5709/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2797/20).

266 Odgovor Prvog osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu, PI br. 54/20, od 21. avgusta 2020.

267 Od Generalnog sekretarijata Narodne skupštine je takođe zatražena informacija da li su, u skladu sa članom 280 ZKP, preduzete mere da se sačuvaju snimci nadzornih kamera koje pokrivaju područje oko Doma Narodne skupštine i njenu unutrašnjost počev od večeri 7. jula 2020. godine do okončanja građanskih protesta sredinom jula 2020. godine, kao i informacija da li su navedeni snimci, ako postoje, dostavljeni nadležnim javnim tužilaštvima. Zbog nedostavljanja traženih informacija i po naknadnom zahtevu, Centar je podneo tužbu u upravnom sporu o kojoj još nije rešeno.

268 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4543/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 3021/20.

269 Izveštaj SUK-a, 06.5 br. 4543/S20, od 16. oktobra 2020.

Radi uočavanja nadzornih kamera, druga mesta na kojima su se odigrali prijavljeni slučajevi zlostavljanja od 8. jula službenici SUK-a su obilazili krajem tog meseca (29. jula)²⁷⁰ ili tek sredinom narednog (13. avgusta 2020. godine).²⁷¹ U dva slučaja, oni su obavestili tužilaštvo da nisu uočili bezbednosne kamere koje su mogle da zabeleže sporne događaje, iako su u jednom od njih,²⁷² koji se zbilo nekoliko metara ispod ulaza u park Mali Tašmajdan iz Beogradske ulice, pravnici Centra u okviru krivične prijave ukazali na kameru uperenu upravo ka mestu izvršenog zlostavljanja.²⁷³ I ovde je, kao i u gorepomenutom slučaju, SUK obavešten od strane Sektora za analitiku, telekomunikacione i informacione tehnologije MUP-a da postavljena kamera nije bila u funkciji („još uvek se ne nalazi u sistemu video nadzora PU za Grad Beograd”).

Pored toga što se SUK, radi pribavljanja video-zapisa, u nekoliko navrata obraćao Sektoru za analitiku MUP-a tek početkom septembra 2020. godine (dva meseca nakon spornih događaja),²⁷⁴ na netemeljnost njegovog rada ukazuje i to što ni na jedan način nije proverena tačnost tvrdnje da kamere koje su bile uperene ka mestima dva slučaja nisu bile u funkciji.²⁷⁵

U tri od 14 predmeta oformljenih po krivičnim prijavama Centra u kojima nije bio poznat identitet žrtava zlostavljanja (prijave su podnošene na osnovu objavljenih snimaka na televiziji i društvenim mrežama), Prvo OJT u Beogradu je utvrdilo njihov identitet. Dve žrtve su ispitane u martu 2021, dok se jedna nije odazvala pozivu Tužilaštva. Nažalost, kao i u drugim predmetima pred Prvim OJT u Beogradu, identitet odgovornih policijskih službenika nije otkriven.

Iako je već prve večeri građanskih protesta bilo jasno da će biti teško utvrditi identitet policijskih službenika koji su primenjivali silu noseći uniforme bez vidljivih identifikacionih oznaka, šlemove, vizire, gas-maske i štitove, od strane SUK-a i drugih rukovodilaca u MUP-u nije ništa preduzeto da se taj propust otkloni u narednim danima protesta.²⁷⁶

---

270 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4635/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2800/20.

271 Predmeti SUK-a, 06.5 br. 5715/20 i 4994/S20, odnosno predmeti Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2793/20 i 2801/20.

272 Predmet SUK-a, 06.5 br. 4994/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2801/20.

273 Kamera se nalazi u Beogradskoj ulici, pored pešačkog prelaza između Tašmajdanskog i parka Mali Tašmajdan, uperena ka pešačkom prelazu i parku Mali Tašmajdan. Ova kamera je mogla zabeležiti i momenat prolaska drugog građanina koji je nekoliko sekundi kasnije pretučen pored kafića *El Derecho* (predmet SUK-a, 06.5 br. 5715/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktn. br. 2793/20).

274 Tako, npr.: predmeti SUK-a, 06.5 br. 4635/S20, 5711/20, 5715/20 i 4994/S20, odnosno Prvog OJT u Beogradu, Ktr. br. 4080/20, Ktn. 2793/20 i 2801/20.

275 Prema javno iznetim tvrdnjama koje nisu opovrgnute, reč je o „pametnim” kamerama postavljenim širom Beograda koje mogu da identifikuju građane na osnovu crta lica. Više o tome na: hiljade.kamera.rs.

276 U jednoj presudi, ECtHR je utvrdio da je došlo do kršenja procesnog aspekta člana 3 ECHR (obaveza sprvođenja delotvorne istrage navoda o zlostavljanju) i zbog toga što da

Ishod tužilačkog rada po nekoliko krivičnih prijava u kojima je ukazano na zlostavljanje neuniformisanih policijskih službenika nije poznat,²⁷⁷ niti su poznati slučajevi inicirani pred tužilaštvom od strane policijskih službenika koji su u policijskim stanicama vršili prijem dovedenih građana – od kojih su neki imali vidljive telesne povrede. Ni u jednom od analiziranih predmeta pred tužilaštvom se do sad nije otvaralo pitanje odgovornosti rukovodilaca i službenika policije za tolerisanje ili prikrivanje izvršenih akata zlostavljanja.

Samo trojica policijskih službenika, obuhvaćenih jednom krivičnom prijavom, procesuirani su zbog sumnje da su izvršili krivično delo nasilničkog ponašanja. Reč je o slučaju obaranja s bicikla i zlostavljanja dečaka u Novom Sadu.²⁷⁸ Protiv osumnjičenih službenika krivični postupak je pokrenut pred OJT u Zrenjaninu i oni su saslušani tek krajem aprila 2021. godine. Po saznanjima Centra, samo jedan od njih je suspendovan.

Kao primer dobre prakse treba pomenuti odluku tužilaštva da se u izvrši supstitucija ovog predmeta, odnosno da se on dâ u rad OJT-u u Zrenjaninu.²⁷⁹ Imajući u vidu da je jedan od osumnjičenih novosadski inspektor i da policijski službenici na tom radnom mestu imaju česte službene kontakte sa tužilačkim funkcionerima, za pretpostaviti je da je odluka o supstituciji doneta s namerom da se – s aspekta postupanja nadležnog tužilaštva – omogući vođenje nezavisne istrage.

Ostaje neizvesno na koji način će inicirani postupci okončati pred nadležnim tužilaštvima. U svim predmetima formiranim po krivičnim prijavama od jula 2020, zakonom propisan šestomesečni rok u kojem bi javno tužilaštvo, za krivična dela za koja se vodi skraćeni postupak, trebalo da podnese optužni predlog ili da obavesti oštećenog da je odbacilo krivičnu prijavu je istekao počet-

---

je država – u tom slučaju Rusija, dozvolivši pripadnicima specijalne jedinice da pokrivaju lice maskama i ne zahtevajući od njih da nose bilo kakve identifikacione znakove na odeći, svesno učinila uzaludnim sve buduće pokušaje da odgovorni za zlostavljanje budu identifikovani od strane žrtava, odnosno što je time stvorena situacija nekažnjivosti u kojoj je identifikacija odgovornih nemoguća. Videti: *Dedovski i drugi protiv Rusije*, br. predstavke 7178/03, presuda od 15. maja 2008, § 91. U 14. opštem izveštaju, CPT je izrazio zabrinutost povodom prakse da pripadnici službi za sprovođenje zakona ili zatvorski čuvari nose maske ili kape sa prorezima u toku privođenja i ispitivanja ili u toku akcija suzbijanja nemira u zatvorima, s obzirom da maskiranje umnogome otežava identifikovanje potencijalnih osumnjičenih ako i kada budu iznete tvrdnje o izvršenom zlostavljanju. Standardi CPT: *Borba protiv nekažnjivosti mučenja*, 21. septembar 2004, CPT/Inf (2004) 28, § 34 (dostupno na: rm.coe.int/1680696a80).

277 U jednom od tih slučajeva tvrdilo se da je jedan od zlostavljača službenik SUK-a. Videti na: www.danas.rs/politika/aleksic-mladica-koji-je-lezao-na-zemlji-tukli-inspektori-povezani-sa-dijanom-hrkalovic/.

278 Snimak događaja je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=UflsnKjFEZ8.

279 Videti član 20 ZJT.

kom 2021. Čini se da je sudbina nekih od predmeta pred Prvim OJT u Beogradu već zapisana. Zamenik prvog osnovnog javnog tužioca u Beogradu je u nekoliko predmeta²⁸⁰ dao naredbe pisarnici Tužilaštva da se predmeti drže u evidenciji „do pronalaska nepoznatog učinioca krivičnog dela iz člana 137 stava 3 KZ, a najkasnije do nastupanja apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja”. Pronalazak nepoznatih učinilaca očekuje se, po svojoj prilici, od nekog drugog.

4.3. Postupanje Zaštitnika građana u predmetima zlostavljanja građana na julskim građanskim protestima

Rad Zaštitnika građana povodom zlostavljanja građana od strane policije na julskim protestima 2020. imao je dva pravca: jedan se odnosio na rad Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture (NPM), a drugi na vršenje kontrolne uloge ombudsmana nad radom MUP-a – vođenje postupaka kontrole zakonitosti i pravilnosti rada tog organa uprave po pritužbama građana i po sopstvenoj inicijativi.

Drugog dana julskih protesta Zaštitnik građana je na zvaničnom veb-sajtu objavio da je, na osnovu informacija i video-zapisa u medijima na kojima se vidi postupanje policijskih službenika tokom protesta u noći između 7. i 8. jula 2020. ispred i u okolini Narodne skupštine i navoda da je došlo do prekomerne upotrebe sile, po sopstvenoj inicijativi pokrenuo postupak kontrole nad radom MUP-a te da će radi utvrđivanja svih činjenica predstavnicima stručne službe tog organa obaviti nenajavljenu posetu PU za Grad Beograd, razgovarati sa svim privedenim građanima i nadležnima i pribaviti relevantnu dokumentaciju. Istovremeno je najavljeno da će NPM i Odeljenje za hitno postupanje ubuduće, na licu mesta, pratiti postupanje policije tokom protesta i direktno beležiti eventualne nezakonitosti u radu.²⁸¹ Kasnije istog dana, ombudsman je obavestio javnost da su timovi NPM-a i Odeljenja za hitno postupanje obišli zadržana lica nakon protesta i obavili razgovore sa njih osam, od kojih su četvorica izneli primedbe na postupanje policije prilikom intervencije, dok nisu imali primedbe na rad službenika koji su ih transportovali i zadržali u policijskim stanicama. Najavljeno je da će rad službenih lica na čije su postupanje zadržani izneli pritužbe biti predmet kontrole ombudsmana.²⁸²

---

280 Predmeti SUK-a, 06.5 br. 4542/S20, 5709/20 i 5710/20, odnosno Prvog OJT u Beogradu Ktn. 2794/20, 2797/20 i 3020/20.

281 Saopštenje Zaštitnika građana od 8. jula 2020, dostupno na: www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6691-a-12.

282 Saopštenje Zaštitnika građana od 8. jula 2020, dostupno na: www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6692-z-sh-i-ni-gr-d-n-bish-z-drz-n-lic-n-n-pr-s.

Postupanje policije druge večeri protesta (između 8. i 9. jula), tokom koje je zabeleženo najviše slučajeva nasilja policije nad učesnicima protesta, timovi NPM-a i tim Odeljenja za hitno postupanje nadgledali su na ulicama Beograda. Sledećeg jutra je izdato saopštenje u kojem stoji da je direktnim uvidom na terenu utvrđeno da „policija nije koristila prekomernu silu [...], osim u pojedinačnim slučajevima”, da nije bilo „sistemske represije” policijskih službenika, da „prema informacijama koje su sakupila tri tima Zaštitnika građana [...] na više lokacija u centru Beograda policijski službenici nisu prekoračili ovlašćenja i reagovali su tek nakon što su ih određene grupe građana zasule kamenim kockama, staklenim flašama i suzavcem”, da su „predstavnici tih timova bili očevici prekoračenja ovlašćenja u nekoliko slučajeva koje će ombudsman ispitati, ali i svedoci da su pripadnici policije bili tučeni i napadani i da su reagovali uzdržano na napade do krajnjih granica”. Zaštitnik je ocenio da je prisustvo njegovih saradnika u nekim situacijama preventivno uticalo na postupanje policije prilikom intervencije.²⁸³

Na jednom od javno objavljenih snimaka zlostavljanja od te večeri zabeleženo je da su dva člana tima Odeljenja za hitno postupanje Zaštitnika građana prošetala na par metara od građanina koji je nepomično ležao na trotoaru i koji je, neposredno pre toga, pretpreo teško zlostavljanje policije. Na snimku se vidi da je jedan od službenika okrenuo glavu ka građaninu na trotoaru i potom nastavio da se s kolegom mirno udaljava u pravcu Knez Mihailove ulice. U isto vreme povređenom licu pritrčali su drugi prolaznici kako bi mu pružili prvu pomoć.²⁸⁴

Neposredno nakon što su pravnici Centra uočili dva ombudsmanova saradnika na video-zapisu koji je objavljen ubrzo po događaju, telefonom su pozvali jednog od njih (službenika koji na snimku nije okretao glavu ka žrtvi zlostavljanja) i upitali ga da li je video prebijanje čoveka na Terazijama i šta se dalje događalo. On je u telefonskom razgovoru najpre kazao da uopšte ne zna o kom događaju je reč, a nakon što mu je poslat video-zapis na kojem se njegov kolega i on vide kako šetaju pored prethodno pretučenog čoveka, saradnik ombudsmana je tvrdio da on nije video policijsko zlostavljanje na Terazijama kao ni pretučenog čoveka na trotoaru, naglašavajući da on nije okretao glavu u pravcu čoveka koji je ležao na trotoaru i izražavajući uverenje da će Zaštitnik građana ovim povodom pokrenuti postupak kontrole zakonitosti i pravilnosti rada MUP-a.

Sâm Zaštitnik građana je potom, više puta u svojim izjavama u medijima,²⁸⁵ kazao da su njegovi saradnici uočili čoveka na trotoaru, dodajući da oni nisu videli prebijanje ali da su, kada su uočili da čovek leži na trotoaru, telefonom

---

283 Saopštenje Zaštitnika građana od 9. jula 2020, dostupno na: www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6693-p-lici-ni-ris-il-pr-rnu-silu-p-din-cni-sluc-vi-bic-isp-i-ni.

284 Snimak događaja je dostupan na: youtu.be/2i60ixGw-8g?t=66.

285 Dostupno na: youtu.be/3Fw-itZtMic?t=4275 i na: youtu.be/Aue3HvHJEQ0?t=2184.

pozvali policiju kako bi mu policijski službenici što pre obezbedili medicinsku pomoć. Međutim, da službenici Zaštitnika građana ništa nisu preduzeli povodom toga što su uočili građanina kako nepomično leži na trotoaru pokazuje drugi snimak spornog događaja, objavljen 10. jula 2020.²⁸⁶ Na njemu se vide službenici ombudsmana kako se – tri sekunde nakon okretanja glave jednog od službenika ka čoveku na trotoaru²⁸⁷ – mirno udaljavaju od mesta na kojem je ostao da leži pretučeni građanin i nastavljaju da hodaju ka Knez Mihailovoj ulici. U tom trenutku se sa njihove desne strane na ulici nalazi veći broj policijskih službenika kojima ombudsmanovi saradnici ne prilaze radi obaveštenja da građanin leži na trotoaru, niti se vidi da telefonom pozivaju bilo koga.²⁸⁸

Početakom juna 2021, NPM je objavio izveštaj iz septembra 2020. u kojem su navedene mnogobrojne tvrdnje privedenih, zadržanih i prekršajno kažnjenih lica iznete tom telu prilikom obilaska policijskih stanica i ustanova za izvršenje krivičnih sankcija za vreme julskih protesta. Većina građana koji su vođeni pred prekršajni sud požalila se da im nije bilo omogućeno da pozovu braniocima jer se sudijama „žurilo” da okončaju postupke, da nisu imali mogućnost da se sa braniocima konsultuju pre davanja izjave policiji, a u jednom slučaju uhapšenom licu je određen branilac po službenoj dužnosti iako je tražilo da pozove svog (izabranog) branioca. Više građana je NPM-u iznelo i da nisu imali mogućnost da o svom hapšenju u policiji obaveste članove svojih porodica, već da su to mogli učiniti tek po dolasku u kazneno-popravni zavod ili okružni zatvor. Lekarski

---

286 Snimak je dostupan na: www.youtube.com/watch?v=OP4HKv9eflg&t=850s.

287 To se može pouzdano zaključiti pažljivim pregledom snimaka ovog događaja sa Twittera i YouTube kanala i preračunavanjem sekundi, s obzirom da su svi snimci neprekinuti i na svima se može uočiti jedan zajednički trenutak: sukcesivnog pomeranja policijskih džipova nakon ostavljanja građanina na trotoaru. Na snimku dostupnom na YouTube kanalu In-sajdera taj trenutak je zabeležen na 0:48 (videti: youtu.be/2i60ixGw-8g&t=48s), dok je na snimku sa YouTube kanala SrbinInfo taj trenutak zabeležen na 13:48 (videti na: youtu.be/OP4HKv9eflg?t=828). Radi lakšeg uočavanja ovog istovetnog trenutka na snimcima poželjno je koristiti opciju usporenog gledanja (playback speed: 0.5 ili 0.25).

288 Zbog izjave Zaštitnika građana date na televiziji N1, u kojoj je tvrdio da postoji integralni snimak koji svedoči o celokupnom postupanju njegovih saradnika i da je u javnosti pogrešno interpretiran deo tog snimka, pravnici Centra su zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja od njega zatražili dostavljanje ili informaciju o tome gde je dostupan pomenuti integralni snimak, informacije o tome u koliko sati, kog dana, i na koji način su njegovi saradnici obavestili policiju o tome da građanin nepomično leži na trotoaru na Terazijama, kao i dostavljanje kopije službene beleške, odnosno izveštaja njegovih saradnika o službenom postupanju u večernjim satima 8. jula. U odgovoru na zahtev Zaštitnik je naveo da je traženi integralni snimak „dostupan na društvenim mrežama”, da su informacije o tome u koliko sati, kog dana, i na koji način su njegovi saradnici obavestili policiju dostupne u njegovoj izjavi datoj N1 televiziji, a da povodom zahteva za dostavljanjem službenih beleški i izveštaja njegovih saradnika „ne poseduje dokument koji sadrži tražene informacije” pošto službenici nisu sačinjavali službene beleške (akt Zaštitnika građana, br. 3611–427/2020, del. br. 25627, od 27. jula 2020).

pregledi uhapšenih u policijskim stanicama su po pravilu vršeni u prisustvu policijskih službenika iako, po tvrdnjama uhapšenih, lekari nisu tražili njihovo prisustvo iz bezbednosnih razloga. U izveštajima o pregledima uhapšenih u policiji, lekari su navodili da su uočene povrede zadobijene od „nepoznatih osoba”, iako su im uhapšeni iznosili tvrdnje da su povrede zadobili od policijskih službenika. Bilo je slučajeva u kojima je u policijskim spisima stajalo da privedeni nemaju vidljive telesne povrede, a da su policijski službenici priznali timu NPM da su neka privedena lica bila dovedena sa vidnim povredama koje nisu konstatovane. U nekim zavodima nisu beleženi detaljni navodi uhapšenih o povređivanju, niti su povrede fotografisane. Čak 17 od 28 lica sa kojima NPM razgovarao žalilo se na loše postupanje policije prilikom hapšenja. Više njih je iznelo da su ih uhapsila lica u civilu koja se nisu predstavila kao policajci. Veći broj građana je imao vidljive povrede koje su, prema mišljenjima lekara, mogle nastati na način na koji su tvrdila ta lica.²⁸⁹

Do završetka rada na pripremi ove analize, najveći broj slučajeva zlostavljanja iznetih pred ombudsmana nije dobio epilog.²⁹⁰

Sredinom februara 2021. godine, Zaštitnik je objavio akt u kojem su, u okviru jednog postupka kontrole, konstatovana kršenja prava građana u osam slučajeva zlostavljanja. Naime, utvrđeno je da je nezakonitim i nepravilnim postupanjem policijskih službenika u tim slučajevima, tj. nezakonitom i nesrazmernom upotrebom službene palice i hemijskih sredstava, došlo do narušavanja psihičkog i fizičkog integriteta i ljudskog dostojanstva pojedinih učesnika protesta, da policijski službenici koji su postupali nisu imali vidno istaknute identifikacione oznake na osnovu kojih je moguća njihova indentifikacija – čime je otežano sprovođenje istraga navoda o zlostavljanju, i da SUK nije blagovremno preduzeo sve radnje radi utvrđivanja spornih činjenica, pribavljanja dokaza i utvrđivanja individualne odgovornosti policijskih službenika.²⁹¹

Nažalost, ustanovljenje gorenavedenih propusta u radu MUP-a nije praćeno odgovarajućim preporukama. Sve preporuke koje su upućene odnose se na budući rad MUP-a. Tako je preporučeno da se s vrha MUP-a službenicima pošalje jasna poruka da je zlostavljanje zabranjeno i kažnjivo, da MUP obezbedi

---

289 Izveštaj NPM je dostupan na: www.ombudsman.rs/attachments/article/7110/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98.pdf.

290 Podsećanja radi, Centar je za 32 slučaja zlostavljanja podneo inicijative i pritužbe ombudsmanu radi pokretanja kontrolnog postupka nad radom MUP-a, a u 18 takvih slučajeva pravnici Centra zastupaju građane koji su pretpreli zlostavljanje. Sem Centra, pritužbe i inicijative Zaštitniku podnosili su i drugi građani koji su bili žrtve lošeg postupanja policije i udruženja građana u njihovo ime (npr. Inicijativa za ekonomska i socijalna prava).

291 Saopštenje i akt Zaštitnika građana, br. 3122–870/20, del. br. 3163, od 5. februara 2021. godine (dostupno na: www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6974-u-vrdi-i-dg-v-rn-s-z-n-z-ni-i-n-pr-viln-p-s-up-nj-p-lici-s-ih-služb-ni).

da policajci prilikom budućih postupanja na okupljanjima građana imaju vidno istaknute identifikacione oznake, da SUK u budućem radu blagovremeno preduzima potrebne radnje radi istraživanja slučajeva zlostavljanja, da se organizuju obuke za policijske službenike o standardima ljudskih prava u oblasti zabrane zlostavljanja i da sve organizacione jedinice u MUP-u budu upoznate sa sadržinom ovih preporuka. Nasuprot tome, nema reči o tome da bi žrtve koje su pretrpele zlostavljanje trebalo obešteti i da bi službenike SUK-a koji su propustili da blagovremeno reaguju u svakom pojedinačnom slučaju trebalo sankcionisati. Početkom juna 2021, Zaštitnik je obavestio javnost da „MUP postupava po preporukama Zaštitnika građana”, a iz sadržine saopštenja nema naznaka da će se ista dalje preduzeti na planu obeštećenja žrtava i ustanovljavanja odgovornosti službenika SUK-a.

U obrazloženju akta Zaštitnika građana su konstatovane izjave nekoliko policijskih službenika datih SUK-u u predistražnom postupku, prema kojima je građanin koji je pretrpeo brutalnost službenika na Terazijama 8. jula bio „komunikativan, da nije imao vidljive povrede i da je izjavio da mu nije potrebna lekarska pomoć”. Očigledna neistinitost ovih tvrdnji nije zainteresovala Zaštitnika građana, kao ni činjenica da su službenici SUK-a sve krivične prijave Centra i drugih podnosilaca, kao i dokaze priložene uz njih, pre preduzimanja bilo kakvih radnji u predistražnom postupku prosleđivali jedinicama policije u kojima rade policijski službenici koji su nezakonito postupali prema građanima, omogućivši time usaglašavanje izjava policajaca. Zaštitnik je čak izrazio zadovoljstvo što su krivične prijave dostavljane Direkciji policije, ne prepoznajući potencijal za opstrukciju istraga na ovaj način.²⁹² Opstrukcijama je, pored svega, moglo pogodovati i to što su Zaštitnik građana i SUK pisanu komunikaciju vršili posredno, preko Kabineta ministra i Sekretarijata MUP-a.

Iz ovog postupka kontrole javnost je saznala da je načelnik PU za Grad Beograd predložio direktoru policije da se komandant Policijske brigade razreši te dužnosti i rasporedi na drugo „odgovarajuće” radno mesto „zbog nepreduzimanja potrebnih mera i radnji iz svoje nadležnosti, kao i činjenice da dana 7/8. jula nije bio na terenu i rukovodio policijskim službenicima”, što je i učinjeno. Nije, međutim, poznato koje su mere i radnje koje je komandant Policijske brigade propustio da preduzme, koje su njihove posledice i na koje radno mesto je raspoređen zbog tog propusta u radu.

---

292 Akt Zaštitnika građana, br. 3122–967/20, del. br. 30160, od 10. septembra 2020.

Peti deo

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA O INFORMISANOSTI GRAĐANA O NJIHOVIM PRAVIMA NAKON HAPŠENJA I STAVOVIMA O UPOTREBI SILE OD STRANE POLICIJE TOKOM JULSKIH GRAĐANSKIH PROTESTA 2020. GODINE

Beogradski centar za ljudska prava je januara 2021, u saradnji sa Ninamedia Klipping d.o.o., sproveo istraživanje javnog mnjenja o informisanosti građana o njihovim pravima nakon hapšenja i stavovima o upotrebi sile od strane policije prema demonstrantima tokom julskih protesta 2020. godine. Istraživanjem je obuhvaćen *uzorak od 1000 ispitanika starijih od 18 godina i dodatnih 400 ispitanika starosti između 18 do 40 godina (ukupno 1400 ispitanika)*.

Dobijeni rezultati su pokazali da *ne postoji dovoljna informisanost građana o pravima u slučaju lišenja slobode*. Pokazalo se da je većina ispitanika znala da ima pravo da se brani ćutanjem nakon hapšenja, da ima pravo na besplatnu pravnu pomoć u slučaju zlostavljanja policijskih službenika, kao i pravo da od lekara dobije primerak lekarskog izveštaja o obavljenom lekarskom pregledu u policiji, dok je, s druge strane, manji broj ispitanika bio upoznat s tim da policijski službenici mogu da prisustvuju lekarskom pregledu samo na zahtev lekara i time da se pravo na besplatnu pravnu pomoć u slučaju zlostavljanja od strane policije ostvaruje u postupku pred organima lokalne samouprave.

Na pitanje *koja osnovna prava imaju u slučaju hapšenja* (pitanje je postavljeno bez ponuđenih odgovora), nešto više od trećine ispitanika (34,9%) izjavilo je da ima pravo da o hapšenju obavesti i angažuje advokata po izboru, a čak 24,2% njih odgovorilo je da ne zna da navede nijedno pravo u slučaju hapšenja. Oko 16% ispitanika je navelo da u slučaju hapšenja ima pravo da o lišenju slobode obavesti osobu po izboru, a samo 2,3% je među osnovnim pravima u slučaju hapšenja navelo i pravo na lekarski pregled. Pravo da budu obavješteni o razlozima lišenja slobode navelo je oko 2,5% ispitanika.

Na pitanje *ko ima pravo da izabere lekara koji će ih pregledati u slučaju da zatraže lekarski pregled dok su uhapšeni*, 41% ispitanika nije znalo odgovor, 36% njih je smatralo da ima pravo da izabere lekara (ovaj odgovor su u najvećem

procentu davali ispitanici stariji od 60 godina), dok je 23% smatralo da samo policija može da odredi lekara koji će ih pregledati.

Više od trećine ispitanika (oko 37,5%) nije znalo *da li policijski službenici imaju pravo da prisustvuju njihovom lekarskom pregledu za vreme hapšenja*. Oko 29% njih smatralo je da policijski službenici ni u jednoj situaciji nemaju pravo da prisustvuju lekarskom pregledu, dok je nešto manje od 26% smatralo da policijski službenici uvek imaju to pravo (ovlašćenje). Među ispitanicima koji su kazali da policijski službenici mogu prisustvovati lekarskom pregledu uhapšenih samo pod određenim uslovima (njih ukupno 7,4%), najveći broj je smatrao da je reč o slučajevima kada je osoba učinila teže krivično delo (1,7%) ili kada je uhapšeni „nasilan ili opasan” (1,3%).

Na pitanje *da li im je poznato u kom roku policija i tužilaštvo uhapšenog moraju izvesti pred sud od trenutka hapšenja* (pitanje je postavljeno bez ponudjenih odgovora), 38,9% je znalo da taj period iznosi 48 sati. Oko 14% ispitanika smatralo je da policija i tužilaštvo uhapšenog moraju izvesti pred sud najkasnije za 24 časa od hapšenja, a 10% njih je navelo da dve ili više nedelja može proteći pre nastupanja obaveze da uhapšeni bude izveden pred sud.

Visok procenat ispitanika (oko 82%) znao je da *uhapšeni nije dužan da odgovara na postavljena pitanja*, odnosno da ima pravo da se brani ćutanjem.

Iako je više od dve trećine ispitanika (68%) pozitivno odgovorilo na pitanje *da li imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć u slučaju da ih je policija zlostavljala*, mali broj njih je znao *pred kojim organom se ostvaruje ovo pravo* (ovo drugo pitanje je postavljeno bez ponudjenih odgovora). Tako je samo 2,7% ispitanika navelo da bi se obratilo opštini ili gradu, a 1,8% „pravnicima u institucijama”. Radi ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć najveći udeo ispitanika bi se javio advokatu ili advokatskoj komori (oko 27%), Zaštitniku građana (12,2%), sudu (9,8%) i nevladinim organizacijama (7,5%).

Ispitanicima je postavljeno i pitanje *da li je tokom julskih protesta u Srbiji 2020. bilo slučajeva u kojima je policija koristila neosnovanu silu prema demonstrantima*. Najveći udeo ispitanika (skoro 37%) naveo je da ne zna odgovor na to pitanje, 32,4% njih je izjavio da je bilo dosta slučajeva u kojima je korišćena neosnovana sila prema građanima koji su učestvovali na protestima, 17,2% da je bilo retkih slučajeva korišćenja neosnovane sile, a 13,6% da uopšte nije bilo takvih slučajeva, odnosno da je policija adekvatno postupala prema demonstrantima. U populaciji između 18 i 40 godina, najveći udeo ispitanika (39,3%) je ocenio da je bilo dosta slučajeva neosnovanog korišćenja sile od strane policije, a samo 6,5% je smatrao da je policija tokom protesta postupala adekvatno.

Među ispitanicima koji su smatrali da je bilo slučajeva u kojima je policija koristila neosnovanu silu prema učesnicima julskih protesta 2020. godine,

više od polovine njih (54,7%) smatralo je da je to većinski (37%) i u potpunosti (17,7%) *uticalo na skraćenje trajanja („gušenje”) protesta*, dok je 9,8% ispitanika bilo stava da neosnovana upotreba sile od strane policije nije proizvela posledice po dužinu trajanja protesta. Među ispitanicima starosti između 18 i 40 godina, 37,4% ispitanika je ocenilo da se neadekvatno postupanje policije većinom – a 19,8% u potpunosti – odrazilo na kraće trajanje julskih protesta.

Prilog

TABELA PRAVOSNAŽNO OKONČANIH SUDSKIH
POSTUPAKA U SRBIJI ZA KRIVIČNA DELA
IZNUĐIVANJA ISKAZA (ČLAN 136 KZ)
I ZLOSTAVLJANJA I MUČENJA IZVRŠENA
OD STRANE SLUŽBENIH LICA
U VRŠENJU SLUŽBE (ČLAN 137, STAV 3)
OD 1. JANUARA 2018. DO 30. JUNA 2020. GODINE

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
1.	OS u Arandelovcu	<p>Okrivljeni se teretio da je 4. 1. 2016, u kancelariji PS u Arandelovcu, kao policijski službenik, tokom saslušanja, zlostavljao oštećenog nanoseći mu veliki bol i teške patnje, sa ciljem da od njega dobije priznanje u vezi sa izvršenim krivičnim delom krađe, tako što je vikao na njega i govorio mu da mora da prizna gde su višnje, pa mu je zatim naredio da se izuje i da stavi noge na drugu stolicu, a ruke iza sebe kroz naslon stolice, a onda ga je vezao liscicama otpozadi i udarao crnom kraćom gumenom palicom više puta po tabanima, a kada je oštećeni počeo da više od bolova, policijski službenik ga je učukivao i udario još par puta, a potom mu naredio da se obuje i da se ne žali na bolove, zatim ga je izveo ga iz kancelarije, rekao mu da gleda u stepenice i pomogao mu da dođe do stepenica pošto oštećeni nije mogao da hoda, a nakon toga ga još jednom pozvao u kancelariju i rekao mu „da će da mu skine gaće i da ga jebe“. Okrivljeni se takođe teretio da je istog dana, u kancelariji PS u Arandelovcu, kao policijski službenik, tokom saslušanja drugooštećenog istog zlostavljao, nanoseći mu veliki bol i teške patnje, sa ciljem da od njega dobije priznanje u vezi sa izvršenim krivičnim delom krađe, tako što se nakon ispraćanja prvooštećenog do stepenica vratio u kancelariju i drugooštećenog, koji je sedeo na stolici, više puta udario pesnicama u predelu zadnjeg dela glave, a potom mu postavio pitanje: „Gde su sadnice višnje“, a kada je on izjavio da ne zna, nastavio da ga udara pesnicama iza levog uha govoreći da će da ga „ubije kao pičku“ i dodajući: „Pevaj gde su sadnice“, a potom mu naredio da izuje cipele i skine čarape, a zatim je izvadio palicu iz fioke, naredio drugooštećenom da stavi noge na drugu stolicu, prišao mu i stavio levu nogu na cevanice i udarao ga palicom po tabanima i nastavio da ga ispituje o višinjama, dok je drugooštećeni vrištao i zapomagao od bola. Okrivljeni ga je potom udario još par puta i rekao mu da neće da ga ubije, ali da će to uraditi gazda kome su nestale sadnice višnje i ponovo ga pitao gde su višnje, a kada je drugooštećeni rekao da ne zna, okrivljeni je započeo ponovo da ga udara palicom po tabanima nanoseći mu lake telesne povrede u vidu krvnog podliva oba tabana.</p>	OJT u Arandelovcu, Kto. 13/18, 9. 2. 2018.	K. 112/18, 26. 3. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ)	Okrivljeni je oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 1 godine sa perio- dom proveravanja od 3 godine)

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
2.	Drugi OS u Beogradu	Okrivljeni se teretio da je 23. 9. 2015. godine u Beogradu, u školi za osnovno i srednje obrazovanje sa domom „Sveti Sava“, u svojstvu vaspitača zaduženog za srednjoskolski uzrast, zlostavljao maloletnog oštećenog čije su intelektualne sposobnosti na nivou lake duševne zaostalosti, tako što je oštećenog, nakon što se potukao sa drugaricom, uveo u trpezariju, zaključao vrata, skinuo majicu sa sebe i bacio je na kameru, a zatim je naredio oštećenom da sedne i prekrsti ruke koje mu je potom zavezao selotejpom koji je obmotao preko zglobova, nakon čega je zapalio cigaretu i njome nekoliko puta opekao oštećenog po rukama. Oštećeni je potom uspeo da skine selotejp sa ruku, a nakon što je udario okrivljenom u predelu stomaka i pobegao, okrivljeni ga je u begu zakacio cigaretom u predelu desne slepoočnice, usled čega je oštećeni zadobio opekotine u predelu iznad desnog obrvnog luka sa spoljašnje strane.	Drugo OJT u Beogradu, Kt. 2266/16, 24. 10. 2016.	K. 1512/16, 17. 10. 2018. VS u Beogradu, Kžl. 818/18, 18. 2. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 KZ)	Okrivljeni je oslobođen optužbe – nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti /	/
3.	Drugi OS u Beogradu	Okrivljeni se teretio da je 1. 11. 2014, oko 3.40 č. u Beogradu, kao policijski službenik tokom obavljanja patrolne delatnosti sa dvojicom policijskih službenika, zlostavljao maloletnog oštećenog tako što je, nakon zaustavljanja vozila kojim je upravljao i nakon izlaska oštećenog iz vozila po naređenju policijskih službenika, oštećenog pomerio sa strane, pa ga oborio na travu i držao nogu obuvenu u patiku na njegovoj glavi, a nakon toga počeo da mu zadaje udarce pesnicom i nogama u predelu glave i tela, usled čega je oštećeni zadobio lake telesne povrede u vidu krvnih podliva u levom čeonom slepoočnom predelu i u desnoj slepoočnoj regiji, oguljotinu u desnom slabinskom predelu i oguljotinu i krvni podliv spoljašnje strane levog ručnog zgloba.	Drugo OJT u Beogradu, Kt. 2295/16, 1. 11. 2019.	K. 1624/19, 2. 11. 2020.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Postupak je obustavljen – nastupila je apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja /	/
4.	Treći OS u Beogradu	Dvojica okrivljenih teretili su se da su u noći između 17. i 18. 6. 2013, oko 0.00 č. u Beogradu, kao policijski službenici tokom vršenja službene dužnosti, zlostavljali oštećenog tako što je drugookrivljeni, tokom intervencije po prijavi građana da nekoliko lica pokušava da obje putničko vozilo, oštećenom zadao udarac vrhom cevi službenog pištolja u predelu levog obraza, potom više udaraoca otvorenim šakama u predelu glave i tela,	Treće OJT u Beogradu, Kt. 6472/13, 31. 7. 2015.	K. 556/15, 4. 4. 2019. VS u Beogradu, Kžl. 399/19, 1. 7. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Prema okrivljenima je optužba odbijena – nastupila je apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA	
4.	Trići OS u Beogradu	a prvookrivljeni mu zadao jedan udarac šakom u predelu lica i jedan udarac u predelu leđa, nakon čega su mu stavili službene lisece sa rukama vezanim na leđa i uveli u službeno vozilo, gde je na mestu vozača bio drugookrivljeni, a na mestu suvozača prvookrivljeni koji je tokom vožnje pitao oštećenog: „Zašto je kراو“, i: „S kim je bio“, naređujući mu da glavu drži spuštenu ka sedištu, a kad mu je oštećeni odgovorio da nije kراو, zadao mu je više udaraca rukama u predelu glave – temena, vrata i leđa, a nakon što su se u jednom trenutku zaustavili drugookrivljeni je prešao na zadnje sedište pored oštećenog i obratio mu se rečima: „Je li hoćeš da saraduješ sa mnom“, dodajući mu da ima „dve solucije“ – jedna je da mu kaže s kim je bio i šta je radio, a da druga ne postoji, nakon čega mu je uputio pretnju da će mu „otvoriti lobaniju“ i da to ne zarasta, nakon čega je oštećeni uporno tvrdio da ništa nije uradio a drugookrivljeni mu je ponovo zadao više udaraca rukama u predelu glave i tela, kojom prilikom je oštećeni zadobio lake telesne povrede u vidu nagnječenja potiljačno levo, nagnječenja infraorbitalno desno, nagnječenja čeonno desno, ekskorijacije na levom obrazu, manjeg otoka u regionu leve potkolenice i manjih hematomata u regionu oba ručna zgloba.						
5.	Trići OS u Beogradu	Dvojica okrivljenih teretili su se da su 13. 11. 2013, oko 0.40 č. u Zemunu, kao policijski službenici tokom vršenja službene dužnosti, zlostavljali oštećenog koji je od strane patrolne saobraćajne policije prethodno bio doveden u PS radi trežnjenja i zadržavanja, tako što ga je najpre prvookrivljeni pomicima udarao po glavi i telu, pa mu je prišao i drugookrivljeni koji ga je zajedno sa prvookrivljenim udarao pomicima, čime su oštećenog gurnuli uz zid a on je usled zadobijenih udaraca tada pao na pod prislonjen uz zid, nakon čega su oba okrivljena nastavila da ga udaraju po glavi i telu rukama i nogama a zatim su se udaljili od oštećenog koji je odveden u prostoriju za zadržavanje.	Treće OJT u Beogradu, Kt. 1673/15, 14. 2. 2018.	K. 231/18, 16. 9. 2019. i K. 510/18, 4. 6. 2019. VS u Beogradu, Kžl. 702/19, 25. 11. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ) u saizvršilaštvu	Prema prvooptuženom je optužba odbijena – nastupila je apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja, a drugookrivljeni je ogošen krivim	Drugookrivljenom je izrečena uslovna osuda (utvrđena kazna od 8 meseci sa periodom proveravanja od 3 godine)	

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
6.	VS u Beogradu	<p>Seđmoricu okrivljenih teretili se da su 28. 9. 2014, oko 11.30 č. u Beogradu, kao policijski službenici tokom vršenja službene dužnosti, koristeći službene palice i fizičku silu zlostavljali dvojicu oštećenih (dalje: treće- i četvrtooštećeni) zadajući im više udaraca po telu i glavi, s ciljem da ih zastraše i nezakonito kazne, kao i da su napadom na dvojicu vojnih lica (dalje: prvo- i drugooštećeni) koja vrše službu istima naneli lake telesne povrede. Okrivljeni su bili angažovani na obezbeđenju javnog skupa vi-sokobezbednosnog rizika pod nazivom „Parada ponosa 2014“, pa su u cilju obezbeđenja javnog skupa drugo-, treće-, četvrto- i šestookrivljeni, kao pripadnici Voda specijalnih vozila Četvrtog odreda Žandarmerije, bili raspoređeni da vrše obezbeđenje na uglu Birčaninove i ulice Svetozara Markovića, dok su prvo-, peto- i sedmookrivljeni bili raspoređeni u tri mobilne ekipe. Oko 11.30 č. oštećeni su došli do policijskih službenika Četvrtog odreda Žandarmerije, pri čemu su prvo- i drugooštećeni predu-zimali radnje u vršenju vojne službe, a treće- i četvrtooštećeni su name-ravali da odu do stana u kojem žive roditelji četvrtooštećenog. Prilikom dolaska prvooštećeni je pokazao za pojasom službenu značku, a drugooš-tećeni u ruci podignutoj u visini svoje glave službenu legitimaciju, pa su tom prilikom izjavili: „Kolega, Vojna policija, na zadatku smo“, dok je tre-ćooštećeni izvadio vozačku dozvolu, a četvrtooštećeni je u levoj ruci držao ličnu kartu. Međutim, policijski službenici su sve vreme vikali: „Ne može dalje, odbij“, na šta im je četvrtookrivljeni odgovorio: „Ljudi, ne želim ni-kaakve probleme, idem kod mojih roditelja, ne pravim nikakve gluposti“. Zatim je trećeokrivljeni izjavio da ne mogu da prođu i zajedno za ostalim pripadnicima Žandarmerije počeo da gura treće- i četvrtooštećenog ruka-ma i štitom nazad, pa su prvo- i drugooštećeni ostavili ruke sa otvorenim šakama između pripadnika Žandarmerije i treće- i četvrtooštećenog kako bi ih zaštitili, u kom momentu su prišli drugo-, treće-, četvrto- i šesto-okrivljeni, a potom odmah prvo-, peto- i sedmookrivljeni, pa su zajedno upotrebljavali službene palice i fizičku snagu prema oštećenima.</p>	<p>VJT u Beogradu, Kto. 24/15, 6. 2. 2015.</p>	<p>K. 378/18, 17. 4. 2019. AS u Beogradu, Kž1. 1040/19, 19. 12. 2019.</p>	<p>Napad na vojno lice u vršenju vojne službe (čl. 404, st. 2 u vezi st. 1 KZ)</p>	<p>Okrivljeni su oglašeni krivima</p>	<p>Uslovne osude (utvrđene kazne zatvora od 8 me-seca sa periodom proveravanja od 3 godine)</p>

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
7.	OS u Boru	Okrivljeni se teretio da je 20. 10. 2015, u periodu od 1.00 do 4.00 č. u Boru, kao odgovorno lice u vršenju službe, u svojstvu zamenika direktora za površinsku eksploataciju RBB-a d.o.o. Bor, zlostavljao oštećenog i prema njemu postupao na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo, tako što je oštećenom, koji je radio kao vozač i upravljao kamionom, baterijskom lampom dao znak da stane, a nakon što je oštećeni stao i izašao iz kamiona, okrivljeni je počeo da ga psuje i vređa govoreći da je to lopovluk, da je oštećeni kriminalac, da krađe naftu i da će to sada da se vidi. Neposredno nakon toga, oštećeni je počeo da oseća zdravstvene tegobe, da se tresu i guši, te je pozvana hitna pomoć, a ove zdravstvene tegobe su predstavljale reakciju na težak stres od koga je nastavio da se leči i bio na bolovanju od oko dva meseca.	OJT u Boru, Kt. 318/16, 4. 9. 2017.	K. 313/17, 24. 1. 2018. KŽI. 41/18, 31. 8. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 KZ)	Okrivljeni je oslobođen optužbe - nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti	/
8.	OS u Bujanovcu	Okrivljeni se teretio da je 17. 12. 2015, oko 9.50 č, u selu Reljan, u Osnovnoj školi „Deveti maj“, u svojstvu nastavnika, zlostavljao maloletnog oštećenog koji je učenik te škole, tako što je u toku velikog odmora između školskih časova, u odeljenju VII-1, u prisustvu ostalih učenika, prišao oštećenom kod mesta u klupi gde je sedeo i otvorenom šakom ga jednom udario u predelu lica i uhvatio ga za uvo, nakon čega ga je uhvatio za ruku i odveo ga u kancelariju pedagoga.	OJT u Vranju, Kt. 179/17-1, 7. 12. 2017.	K. 573/17, 10. 5. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 1 KZ)	Okrivljeni je oslobođen optužbe - nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti	/
9.	OS u Ivanjici	Okrivljeni se teretio da je 26. 10. 2018, u vremenu od 23.00 do 7.00 č. narednog dana, kao policijski službenik tokom vršenja patrolne delatnosti, nakon što je primetio verbalnu raspravu između oštećenog i još jednog muškog lica, prišao oštećenom, pitao ga šta se dešava i zatražio na uvid ličnu kartu, a pošto oštećeni kod sebe nije imao ličnu kartu uhvatio ga za ruke i gurajući kroz masu izveo na glavnu ulicu, sve vreme ga udarajući po rukama i naređujući da ih spusti, pa u trenutku kad su došli do jedne pekare od oštećenog tražio da raširi noge kako bi izvršio njegov pregled, šutirajući ga u predelu stopala, potom oštećenog smestio na zadnje sedište	OJT u Čačku, Kto. 110/19, 10. 9. 2019.	K. 160/19, 30. 1. 2020.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Okrivljeni je oslobođen optužbe - nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
9.	OS u Ivanjici	službenog automobila na mesto iza suvozača i seo pored njega, a nakon što je oštećeni izjavio da će se žaliti nadležnima kazao mu: „Pretiš, pretiš“, i udario ga zatvorenom šakom u delu leve zadnje strane ispod rebara, a kada su došli u PS u Ivanjici oštećenog je uveo u jednu od kancelarija, pribio ga uz ormar, odn. odgurnuo, i počeo da ga udara rukama u delu glave koju je oštećeni štittio podigavši ruke, nanoseći mu lake telesne povrede u vidu nagnječenja potiljačnog predela glave u slabinskom delu levo i nanječenja petog prstena leve ruke.					
10.	OS u Kragujevcu	Dvojica otkrivenih teretili su se da su 4. 1. 2015, oko 4 č. u Kragujevcu, kao policijski službenici tokom vršenja patrolne delatnosti, zajedničkim delovanjem zlostavljali oštećenog tako što je prvookrivljeni, nakon što je oštećeni zaustavio vozilo, izašao iz službenog vozila i krenuo ka njemu govoreći mu: „Pomeri se“ i gurajući ga sa obe ruke, nakon čega je drugookriveni izašao iz službenog vozila i oštećenom, dok je bio okrenut leđima, zadao više udaraca u zadnji deo tela rukama i nogama i više udaraca u predelu glave, od kojih je oštećeni pao, da je zatim prvookrivljeni snažno gurnuo oštećenog koji je prednjom stranom tela i glavom udario u ivičnjak trotoara i koji je usled udaraca i pada zadobio lake telesne povrede u vidu oguljotine i otoka u predelu čela (5x5 cm).	OJT u Kragujevcu, Kto. 208/17, 21. 3. 2017.	K. 427/17, 20. 10. 2017. VS u Kragujevcu, Kžl. 95/18, 19. 4. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ) u saisvršilaštvu	Okrivljeni su oglašeni krivima	Uslovne osude (utvrđene kazne zatvora od 4 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine)
11.	OS u Leskovcu	Petorica otkrivenih teretili su se da su 9. juna 2009, oko 21.30 č., u svojstvu radnika Službe obezbeđenja Okružnog zatvora u Leskovcu, u hodniku B paviljona tog zatvora, nakon što je došlo do rasprave i tuče između više osuđenih, među kojima su se nalazila i trojica oštećenih, primenom sile zastrašivali i nezakonito kažnjavali oštećene tako što su im naredili da izađu iz soba, postroje se u hodniku, nakon čega su službenim palicama počeli da ih udaraju po telu i glavi, a kada su oštećeni pali na pod otkriveni su nastavili da ih udaraju palicama i šutiraju nogama po telu i glavi, od kojih udaraca su oštećeni zadobili lake telesne povrede i to:	OJT u Leskovcu, Kt. 1409/19, 12. 1. 2009.	K. 684/16, 28. 11. 2017. AS u Nišu, Kžl. 231/18, 27. 3. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ) u saisvršilaštvu	Okrivljeni su oslo- bođeni optužbe – nije dokazano da su učinili delo za koje se tereti	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
11.	OS u Leskovcu	prvoštećeni nagnečenje oko desne lopatice sa pratećim krvnim podlivom, nagnečenje sa pratećim krvnim podlivom u nivou desne lopatice, nagnečenje desnog kolena sa pratećim krvnim podlivom, drugooštećeni 6 nagnečenja u predelu leve lopatice sa pratećim krvnim podlivima, prosečnih dimenzija 15–20 cm, nagnečenje u predelu desne lopatice sa 4 krvna podliva dimenzija 10–15 cm, nagnečenje desne nadlaktice sa spoljne strane sa krvnim podlivom dimenzija 15x2,5 cm, nagnečenje u predelu leve nadlaktice sa zadnje strane sa tri krvna podliva dimenzija 15x3 cm, nagnečenje na desnoj nadlaktici sa spoljne strane sa krvnim podlivom 10x2 cm, a trećeštećeni nagnečenje u predelu desne lopatice sa krvnim podlivom dimenzija 20x3 cm.					
12.	OS u Nišu	Dvojica okrivljenih teretili su se da su 6. 6. 2007, oko 10 č., kao policijski službenici PU u Nišu, oštećenom naneli veliki bol i teške patnje sa ciljem da ga nezakonito kazne, tako što nakon privođenja u Policijsku ispostavu Crveni krst oštećenog postavili da sedi između njih dvojice, nakon čega su mu se obratili povišenim tonom i rečima: „Zašto si lagao našeg brata i sada ne može da se oženi“, nakon čega su ga ostavili da čeka dok ne pojedu sendviče, a nakon toga su počeli da ga udaraju naizmenično po glavi, rukama i to više od 20 puta otvorenom šakom, te kako je oštećeni pokušao da rukama zaštititi glavu naredili su mu da u rukama drži pišaću masinu, nakon čega su nastavili da ga udaraju naizmenično po glavi i rukama, da bi ga kad se sagao jedan od okrivljenih uhvatio za glavu rukama i kolenom udario u čeonu deo glave iznad levog oka, a kada su videli da je oštećenom položilo prestali su sa fizičkim zlostavljanjem i mučenjem i terali ga da prizna izvršenje nekog krivičnog dela da bi ga pustili da ide kući, nakon čega su mu rekli da je batine dobio zbog njihovog brata, a ne zato što je izvršio neko krivično delo, a zatim mu na papiru napisali svoje brojeve telefona kazujući mu da im se javi ako ga neko bude dirao, a da će ga – ako ih bude „drukao“ i prijavio – sledeći put voditi „na Buban“, a ne u policiju, pa su ga nakon svega toga, oko 13 č., pustili na slobodu.	Optužni predlog oštećenog kao supsidijarnog tužioca, 23. 5. 2008.	K. 668/16, 12. 10. 2017. AS u Nišu, Kž1. 241/18, 29. 5. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ) u saizvršilaštvu	Okrivljeni su oglašeni krivima	Kazne zatvora (prvookrivljenom od 8 meseci, drugookrivljenom od 5 meseci)

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
13.	OS u Nišu	Okrivljeni se teretio da je 23. 9. 2014. oko 6.30 č., u blizini Prirodno-matematičkog fakulteta u Nišu, u svojstvu komunalnog policajca Odeljenja komunalne policije Grada Niša, postupao prema oštećenom na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo tako što je za vreme pružanja asistencije po pozivu kontrolora gradskog prevoza i njihovog obaveštenja da je lice koje se prevozilo u gradskom autobusu bez karte izašlo iz autobusa, sa kolegom krenuo prema oštećenom, uhvatio ga za revere jakne od platna koju je oštećeni nosio, povukao ga ka sebi rukama i rekao mu: „Gde ćeš, seljačino, mamicu ti jebem“, te da je od siline kojom ga je povukao pocepao jaknu oštećenog, a da je nakon što mu je oštećeni zatražio da ga pusti, ističući da je srčani bolesnik i da mu nije dobro, kazao: „Znam ja sve te seljačke fore“, a zatim da ga je, nakon što ga je privukao ka sebi, odgurnuo prema ogradni usled čega je oštećeni ledima udario u ogradu, izgubio ravnotežu i klekao na trotoar.	OJT u Kragujevcu, Kt. 547/11, 4. 8. 2011.	K. 52/18, 3. 10. 2018. VS u Nišu, Kžl. 46/19, 25. 2. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Okrivljeni je oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 3 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine)
14.	OS u Pančevu	Dvojica okrivljenih teretili su se da su 2. 5. 2008. oko 0.50 č., u Sefkerinu, u svojstvu policijskih službenika tokom vršenja službene dužnosti, primenom sile naneli veliki bol oštećenom u nameri da ga zastraše, tako što ga je, nakon što je oštećeni po izlasku iz ugostiteljskog objekta prišao prvookrivljenom, uhvatio ga za revere i pocepao mu službenu košulju, drugookrivljeni udario pesnicom u predelu lica, nakon čega mu je prvookrivljeni zadao više udaraca predrekom u predelu tela, usled čega stavljaju tešku telesnu povredu, i to: prelom nosnih kostiju sa pomakom fragmenta, nagnječenje sa krvnim podlivom i ranom nagnječinom nosa, nagnječenje sa krvnim podlivom i ranom nagnječinom na desnoj usni, prelom krunice četvrtog zuba desne strane donje vilice, nagnječenje sa krvnim podlivom ispod vrha brade i više nagnječenja po grudnom košu i trbuhu.	OJT u Pančevu, Kt. 1028/08, 17. 3. 2011.	K. 255/17, 5. 2. 2018. AS u Beogradu, Kžl. 26/18, 29. 3. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ) u sazvršilaštvu	Prvookrivljeni je oslobođen optužbe – nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti, a prema drugookriv- ljenom je optužba odbijena zbog odustanka javnog tužioca od krivič- nog gonjenja	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
15.	OS u Parčutinu	<p>Okrivljena se teretila da je u više navrata od januara 2007. do aprila 2009. godine, u svojstvu službenog lica – direktorke Tehničke škole u Čupriji, iz pobuda zasnovanih na diskriminaciji i s ciljem da zastraši i nezakonito kazni oštećenu koja je profesor u Školi, istu zlostavljala prouzrokujući joj teške psihičke patnje, tako što je: 26. 1. 2007. oštećenoj naložila da dostavi pismenu izjavu o razlozima neblagovremenog dolaska na posao određenih dana tokom 2006. i 2007. godine, iako joj je bila poznata činjenica da je oštećena u tim periodima bila radno angažovana u tri škole – dve u Čupriji i jednoj u Jagodini, da su joj se rasporedi časova preklapali tako da oštećena fizički nije bila u mogućnosti da blagovremeno dolazi na časove; 24. 9. 2007. donela neosnovano upozorenje pred pokretanje disciplinskog postupka protiv oštećene, neistinito prikazujući činjenicu da je oštećena napustila nastavu u jednom odeljenju i izvela učenike van prostorija Škole, iako je oštećena održala čas ekologije u prirodi, pri čemu okrivljena nikada nije ni pokrenula, niti sprovela disciplinski postupak, niti je bila doneta bilo kakva odluka; 25. 2. 2009. od oštećene zatražila izjavu o razlozima nedolaska na posao 20. 2. 2009. iako joj je bilo poznato da su tog dana gradske saobraćajnice bile zavejane, da veliki broj kolega nije došao na posao, da je usled snažne elementarne nepogode u odeljenjima bilo u proseku po 4 daka i da je ovoj činjenici od strane uprave Škole bio obavešten veliki broj profesora koji tog dana nije došao na posao, a kojima nije tražena pismena izjava o nedolasku na posao; 13. 3. 2009. od oštećene zatražila izjavu o razlozima nedolaska na posao određenih dana tokom 2008. godine, iako je uprava Škole o razlozima zakašnjenja bila uredno obavještena, zatim izjavu o razlozima nedolaska na posao 20. 2. 2009. iako je u vezi sa nedolaskom oštećene na posao tog dana već bila data izjava 27. 2. 2009. u upravi Škole, i na kraju izjavu iz kojih razloga je jedan čas biologije od 12. decembra 2008. i jedan od 23. januara 2009. održan kao 6. čas a da pre toga nije obavješten direktor Škole, iako je u praksi Škole bilo uobičajeno da se izgubljeni časovi nadoknađuju uvek kada to ne remeti važeći raspored rada; 3. 2009. na osnovu nezakonito sprovedene anonimne ankete, čije je sprovođenje nezakonito naložila</p>	Optužni predlog oštećenog kao supsidijarnog tužioca, 17. 7. 2013.	K. 91/17, 14. 11. 2017. AS u Kragujevcu, Kžl. 131/18, 7. 5. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ)	Okrivljena je oslobođena optužbe – nije dokazano da je učinila delo za koje se tereti	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
15.	OS u Paraćinu	stručnom saradniku Škole, od oštećene zatražila izjavu na okolnosti navodnog vređanja učenika 1. razreda, navodeći i da je oštećena na času biologije u jednom odeljenju vređala učenicke, govorila im da su „blago retardirani“ i da su im „roditelji najveći neprijatelji“; 24. 9. 2009. podnela neosnovani zahtev za pokretanje disciplinskog postupka protiv oštećene, koji nikada nije sproveden niti je doneta bilo kakva odluka.					
16.	OS u Pirotu	Okrivljeni se teretio da je 9. maja 2018, u PS u Babušnici, kao policijski službenik tokom vršenja službene dužnosti, upotrebio silu u nameri da izmudi izjavu oštećenog u vezi sa izvršenjem krivičnog dela teške krađe, tako što je prilikom davanja izjave kazao oštećenom: „Sad ćeš ti meni sve da priznaš“, potom mu prišao, „uneco mu se u lice“ i pitao koliko je novca pozajmio od trećeg lica, pa je, nakon što mu je oštećeni izjavio da je pozajmio 100 evra, odgovorio: „Lažeš, ja znam da su 150“, nakon čega je oštećenom udario šamar u predelu desnog obraza i obratio mu se rečima: „Imamo ti i ja mnogo neraščišćenih stvari, sad ćeš da priznaš i majčino mleko“, udario mu 5–6 šamara, a kada je oštećeni ustao sa stolice uhvatio ga rukom za bradu, „uneco mu se u lice“ i rekao: „Ajde, majmune, kaži da su 150 evra, da misu 100, sad ću ja da ti platim sve“, nakon čega je počeo da ga udara dlanovima i pesnicama u predelu ramena sa obe strane i da ga šutira u predelu nogu, govoreći: „Ajde sad ti lepo da priznaš, pošto ti je ovo prva krađa“, nakon čega je nastavio da udara oštećenog pesnicama i dlanovima po glavi, u predelu kose, iznad ušiju, kojom prilikom je oštećeni zadobio lake telesne povrede u vidu jedne manje razderno-nagnječne rane sluzokože usta, u predvorju usne duplje na spoju gornje i donje usne sa unutrašnje strane, dužine oko 5 mm, 4 krvna podliva kože i potkožnih mekih tkiva, lokalizovanih u predelu leve ušne školjke, i tkiva poglavine neposredno iznad nje, promera 2x3 cm, na zadnjoj strani desnog ramena, nepravilnog oblika, promera oko 8x5 cm, na zadnjoj strani levog ramena, nepravilnog oblika, promera 15x8 cm, i na levoj bočnoj strani grudnog koša na oko 15 cm ispod pazuha, nepravilnog oblika, promera 3x5 cm.	OJT u Pirotu, Kt. 379/18, 27. 3. 2019.	K. 138/19, 3. 10. 2019.	Iznudivanje iskaza (čl. 136, st. 1 KZ)	Okrivljeni je oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 5 meseci sa perio- dom proveravanja od 1 godine)

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
17.	OS u Požarevcu	Dvojica okrivljenih teretili su se da su 21. 9. 2015, oko 18.20 č., u prostoriji za zadržavanje u Policijskoj ispostavi u Požarevcu, u svojstvu policijskih službenika, zlostavljali oštećenog tako što mu je jedan od njih zadao više udaraca nogom u predelu tela, dok mu je drugi udarce zadavao službenom palicom, s ciljem da ga nezakonito kazne zbog lomljenja stvari u prostoriji za zadržavanje.	OJT u Požarevcu, Kto. 78/19, 13. 11. 2019.	SPK. 11/19–49, 22. 1. 2020. i K. 71/20, 17. 11. 2020.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Okrivljeni su oglašeni krivima (sud je prihva- tio sporazum o priznanju krivičnog dela koji je jedan okrivljeni zaključio sa tužiocem)	Uslovne osuda (utvrđene kazne zatvora od 3 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine, i od 4 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine)
18.	OS u Požeگی	Četvorica okrivljenih teretili su se da su 22. 4. 2012, oko 1.30 č., u Arilju, u svojstvu policijskih službenika tokom vršenja službe, zajedničkim de- lovanjem zlostavljali oštećenog i naneli mu veliki bol s ciljem da ga za- straše tako što su ga udarcem u nogu (tzv. „čišćenjem“) oborili na beton i štitrali nogama po celom telu, da su ga službenim vozilom potom od- vezli u PS u Arilju gde su mu, dok je bio vezan liscicama za stolicu, trojica okrivljenih zadali oko 20 jakih šamara zbog čega je oštećeni nekoliko puta padao na pod, da su ga okrivljeni zatim štitrali, gazili po rukama i pritisicali nogom po glavi, pa ponovo podigli na stolicu i ponovo ga ša- marali, nakon čega ga je jedan okrivljeni uhvatio rukom za polni organ i stegao ga uz reči: „Jesi li sada magup?“, usled čega je oštećeni zadobio lake telesne povrede u vidu rascapa bubne opne levog uva, nagnječinu kože leve ušne školjke, leve strane korena nosa i levog slepoočnog pre- dela, krvne podlive kože brade i desnog slabinskog predela i oguljotije- ne kože leve polovine čela, kao i nagnječine, krvne podlive i oguljotine nadlanih strana obeju šaka, predela ručnog zgloba, zakolene jame leve noge, desnog temenog predela i desnog slabinskog predela.	OJT u Požeگی, Kt. 385/15, 3. 8. 2015.	K. 187/16, 18. 8. 2017. AS u Kragujevcu, Kžl. 11163/17, 12. 6. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2. KZ) u saizvršilaštvu	Okrivljeni su oslo- bođeni optužbe – nije dokazano da su učinili delo za koje se terete	/

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
19.	OS u Sremskoj Mitrovici	Okrivljeni se teretio da je 5. 5. 2012. oko 4.00 č., u Medicinskom centru Sremska Mitrovica – Služba hitne pomoći, u svojstvu policijskog službenika tokom vršenja službe, zlostavljao oštećenog tako što ga je nekoliko puta osamario dok je sedeo u invalidskim kolicima, usled čega je oštećeni zadobio lake telesne povrede.	Optužni predlog oštećenog kao supsidijarnog tužioca, 2. 8. 2012.	K. 264/17, 30. 3. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3. KZ)	Okrivljeni je oslobođen optužbe – nije dokazano da je učinio delo za koje se tereti	/
20.	OS u Subotici	Okrivljeni se teretio da je 31. 5. 2008. u jutarnjim časovima, u Subotici, kao policijski službenik tokom vršenja službe, zlostavljao oštećenog noseći mu veliku bol i teške patnje s ciljem da ga zastraši, tako što je izašao iz službenog vozila i pred većim brojem prisutnih lica fizički nasrnuo na oštećenog udarajući mu šamar, od kog udarca je oštećeni pao, pa mu je zavrnulo ruke, a nakon što je drugi policajac oštećenom stao nožom na leđa okrivljeni mu je stavio ruke na leđa i vezao ih ladicama, posle čega mu obojica zadaju udarce nogama po telu i glavi, a potom je okrivljeni povlačio ruke oštećenog držeći ga za lisece, vukao ga po zemlji i obraćao mu se rečima: „Dži se, diži se, boli te pičko? Zatvoriću ja tebe, ja sam za tebe zadužen, pratim te već duže vreme”, a nakon toga ga odveo u PS. Oštećeni je zatim u pratnji okrivljenog odveden u Opštu bolnicu u Subotici, gde mu je izdat lekarski izveštaj u kojem nisu konstatovane nikakve povrede, a kada ga je istog jutra, nakon puštanja iz policije u 7 č. njegov otac odveo u istu bolnicu, sa zahtevom da se ponovo pregleda i da se konstatuju povrede, nakon pregleda mu je izdat izveštaj hitnog medicinskog prijemnika u kojem su konstatovane povrede i to: na čelu sa leve strane ovalni hematom ljubičaste boje prečnika zrna lešnika, u predelu desne jagodice trkastata ekskorijacija dimenzija 2x4 cm, na vratu sa zadnje strane nekoli-ko manjih hematoma oblika karika na na lanciću, u predelu desne kriste ili ijake nekoliko crtastih ekskorijacija dužine 3 do 9 cm i na unutrašnjoj strani leve podlaktice nekoliko crtastih ekskorijacija dužine 4–5 cm.	Optužni predlog oštećenog kao supsidijarnog tužioca, 9. 4. 2012.	K. 587/17, 8. 12. 2017. AS u Novom Sadu, Kž. 165/18, 19. 4. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 2 KZ)	Okrivljeni je Okrivljeni je oglašen krivim	Usllovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 8 meseci sa periodom proveravanja od 2 godine)

Br.	SU OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
21.	<p>Okrivljena se teretila da je neutvrđenog dana u januaru 2011. u prostorijama Doma zdravlja u Šapcu, kao službeno lice (pomoćnik za nemedicinske poslove Doma zdravlja u Šapcu) u vršenju službe, prema oštećenju postupala na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo, tako što je, pošto joj je oštećena tokom razgovora predočila da tokom godine treba da dobi je fakultetsku diplomu, ustala od stola, zaključala vrata kancelarije, prišla oštećenju i uhvatila je rukama za ramena, govoreći joj: „Ti mala da paziš šta radiš i šta kome govoriš. Svašta može da ti se desi ako pogrešno evidentiraš odsustva sa rada. Ne znaš ti šta može da te snađe, a ja o svemu odlučujem. Šta misliš sa tim dodatnim školovanjem? Da napreduješ u službi ovde nećeš nikada, ja se pitam, ja odlučujem. Ti imaš toliko propusta u radu, da sada ja moram da te učim radu i disciplini. Ti imaš nameru da budeš finansijski direktor? Nikada“, da bi joj u jednom trenutku pokazala i srednji prst govoreći: „Ne znaš ti koliko sam ja jaka, ti da budeš direktor, zažalčićš što si se rodila. Videćeš koliko mogu da mrzim, a mogu da mrzim mnogo!“</p> <p>Okrivljena se teretila i da je u više navrata u vremenskom periodu od neutvrđenog dana u novembru 2012, do 7. 11. 2013, u prostorijama Doma zdravlja u Šapcu, kao službeno lice u vršenju službe, prema oštećenju postupala na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo tako što je neutvrđenog dana u novembru 2012. došla u kancelariju oštećene i počela da je vređa govoreći joj: „A ti što si jahala na [...] kurcu, tad si mogla da dobiješ samo fakultet“, i dodajući: „Da si bolje jahala, bolje bi ti bilo. Ja ću te napraviti ludom, pošto si debelo na lekovima. Hajde da vidimo šta ćeš sad da uradiš! Diploma važi kada, kome i koliko ja hoću! Mogla sam te svašta naučiti, ali si odbila poslušnost i posledice ćeš snositi sama!“ Okrivljena se dalje teretila da je neutvrđenog dana u januaru 2013. došla u kancelariju oštećene govoreći joj da ona menja direktorku, kojoj prilikom joj je donela izveštaj koji je oštećena prethodno predala i isti pocepala rekavši da je izveštaj „njeno ogledalo, njen svinjac“ i dodajući da je te nedelje loše raspoložena,</p>	OJT u Šapcu, Kto. 564/15, 23. 10. 2015.	K. 709/15, 29. 5. 2018. VS u Šapcu, Kž. 389/18, 25. 10. 2018.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Optužba je odbijena u odnosu na delo iz 2011. godine – nastupila je apsolutna zastarelost krivič- nog gonjenja Okrivljena je oglašena krivom u pogledu ostatka optužbe	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 4 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine)

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
21.	OS u Šapcu	a da je na njoj da tu trpi i da tu nema pomoći; da je zatim neutvrđenog dana krajem maja ili početkom juna 2013. došla u kancelariju oštećene, vratila joj izveštaj koji je oštećena prethodno predala i naložila joj da ga uradi ponovo, bacajući fascikle koje su sastavni deo izveštaja i rekavši da je jedini dobar potez koje je oštećena uradila to što joj je doktor [...] je- bač; i da je zatim 7. 11. 2013. došla u kancelariju oštećene rekavši joj da želi da razgovara s njom o daljoj sudbini u „njenoj kući“, kojom prilikom ju je vređala govoreći joj: „Kurvice, sreća te hoće, ali ja neću. Nećeš ti ima- ti diplomu fakulteta dok sam ja živa, mene zakoni ne interesuju. Napra- viću ti da poludiš! Prokrvarićeš nećeš znati kuda... Kunem ti se decom, koliko sam te volela, a videćeš koliko mogu da te mrzim. Koliko sam sad ojačala, da vidiš samo šta ću uraditi drugima!”					
22.	OS u Užicu	Okrivljeni se teretio da je 1. 6. 2018. u periodu od 8.00 do 11.34 č., u PS u Čajetini, kao policijski službenik tokom uzimanja izjave od ošteće- nog, istog zlostavljao i prema njemu postupao na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo tako što je u momentu kada je oštećeni odbio da potpiše službenu belešku o datom obaveštenju pocepao tu belešku i ba- cio je, a zatim prišao ormanu iz kog je izvukao veći pendrek i prišavši oštećenom prislonio mu pendrek sa zadnje strane vrata, nakon čega ga je rukom uhvatio sa prednje strane vrata, podigao sa stolice i prislonio ga uz vrata prostorije govoreći mu: „Sad ćeš da vidiš kako ja bijem pendrekom, pošto pištolj nemam“, a zatim mu vrh pendreka stavio na stomak i pritri- snuo, a kada je oštećeni rekao da želi da ide kod lekara istom odgovorio: „Ići ćemo kad ja budem rekao“, da bi ga nakon izvesnog vremena odveo u Dom zdravlja u Čajetini gde je u ordinaciji u kojoj je bio prisutan lekar, „unoseći se u lice“ oštećenom povišenim tonom rekao: „Kaži kako je bilo ako smeš“. Usled zlostavljanja oštećeni je zadobio lake telesne povrede – manje oguljotine površinske povrede vrata u vidu dva krvna podliiva veli- čine oko 1 cm sa desne i leve bočne strane vrata.	OJT u Užicu, Kto. 10/19, 11. 1. 2019.	K. 18/19, 12. 3. 2019. VS u Užicu, Kžl. 103/19, 10. 6. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Okrivljeni je oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 4 meseca sa perio- dom proveravanja od 1 godine)

Br.	SUD	OPTUŽBA (ČINJENIČNI OPIS DELA)	PODNOŠILAC, BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
23.	OS u Vranju	Okrivljeni se teretio da je 21. 4. 2013, oko 16.40 č., u Vranju, u svojstvu policijskog službenika tokom vršenja službene dužnosti, zlostavljao oštećenog tako što mu se nakon njegovog ulaženja u policijsko vozilo radi prevoza do zgrade PU u Vranju obratio rečima: „Šta se praviš mangup, majku ti cigansku jeben“, udarivši ga laktom desne ruke u predelu nosa, a zatim ga još dva puta udario u predelu glave i bubrega, a kada su se dovezli do zgrade PU u Vranju, zajedno sa drugim policijskim službenikom, uhvatio za mišice oštećenog uvodeći ga u zgradu, da bi ga potom ispred službenih prostorija šunuo u predelu prepona i nogu, usled čega je oštećeni pao i udario čeonim delom glave u radijator, te zadobio lake telesne povrede u vidu površinske traumatske povrede poglavine sa krvnim podlivom i oguljotinom kože, površine 1x1 cm, prelom nosnih kostiju bez dislokacije i krvni podliv leve podlaktice.	OJT u Vranju, Kt. 653/15, 21. 11. 2017.	K. 551/17, 15. 11. 2018. i K. 102/19, 22. 4. 2019.	Zlostavljanje i mučenje (čl. 137, st. 3 u vezi sa st. 1 KZ)	Optužba je odbijena – nastupila je apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja	/

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.8:343.412(497.11)”2018/2020”

343.412:343.132

ИЛИЋ, Владица, 1989–

Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja u Srbiji
2018–2020 : pravni okvir, istrage i kaznena politika / Vladica Ilić,
Luka Mihajlović, Sanja Radivojević ; [translator Duška Tomanović]. –
Beograd : Beogradski centar za ljudska prava, 2021 (Beograd : Dosije
studio). – 121, 122 str. : tabele ; 23 cm

Tiraž 300. – Tekst štampan u međusobno obrnutim smerovima. –
Nasl. str. prištampanog engl. prevoda: Prohibition of torture and
other forms of ill-treatment in Serbia 2018–2020. – Napomene i
bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7202-220-9

1. Михајловић, Лука, 1993– [аутор]

2. Радивојевић, Сања, 1983– [аутор]

а) Тортура – Сузбијање – Казнена политика – Србија – 2018–2020

б) Људска права – Кршење – Истражни поступак

COBISS.SR-ID 52392969

